

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Janja Gazvoda

**Primernost Turčije za vstop v Evropsko unijo glede na spoštovanje človekovih
pravic**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Janja Gazvoda

Mentor: izr. prof. dr. Drago Zajc

**Primernost Turčije za vstop v Evropsko unijo glede na spoštovanje
človekovih pravic**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

ZAHVALA

Diplomsko nalogo posvečam vsem mojim najdražjim.

Moji družini, ki nad mano vsa ta leta študija ni nikoli obupala. Hvaležna sem, da vas imam!

Toniju, ki me je potrpežljivo držal v naročju in zame iskal svetle zvezdice v trenutkih, ko se mi je brezskrben svet mladosti razletel na koščke

in

moji Maji, ker je bila edinstvena gorenjska vila, ki me je vedno varovala ter z mano prepotovala lep del države, ki me je tako navdušila kot tudi prestrašila, da sem se odločila o njej napisati diplomsko nalogo.

Posebna zahvala za potrpežljivost in napotke gre mentorju moje diplomske naloge izr. prof. dr. Dragu Zajcu.

»I want to know God's thoughts...the rest are details.«

Einstein

Primernost Turčije za vstop v Evropsko unijo glede na spoštovanje človekovih pravic

Turčija ima v evropski zgodovini posebno mesto, ki ga je zaznamoval 3. oktober 2005, ko so se za Turčijo uradno pričela pristopna pogajanja, katerih cilj je polnopravno članstvo v Evropski uniji.

Turška in evropska zgodovina sta vseskozi pomembna dejavnika, ki izredno vplivata na trenutno stanje Turčije. Mnenja držav, tako držav članic EU kot ostalih, nakazujejo smernice za prihodnost Turčije in EU. Žal se mnenja o polnopravnem članstvu Turčije v EU še vedno razlikujejo, kar priča o neenotnosti Unije.

V diplomski nalogi sem pregledala poročila Evropske Komisije in ostalih nevladnih organizacij (AI, HRW, IHF itd.), ki na letni ravni prikazujejo položaj človekovih pravic v Turčiji, katere so tudi tema mojega diplomskega dela. Turški napredek na področju človekovih pravic sem na koncu primerjala z Listino o temeljnih pravicah Evropske unije, da bi ugotovila, ali se je Turčija približala evropskim standardom. Ob koncu diplome sem prišla do ugotovitve, da država kljub izboljšavam še vedno zaostaja za standardi EU. Toda spoštovanje človekovih pravic je konec 20. stoletja postalo temeljni pogoj vzpostavljanja in vzdrževanja odnosov držav z drugimi državami zato menim, da Turčija trenutno ne spada v EU.

Ključne besede: Turčija, človekove pravice, Evropska unija

Eligibility of Turkey to the accession to the European Union with regard to its respect for human rights

Republic of Turkey has a special place in European history, which was marked with the 3rd of October 2006, when accession negotiations for EU membership started.

Throughout important factor which influenced the present state of Turkey is the history between Turkey and Europe. Opinion of members of EU and others give directives for the future of Turkish accession negotiations, but unfortunately this indicates the lack of uniformity of the European Union.

In this thesis I study numerous reports of the European Commission and other non-governmental organizations (AI, HRW, IHF etc.) that monitor the state of human rights in Turkey on an annual basis. In order to establish whether Turkey has approached European standards, I compared Turkey's progress in the field of human rights with the Charter of Fundamental Rights of the European Union. Turkish and European history has always been an important factor that has tremendously influenced the current situation. Orientations for the future are suggested by the opinions of European and other states. Unfortunately, these opinions still differ, which My conclusion is that Turkey still does not belong to the EU.

Key words: Turkey, Human rights, European Union

SEZNAM KRATIC.....	7
1 UVOD.....	8
2 STRUKTURA NALOGE.....	11
2.1 Hipotezi.....	12
2.2 Uporabljena metodologija.....	12
3 ČLOVEKOVE PRAVICE.....	13
4 ZGODOVINA ODNOSA MED EVROPSKO UNIJO IN TURČIJO.....	18
4.1 Republika Turčija in njen predsednik Mustafa Kemal Atatürk.....	18
4.2 Zgodovinski pregled turškega pridruževanja Evropski uniji.....	21
4.3 Zgodovina Evrope in Evropske unije.....	26
4.3.1 Ključni dogodki v Evropski uniji.....	26
4.3.2 Človekove pravice v Evropski uniji.....	31
4.4 Odnosi med Evropo in Turčijo.....	32
4.4.1 Turško članstvo DA ali NE.....	35
4.4.2 Argumenti ZA turško članstvo v Evropski uniji.....	35
4.4.3 Argumenti PROTI turškemu članstvu v Evropski uniji.....	37
4.4.4 Posledice na prihodnje smernice Evropske unije.....	40
4.4.5 Verjetnost pridružitve Turčije Evropski uniji.....	41
4.5 Mnenja držav o turškem vstopu v Evropsko unijo.....	41
4.6 Pogajanja med Evropsko unijo in Turčijo.....	44
4.6.1 Načela, ki vladajo pogajanjem.....	44
4.6.2 Vsebina pogajanj.....	46
4.6.3 Postopek pogajanj.....	48
4.6.4 Lista pripravljenih poglavij za pogajanje Turčije z EU.....	49
5 ČLOVEKOVE PRAVICE V TURČIJI.....	50
5.1 Človekove pravice v Turčiji na splošno.....	50
5.2 Reforme v Turčiji v letih 2001 – 2005.....	54

5.3 Napredek Turčije na področju človekovih pravic do konca leta 2006.....	60
5.3.1 Politični dialog in politični kriteriji.....	62
5.3.2 Državlanske in politične pravice	64
5.3.3 Ekonomske in socialne pravice.....	78
5.3.4 Pravice manjšin in kulturne pravice	84
5.3.5 Mednarodna in regionalna vprašanja.....	91
5.3.6 Izpolnjevanje mednarodnih zakonov na področju človekovih pravic.....	92
5.4 Napredek Turčije na področju človekovih pravic do konca leta 2007.....	94
6 ANALIZA STANJA ČLOVEKOVIH PRAVIC V TURČIJI GLEDE NA LISTINO O TEMELJNIH PRAVICAH EVROPSKE UNIJE	98
6.1 Analiza človekovih pravic v Turčiji.....	99
6.2 Analiza ankete o človekovih pravicah v Turčiji v Sloveniji.....	109
7 SKLEP.....	113
8 LITERATURA.....	118
9 PRILOGE.....	128

SEZNAM KRATIC

- AI – Amnesty International
- AKP – Stranka za pravičnost in razvoj v Turčiji
- DTP – Demokratična družbena stranka v Turčiji
- EGS – Evropska gospodarska skupnost
- EMU – Evropska monetarna unija
- ES – Evropska skupnost
- EU – Evropska unija
- EURATOM – Evropska skupnost za atomsko energijo
- ECHR – Evropsko sodišče za človekove pravice
- HRFT – Human Rights Foundation of Turkey
- HRW – Human Rights Watch
- ICCPR – International Covenant on Civil and Political Rights
- IHF – International Helsinki Federation for Human Rights
- ILO standards – International Labour Standards
- OECD – Organisation for Economic Co – operation and Development
- OSCE – Organization for Security and Co – operation in Europe
- PKK – Kurdska delavska stranka v Turčiji
- ZN – Organizacija združenih narodov

1 UVOD

Tretji oktober 2005 je datum, ki se je zapisal v turško zgodovino. Tako pričakovana pogajanja za vstop v Evropsko unijo so se uradno pričela. Kljub temu, da je Turčija najstarejša prosilka za polnopravno članstvo v EU, se mnenja še dandanes razlikujejo. Mar Turčija spada v Evropsko unijo?

Številni argumenti pričajo za, številni proti. V svojem delu sem se osredotočila na področje človekovih pravic. Če bo Turčija nekoč postala polnopravna članica, enakopravna vsem ostalim evropskim državam, je prav, da postavi človeka in njegove pravice v ospredje. Država so ljudje.

Stališče Evropske unije je, da so človekove pravice univerzalne in nedeljive. V skladu s tem jih dosledno spodbuja in zagovarja tako znotraj svojih meja kot tudi v svojih odnosih z drugimi državami. Politika EU na področju človekovih pravic se vrti okrog državljanskih, političnih, gospodarskih, socialnih in kulturnih pravic. EU si prizadeva tudi za uveljavljanje pravic žensk in otrok kakor tudi pravic manjšin in razseljenih oseb. EU je področje človekovih pravic postopoma postavila v ospredje svojih odnosov z drugimi državami in regijami. Vsi sporazumi o trgovini in sodelovanju s tretjimi državami vsebujejo klavzulo, ki določa, da so človekove pravice temeljni element odnosov med pogodbenimi strankami. Takih sporazumov je danes že več kot 120. Najbolj celovit je Sporazum iz Cotonouja – dogovor o trgovini in pomoči, ki vzpostavlja vez med EU in 78 državami v razvoju iz afriškega, karibskega in pacifiškega območja (skupina držav AKP). Če katera od držav AKP ne spoštuje človekovih pravic, lahko EU umakne trgovinske koncesije in zmanjša obseg programov pomoči ali jih omeji. Unija je prepričana, da je zmanjšanje revščine, kar je poglavitni cilj njene čezmorske razvojne politike, mogoče doseči samo na temeljih demokratičnega sistema. Enak pristop ima do drugih partnerskih držav. Za uveljavljanje človekovih pravic po svetu EU financira Evropski instrument za demokracijo in človekove pravice. Instrument ima na voljo 1,1 milijarde EUR za obdobje 2007- 2013 in si prizadeva uveljaviti človekove pravice in demokracijo v svetovnem merilu. Usmerjen je na štiri področja:

- krepitev demokracije, odgovorno vodenje države in pravno državo (podpora političnemu pluralizmu, svobodni mediji in dobro delujoč pravosodni sistem);

- ukinitvev smrtne kazni v državah, kjer jo še imajo;
- boj proti mučenju z izvajanjem preventivnih ukrepov (npr. policijsko usposabljanje in izobraževanje) in kazenskih ukrepov (npr. ustanavljanje mednarodnih razsodišč in kazenskih sodišč);
- boj proti rasizmu in diskriminaciji manjšin in avtohtonih ljudstev z zagotavljanjem spoštovanja političnih in državljanskih pravic.

V okviru instrumenta se financirajo tudi projekti na področju enakosti spolov in zaščite otrok. Prav tako instrument podpira skupne ukrepe EU in drugih organizacij, ki se ukvarjajo z varstvom človekovih pravic, to so Združeni narodi, Mednarodni odbor Rdečega križa, Svet Evrope in Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi. Evropska komisija in številne nevladne organizacije iz leta v leto spremljajo tudi turški napredek na področju človekovih pravic. Poročila so deloma spodbujajoča, deloma zaskrbljujoča, kajti večina reform ostaja predolgo na papirju. Implementacija nove zakonodaje, ki postaja s časom človeka vredna, je počasna in neučinkovita, kar je tudi eden izmed razlogov, da Turčija še vedno čaka pred vrati Evropske unije (European Commission 2005a). Kljub vsemu se sprašujem, ali se bo vloga kmalu obrnila.

Pravica je pravno zavarovano upravičenje pravnega subjekta do določenega (aktivnega ali pasivnega) ravnanja. V primeru posega v svoje upravičenje ima nosilec pravice s strani države zagotovljeno pravno varstvo. Tudi za človekove pravice je značilno, da so kot kategorija modernega mednarodnega in notranjega (državnega) prava konstituirane v pravni obliki, tako da zagotavljajo njihovim nosilcem pravno varstvo (Cerar 2004, 36-37).

Politično pravna doktrina človekovih pravic, ki se je razvila že v obdobju razsvetljenstva, zatrjuje, da so človekove pravice univerzalne, absolutne, dane človeku že zgolj z njegovo človeško naravo. To so ugotovitve različnih mislecev, ki so odkrivali, da obstajajo neke temeljne, vsem ljudem skupne in po naravi dane vrednote, katerim je potrebno zagotoviti varstvo, še posebej pred oblastno državno prisilo. Mednarodne ureditve in posamezne državne ureditve pričajo o dejstvu, da so človekove pravice realno varovane le toliko, kolikor jih oblast in posamezniki v resnici spoštujejo in kolikor jih uspe država preko pravnih institucij v resnici zagotoviti posameznikom, katerim so bile kršene. Bistveno je, da so pravice torej opredeljene že z ustavo, saj se le na tak način na zakonski ravni in na ravneh konkretnega udejanjanja prava zagotavlja njihovo učinkovito varstvo (Cerar 2004, 37).

Evropska unija je Turčijo konec leta 2008 pozvala (dobra tri leta po pričetku pristopnih pogajanj), naj podvoji svoja prizadevanja pri uresničevanju reform na poti v Unijo. Vse kaže, vsaj po razpravah zunanjih ministrov EU, da si Turčija ne more kmalu obetati članstva v EU. Številne težave stopajo v ospredje in napredek upočasnjujejo. Zunanji ministri EU menijo, da bi Turčija morala povečati svoja prizadevanja na področju boja proti korupciji, zaščite pravic državljanov, svobodnega izražanja in veroizpovedi, zaščite manjšin ter kakršnihkoli oblik mučenja. Ministri ravno tako obsojajo, da Turčija ne izvaja protokola iz Ankare, saj ciprskim ladjam ne omogoča dostopa do svojih pristanišč. Urejen odnos s Ciprom je za uspešen napredek ključnega pomena.

Turčija je za članstvo v EU zaprosila leta 1987, pristopna pogajanja pa so se pričela leta 2005 skupaj s Hrvaško. Turško napredovanje je počasnejše v primerjavi s hrvaškim. Temu botruje tako francosko nasprotovanje njenemu polnopravnemu članstvu v EU, neuresničevanje reform ter zamrznitev osmih od 35 pogajalskih poglavij, za kar se je EU odločila konec leta 2006, ker Turčija ciprskim ladjam in letalom ni zagotavljala dostopa do svojih pristanišč in letališč. Danes je Turčija pred odprtjem dveh novih poglavij in sicer o prostem pretoku kapitala in informacijski družbi (FinD INFO 2008).

2 STRUKTURA NALOGE

V svojem delu bom predstavila položaj človekovih pravic v Turčiji. Te so pomembne zaradi položaja, ki ga Turčija zaseda. Je država, ki je z EU povezana vse od leta 1964, uradno je podala prošnjo za članstvo 14. aprila 1987. Kot uradna kandidatka za članstvo je bila prepoznana 10. decembra 1999 na Vrhu Evropskega Sveta v Helsinkih. Pogajanja za članstvo so se uradno pričela 3. oktobra 2005. Kot bodoča članica mora zagotoviti primerno spoštovanje človekovih pravic. Pojavljajo se mnogi dvomi, ali Turčija lahko doseže demokracijo in spoštovanje človekovih pravic na ravni Evrope, predvsem na sledečih področjih: enakost med spoloma, politična svoboda, pravice manjšin (Kurdi, nemuslimanska populacija, novinarji, homoseksualci, ženske itd.).

Listino unije o temeljnih pravicah spoštujejo vse države članice EU. Turčija kot bodoča članica je morala in bo še naprej morala svojo zakonodajo spreminjati in realizirati v vsakdanji praksi.

Namen mojega dela je bil, da sem pregledala človekove pravice v Turčiji, reforme, ki so jih sprejeli v letih 2001 – 2005 ter glede na poročila različnih mednarodnih organizacij ocenila trenutni položaj države na tem področju. Osredotočila sem se na sprejete reforme in njihovo udejstvovanje v praksi. Tako sem lažje ugotavljala, ali je Turčija glede na spoštovanje človekovih pravic primerna kandidatka za vstop v Evropsko unijo. Večji del naloge zaradi metodoloških omejitev predstavlja vidik Evropske unije in mednarodnih organizacij, ki letno objavljajo poročila o napredku in kršitvah človekovih pravic v Turčiji (Amnesty International, Human Rights Watch, International Helsinki Federation for Human Rights itd.). Za dobro razumevanje tematike sem v prvem delu dela predstavila kronologijo odnosov Turčije in Evropske Unije, v drugem delu delovanje človekovih pravic v Evropski uniji v skladu z Listino unije o temeljnih pravicah, v tretjem na podlagi poročil Evropske Komisije in mednarodnih organizacij razčlenjene razmere v Turčiji. Na koncu sem analizirala razmere v Turčiji v skladu z Listino unije o temeljnih pravicah na podlagi dokumentov, ki opisujejo preteklo in trenutno stanje v Turčiji ter analizirala anketo, ki sem jo izvedla na sto naključno izbranih državljanih Republike Slovenije.

2.1 Hipotezi

V začetnem pristopu k diplomski nalogi sem oblikovala dve hipotezi:

- a) *Spoštovanje človekovih pravic je konec 20. stoletja postalo temeljni pogoj vzpostavljanja in vzdrževanja odnosov držav z drugimi državami, še posebej kar se tiče njihovega vstopanja v nadnacionalne organizacije.*
- b) *Turčija glede na Listino unije o temeljnih pravicah, poročila EK in ostalih nevladnih organizacij, v praksi ne zagotavlja zadostne stopnje uresničevanja človekovih pravic in zato trenutno na tem področju ni pripravljena za vstop v Evropsko unijo.*

2.2 Uporabljena metodologija

Moja primarna metoda raziskovanja je bila interpretacija primarnih in sekundarnih virov ter literature. Raziskovanje sem začela s postavitvijo problema, nadaljevala z iskanjem in zbiranjem dostopnih informacij, vrednotenjem in primerjavo le teh, analizo podatkov in interpretacijo (Toš in Hafner-Fink 1998). V nadaljevanju sem uporabila tudi anketo in sicer med 100-imi naključno izbranimi državljani Republike Slovenije.

Uporabila sem naslednje metode:

- analizo primarnih virov (Listina Unije o temeljnih pravicah itd.),
- analizo sekundarnih virov (študija relevantne literature),
- anketo: izvedla sem anonimno anketo, s katero sem preverjala mnenje stotih naključno izbranih prebivalcev Republike Slovenije o primernosti Turčije za vstop v EU glede na spoštovanje človekovih pravic.

3 ČLOVEKOVE PRAVICE

Vprašanja o človekovi svobodi in razmerju med posameznikom ter državo, so vznemirjala že antične mislece. Prva formulacija človekovih pravic, tedaj imenovanih naravne pravice, se je pojavila v znamenitem politično-filozofskem delu *Two Treatises on Government*, ki ga je leta 1690 napisal angleški filozof John Locke (Drev 2008).

Do kodifikacije človekovih pravic je najprej prišlo v Angliji, Franciji in Združenih državah Amerike. Odločilno vlogo v procesu kodifikacije je odigrala Virginijska deklaracija o pravicah iz leta 1776, ki predstavlja prvo opredelitev človekovih pravic v postavljenem ustavnem pravu. Virginijska deklaracija je postala vzorec za vse nadaljnje ameriške deklaracije in tudi za znamenito Francosko deklaracijo, ki je najodmevnejši dokument o človekovih pravicah, ki se je globoko zarezal v evropsko zavest. Leta 1791 je postala del francoske ustave in predstavlja izrazit primer pravne uresničitve idej o človekovih pravicah (Drev 2008).

Vendar pa Cerar poudarja, da so človekove pravice izrazito moderen pojav, ki izvira iz (evropske) razsvetljske filozofije sedemnajstega in osemnajstega stoletja (Cerar 2002b, 19). Najpomembnejši in tudi poznan dokument, ki odločno zaznamuje poizkus vzpostavitve nadnacionalnega varstva človekovih pravic, je Splošna deklaracija o človekovih pravicah. Desetega decembra leta 1948 jo je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov. Deklaracija se je razvila v merilo, po katerem se presoja (ne)uresničevanje človekovih pravic v različnih delih sveta. Prav tako predstavlja izhodišče za sprejemanje univerzalnih in regionalnih aktov o človekovih pravicah (Kaučič in Grad 2003, 97). Do naslednjega pomembnega premika na področju razvoja človekovih pravic je prišlo 16. decembra leta 1966, ko je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah ter Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. Pakta sta označila mejnik, ki je začrtal najvišjo točko v procesu kodifikacije (mednarodnega standarda) človekovih pravic.

Pojem pravice implicira dolžnost nekega subjekta, ki ni istoveten z nosilcem pravice, da s svojim (aktivnim ali pasivnim) ravnanjem nosilcu pravice neposredno omogoči njeno uresničenje. Svoboda pomeni predvsem, da država in drugi subjekti ne smejo posegati v zavarovano (svobodno) sfero posameznika. Razlikujemo med pravicami treh temeljnih položajev:

- Pravice negativnega statusa posamezniku zagotavljajo položaj, v katerega država in drugi subjekti ne smejo posegati (svoboda vesti in veroizpovedi, svoboda izražanja, pravica do zasebne lastnine ter varstvo osebnih podatkov).
- Pravice pozitivnega statusa zagotavljajo posamezniku delovanje države v njegovo korist (npr. država zagotavlja posameznikom pravico do osnovnega šolanja ter pravico do zdravstvenega varstva).
- Pravice aktivnega statusa zagotavljajo posameznikom aktivno sodelovanje v političnem življenju (npr. pravica do sodelovanja pri upravljanju javnih zadev, pravica do zbiranja in združevanja ter volilna pravica) (Cerar 2004, 37-38).

Koncept človekovih pravic je v zadnjih desetletjih postal priznana skupna vrednota vseh razvitih zahodnih družb, ki temeljijo na liberalnem konceptu ustavne demokracije. Cerar opozarja, da ustava in človekove pravice sicer varujejo temeljne dobrine posameznika, hkrati s tem pa uveljavljajo določena pravna, politična, moralna in druga vrednotenja in z njimi določeno ideologijo. Klasične liberalne pravice kot so pravica do življenja, zasebne lastnine, pravice do svobode misli, vesti, veroizpovedi, združevanja itd., imajo namreč, kot se največkrat poudarja poleg funkcije varstva temeljnih dobrin posameznika, tudi funkcijo legitimiranja demokratične državne oblasti in tržnega gospodarstva. Kot takšne človekove pravice niso univerzalno veljavne, temveč so relativne; opredeljene so v odvisnosti od družbenih sporazumov oziroma od kulturnih okolij, različnih svetovnih nazorov ter z vidika različnih zgodovinskih obdobj. V tem smislu je opredeljevanje človekovih pravic kot absolutnih ideološko pogojeno, kajti gre za pravice, ki varujejo v določenem času in določenem prostoru hierarhično najvišje človekove dobrine, ki jih najpogosteje opredeljuje tisti del družbe, ki ima moč odločanja (Cerar 1996).

Haarscher kritizira univerzalno rabo koncepta človekovih pravic. Po njegovem mnenju med ljudmi sicer vlada splošen konsenz glede tega, da so človekove pravice nekaj, za kar se je treba bojevati, vendar je ljudi, ki bi se zares bojevali za pravice drugih, izredno malo. Večina ljudi namreč uživa pravice, ki so jih za njih izbojevali drugi v slepi veri, da mora za njihovo jamstvo jamčiti oblast (Šumić-Riha 1992).

Tako si vladajoči prizadevajo za ohranitev čim trdnejše oblasti, vladani pa za izbojevanje čim več pravic zase, za spoštovanje njihovih temeljnih svoboščin. Človekove pravice niso ne za eno ne za drugo stran nekaj danega in samoumevnega, pač pa zastavek v bilateralnih odnosih. Šumić – Riha meni, da pravice, za katere se borijo vladani, niso nič altruističnega, temveč so vanje preoblečeni njihovi lastni

interesi. S takšno opredelitvijo hoče pokazati, da univerzalnost človekovih pravic ni pogoj za uresničitev njihovih ciljev. Meni, da ideji o človekovih pravicah ni mogoče pripisati nobene pristne, nepatološke etične drže. Politiki se tako na njih sklicujejo, kadar jim to ustreza, kadar hočejo mobilizirati politično energijo civilne družbe za doseg najrazličnejših ciljev. V Sloveniji so se npr. predstavniki katoliške cerkve v prizadevanjih za uvedbo verouka v osnovne šole sklicevali na človekove pravice. Haarscher se za pojasnitev ideje o človekovih pravicah vrne k ameriški Virginijski deklaraciji o pravicah iz leta 1776 in francoski Deklaraciji o pravicah človeka in državljana iz leta 1789, ki sta legitimirali takratno oblast in individualistično filozofijo. Oblast je postala legitimna in od individuumov zahtevala pokornost, v zameno pa je individuumom zagotovila določene pravice in pri tem jamčila za njihovo varstvo. Po njegovem mnenju je za izvirno idejo o človekovih pravicah značilna predpostavka fiktivnega »naravnega stanja« kot instance, glede na katero je možno kritizirati dejansko pozitivno družbeno ureditev. V naravnem stanju so individuumi dojeti kot umna, svobodna, neodvisna in enaka bitja. Poleg tega imajo še nekatere pravice; po ameriški deklaraciji so to pravica do življenja, do zdravja, do svobode in lastnine. V naravnem stanju individuumi niso bili zmožni varovati svojih pravic, zato so sklenili družbeno pogodbo, s katero se je vzpostavila politična avtoriteta, da bi varovala njihove naravne pravice, dolžnost individuumov pa je postala spoštovanje pravil, ki jih je določala avtoriteta. V političnem stanju, ki nastopi šele z družbeno pogodbo, dobijo individuumi nove pravice, a v nasprotju z naravnimi oziroma temeljnimi pravicami te nove pozitivne pravice niso absolutne. Prve so že na sebi očitne in univerzalne, prepoznane vsakemu umnemu bitju, ker tudi same izvirajo iz uma, druge pa so izraz suverene volje, odvisne od kulturnih, religioznih, socialnih, političnih konstelacij itd. Iz temeljne opozicije naravno stanje/politično stanje izvira cela vrsta drugih opozicij: razuma in volje, naravnega in postavljenega, univerzalnega in partikularnega, individualnega in kolektivnega itd. Človekove pravice se naslavlja na individuum, iztrganega iz partikularnega, iz pozitivnih pravil, ki urejajo partikularni kolektiv, ki mu pripada. Ta primat umnega, individualnega in univerzalnega se kaže danes denimo v vlogi, ki jo imajo človekove pravice v mednarodnem pravu: opirajoč se na kozmopolitizem, ki presega posamezne, partikularne polis in na humanizem (na pravice človeka kot

takega), lahko mednarodno pravo krši celo nevmešavanje v notranje zadeve države in s tem omejuje njeno suverenost (Šumić-Riha 1992, 9-10).

Kljub Haarscherjevi opredelitvi se strinjam z M. Cerarjem, ki navaja, da v okviru zgodovinskega procesa pravnega zagotavljanja človekove individualne svobode doktrina in praksa človekovih pravic omogoča doslej najvišjo stopnjo posameznikove osebnostne emancipacije. Doktrina žal ne prinaša le vrednostno pozitivnih učinkov, temveč tudi negativne; človekove pravice so v funkciji liberalistične ideologije, ki preko teh pravic preveč poudarja individualizem in zlasti materializem ter se pogosto stopnjuje do tiste mere, ko postane družbeno kontraproduktivna oz. vrednostno negativna. Pretirani individualizem in materializem vodita v izgubo moralnega občutka za človečnost in z njim povezanega občutka sočutja in solidarnosti, v nepremišljeno in škodljivo ravnanje z naravo ter v pretirano prilagajanje družbenih (predvsem pravnih) norm osebnim materialnim interesom ali pa v vedno večje število pravnih kršitev, ki so s takšnim interesom neposredno ali posredno motivirane (Cerar 1996).

Institucionalno raven demokracije in človekovih pravic je zato nujno nenehno dopolnjevati s tistimi neinstitucionalnimi moralnimi in duhovnimi vrednotenji, ki upoštevajo, da je vrednota vsak človek (in ne »le jaz sam«) ter da je mogoče to vrednoto ustrezno razvijati in varovati le, če vsak posameznik prispeva k vrednostno pozitivnemu razvoju družbe in obratno itd. Posamezniki moramo svoje pravice uveljavljati moralno (človečno) ter ob zavedanju, da nas pretirani individualizem in materializem vodita v lastni osebnostni razkroj, pri čemer hkrati škodita drugim posameznikom in družbi kot celoti. Analogno zavest je seveda treba še posebej krepiti tudi na ravni države in nosilcev njenih funkcij in dejavnosti, pa tudi na ravni vseh ostalih družbenih elit, kajti stara resnica je, da ljudi na dolgi rok najbolj prepriča zgledno ravnanje (Cerar 2002a, 21).

Pareman ugotavlja, da človekove pravice, glede katerih naj bi vladal splošen konsenz, postanejo vprašljive takoj, ko pride do spora o obstoju ali naravi pravic v konkretnih primerih. Strinjanje s človekovimi pravicami tako enači s splošnim strinjanjem glede moralnih načel, da na primer ni moralno po nepotrebnem povzročati trpljenja drugemu ali da je moralno tisto, kar je najbolj koristno za večino, toda ko se ta splošna in razmeroma nedoločena načela uporabijo na posameznih primerih, konsenz izgine. Konsenz o seznamu človekovih pravic je med predstavniki različnih, celo nasprotnih ideologij mogoč le, če ostajata vsebina in narava teh pravic razmeroma nejasni, ohlapni in nedoločni. Meni, da je človekovim pravicam sicer mogoče priznati funkcijo temelja prava, a le s pogojem, da jim ta funkcija ni že vnaprej prepoznana, oblikovati se mora

na podlagi argumentacije, v kateri naj bi sodelovali vsi člani človeške skupnosti (Parelman v Šumić-Riha 1992).

Tudi C. Lefort vidi možnost učinkovitosti ideje človekovih pravic le v njihovi abstraktni utemeljitvi. »Človekove pravice so lahko dojete kot eden bistvenih elementov demokracije samo, kolikor so utemeljene na ideji abstraktnega posameznika« (Lefort v Salecl 1993, 80). Človekovih pravic se po njegovem mnenju nikoli ne da do konca določiti ali naštet, v čemer vidi njihovo svetlo točko; zaradi njihove abstraktnosti in nedoločljivosti jih ni mogoče pripisati nobenemu obdobju. »Človekove pravice so kot nekakšen presežek nad vsako prihodnjo formulacijo: to pa seveda pomeni, da vsaka njihova formulacija že vsebuje zahtevo po re-formulaciji oziroma da že pridobljene pravice zahtevajo pridobitev novih pravic« (Lefort v Šumić-Riha 1992, 19).

J. Š. Riha povzame novost Lefortove interpretacije in rehabilitacije pojma človekovih pravic, ki pokaže, da postane političen pojem v pravnem pomenu, torej, da dobi politično mobilizacijsko moč le, če ga ne reduciramo na moralno in individualno razsežnost in s tem zapremo v sfero zasebnosti, če jo očistimo vseh partikularnih določitev, skratka, če jo popolnoma izpraznimo itd. Edino tak *abstraktni humanizem* se lahko v našem času vzpostavi kot transcendentna norma z presojo dejanskosti, a le s pogojem, da vztraja v tej abstraktnosti (Šumić-Riha 1992, 19).

Strinjanje z abstraktno opredelitvijo človekovih pravic zasledimo tudi v delu S. Lukesa, ki navaja, da mora biti seznam človekovih pravic razumno kratek in razumno abstrakten. Vsebovati mora temeljne civilne in politične pravice, načelo pravne države, svobodo izražanja in združevanja, enakost možnosti in pravico do neke osnovne ravni materialnega blagostanja. Le za te pravice obstajajo možnosti za dosego soglasja širom spektra sodobnega političnega življenja, kljub temu, da nesoglasje izbruhne vsakokrat, ko skušamo te abstraktne pravice prevesti v konkretne (Lukes 1997).

Glede na opredelitve koncepta človekovih pravic se strinjam z M. Cerarjem, da se demokraciji, pravni državi in človekovim pravicam ne gre odreči, treba pa jih je razvijati v njihovem vrednostno pozitivnem duhu oz. naravnosti. Zato je treba tako s pravnim kot tudi moralnim pristopom presegati predvsem tiste doktrine človekovih pravic, ki se v njihovi ideološki naravi izražajo v obliki pretiranega individualizma in materializma ter pretirane usmerjenosti posameznikov v pravno-konfliktni pristop k reševanju sporov (Cerar 2002a).

4 ZGODOVINA ODNOSA MED EVROPSKO UNIJO IN TURČIJO

4.1 Republika Turčija in njen predsednik Mustafa Kemal Atatürk

Turčija in Evropa imata dolgo in živahno skupno zgodovino. Prav Otomanski imperij je bil tista entiteta, ki je s svojo grožnjo združil prebivalce Evrope v boju proti Turkom. Po koncu turških upadov na ozemlja današnje Evrope je Otomanski imperij postal del *evropskega koncerta*, ko se je leta 1856 bojeval na strani Francije in Velike Britanije v Krimski vojni (Redmond 2000, 467).

Gre torej za precej zapleteno mrežo odnosov, kjer nosijo razmerja zelo močno čustveno konotacijo. Ne gre torej le za vprašanje tehnične reformacije države oziroma sprejemanje evropskih pravil. Zgodovinski spomini (strah pred Turki, ki se je razvil ob turških vpadih) in travme (armenski pobjoj po prvi svetovni vojni) so težave, ki jih ne bomo mogli rešiti preko pogajanj z Unijo.

Slika 4.1: Spomenik Atatürka v Istanbulu

Ustanovitelj in prvi predsednik Republike Turčije Mustafa Kemal Atatürk je vse od njene ustanovitve 29. oktobra 1923, Turčijo želel preoblikovati v moderno, nacionalistično in sekularistično državo, ki bi bila integralni del zahodnega sveta. Vse to zaradi njegovega prepričanja, da je Turčija del evropske celine in kulture ter prepričanja, da turška prihodnost leži v Evropi, ki jo lahko doseže le z modernizacijo. Turčijo je popolnoma reformiral, približal zahodnim idealom; tako na področju gospodarstva, politike kot tudi socialnega življenja (Evropska komisija 2007b).

Mustafa Kemal je bil član Mladoturškega gibanja, ki si je v šestdesetih letih 19. stoletja prizadevalo za popolno reformacijo turškega cesarstva. Sultana so prisilili, da je sprejel ustavo iz leta 1876, prevzeli so politično moč in za sultanovega naslednika postavili njegovega brata Mohameda V. Po prvi svetovni vojni Turčija ni sprejela mirovnega sporazuma. Odporniško gibanje, ki ga je vodil Mustafa Kemal, si je izborilo priznanje prve turške republike leta 1923. Paša Mustafa Kemal je postal njen prvi predsednik (Boden 2004).

Paša Kemal je s svojo stranko *Cumhuriyet Halk Partisi* (CHP – Republikanska ljudska stranka) postal nesporen voditelj države, ki jo je ustvaril po svojem osebnem prepričanju, ki se je imenoval **kemalizem**. Kemalizem je temeljil na šestih glavnih točkah, imenovanih *šest puščic kemalizma* (v turščini *altı ok*):

1. demokracija,
2. populizem,
3. statizem,
4. nacionalizem,
5. sekularizem,
6. modernizem.

Glavni cilj reform je bil prelom s preteklostjo in oblikovanje nove države in družbe, ki bo moderna, sekularistična in katere prihodnost leži v Evropi. Spremembe, ki so sledile:

1. Razbili so moč verskih skupin in zmanjševali njihov vpliv. Islamska duhovščina je izgubila vse privilegije, ukinili so kalifat in verske šole, šeriatska sodišča, razveljavili so predpise o islamskih oblačilih, prepovedali fes in feredžo. Turčija je prevzela mednarodni, gregorijanski koledar, leta 1928 islam ni bil več državna religija. Kalifat je bil ukinjen, saj je Mustafa Kemal (ko mu je turški parlament podelil priimek Atatürk) poudarjal etično prevlado turškega prebivalstva, na katerem je zasnoval svojo državo. Na vzhodu države je prišlo do prvega upora Kurdov, katerega pa so hitro zadušili.
2. Spremenili so izobraževanje, ki je postalo laično, uvedli so latinico.
3. Prav tako so sprejeli zakon, da morajo imeti vsi prebivalci Turčije lasten priimek.
4. V gospodarstvu so podpirali visoko vpletenost države ter nastanek državnega kapitalizma (Boden 2004).

Turčija se ni udeležila druge svetovne vojne, po njej pa je bila vključena v Marshallov načrt iz leta 1952.

Leta 1950 je zmagala demokratična stranka Adnana Menderesa. Podpirala je kemalizem, vendar se je v notranji politiki pričela postopna re–islamizacija. Gospodarska in politična kriza je v ospredje postavila vojsko, ki je leta 1961 izvedla državni udar in ustrelila tri voditelje Demokratske stranke, med njimi tudi Menderesa (Boden 2004).

Leta 1965 je zmagal Sulejman Demirel s stranko pravičnosti, ki je leta 1973 odstopil. Na volitvah je zmagala Republikanska ljudska stranka (CHP), ki jo je vodil Bülent Eçevit in ki z njim postane socialdemokratska (Boden 2004).

V notranji politiki se je pričela radikalizacija. Opazna je bila predvsem pri poudarjanju islama kot pomembnega temelja države in želje po zblizevanje Turčije z islamskimi državami. Vmes je posegla vojska, ki je zagovarjala kemalizem in branila sekularizem. Leta 1983 je na volitvah večino dobila stranka Özala, ki je bila drugi največji turški revolucionar. Obdobje je zaznamovala oborožena vstaja turških Kurdiv na vzhodu, ki so se zavzemali za ohranitev tradicije in politično avtonomijo, nekatere skupine pa so se borile za odcepitev t.i. Kurdistana od Turčije (Zürcher 1997).

Leta 1995 je na volitvah zmagala konservativna koalicija Prave poti, Tansu Çiler postane prva turška predsednica vlade (Zürcher 1997).

V devetdesetih letih so se zaostriili odnosi z Grčijo zaradi nahajališč nafte v Egejskem morju, vprašanj meja zračnega prostora in lastništva nekaj morskih skal. Poleg tega se je Turčija začela aktivno ukvarjati z vprašanjem članstva v Evropski uniji (Zürcher 1997).

Po močni gospodarski in politični krizi leta 1999, je leta 2002 na volitvah zmagala reformirana zmerno desna Stranka pravice in razvoja pod vodstvom Recepta Tayyipa Erdoğan, ki ima svoje korenine v političnem islamu. Celotna politika se je osredotočila na izpolnjevanje kriterijev za pričetek pogajanj z EU. Ironično je, da je prav desna politična stranka s koreninami v političnem islamu izpeljala vrsto reform, ki so Turčijo bolj kot katerakoli stranka do tedaj približale EU. Turčija je prva država, ki je uspela politični islam uspešno vključiti v demokratični način vladanja. Vse to je dolgotrajen in boleč proces reform, ki jim je država sledila z modernizacijo, ki jo je pričel že Atatürk. Bolj ali manj uspešno pa so jo nadaljevali vsi njegovi nasledniki.

4.2 Zgodovinski pregled Turškega pridruževanja Evropski uniji

Vse od ustanovitve moderne Turčije leta 1923 je bila država kljub večini muslimanskim prebivalstvom v veliki meri povezana z zahodom. Turčija je bila ustanovna članica Sveta Evrope od leta 1949, Združenih narodov in članica Nata od leta 1952, OECD od leta 1961 ter pridružena članica Zahodnoevropske unije od leta 1992. Ankara se je odločila za sodelovanje s takratno Evropsko gospodarsko skupnostjo leta 1959. Vse od takrat se v krogu EU odvijajo številne debate glede turškega vstopa v EU. Za Ankaro je bil najpomembnejši datum 3. oktober 2005, ko so se za Turčijo začela uradna pogajanja glede polnopravnega članstva kljub temu, da je Turčija na uradni pričetek pogajanj upala že prej (Rufino 2007).

Pod okriljem Sveta Evrope je bil okvir turškega pogajanja za polnopravno članstvo osnovan s strani Evropske komisije. Dokument je bil javno objavljen 29. junija 2005. Pogajalski okvir, ki ga je takratni komisar za širitev Olli Rehn opisal kot zelo nepopustljivega, vsebuje naslednje elemente:

1. Izid pogajanj ni določen vnaprej (*open - ended*).
2. Turčija mora izpolniti vse kriterije za polnopravno članstvo v EU, kot je določeno v kopenhagenskih kriterijih.
3. Pogajanja bodo vodili v okviru medvladnih konferenc z udeležbo Turčije in vseh članic EU. Politika uresničevanja zastavljenih ciljev je razdeljena na 35 poglavij, kar je več, kot jih je bilo kadarkoli doslej. Odločitve bodo sprejemali soglasno.
4. Članstvo držav kandidatk, ki bodo za EU pomenile veliko finančno obremenitev, je možno šele po letu 2014, kar je tudi datum za uveljavitev novega finančnega okvirja EU (med te države spada tudi Turčija).
5. Pogajanja se lahko prekinejo v primeru resnejših in konstantnih kršitev načel demokracije, spoštovanja človekovih pravic, temeljnih svoboščin in vladavine zakona, na katerem temelji EU. Prekinitev lahko zahteva Komisija ali ena tretjina držav članic. Končno odločitev bo sprejel Svet s kvalificirano večino.

Turčija je morala pred 3.10.2005 podpisati protokol, da bo prilagodila Sporazum iz Ankare desetim novim članicam EU, kar je vključevalo tudi Ciper. Turčija je 1.6.2005 uzakonila spremenjeni državni kazenski zakonik – to je bil eden od pogojev, da so se

pogajanja pričela (EurAktiv 2004). Ključne dogodke v približevanju Turčije EU si lahko podrobneje pogledamo v Tabeli 4.1.

Tabela 4.1: Ključni dogodki v približevanju Turčije EU

POMEMBNI DATUMI	DOGODKI
Februar 1952	Turčija je postala članica Nata.
September 1959	Turčija je podala prošnjo za pridruženo članstvo v takratni Evropski gospodarski skupnosti.
September 1963	1963 so podpisali Pridružitveni sporazum, ki je kot končni cilj navedel članstvo Turčije v Evropski uniji. Sporazum je začel veljati 1.12.1964, kar je bil tudi datum prve prošnje Turčije za vstop v Unijo.
November 1970	V Bruslju so podpisali Dodatni protokol. Priključili so ga Pridružitvenemu sporazumu med ES in Turčijo, ki je določal delovanje Carinske unije. Carinsko unijo je operacionaliziral šele dodatni sporazum.
Januar 1973	Dodatni protokol je prišel v veljavo. Turški nacionalni parlament ga je ratificiral leta 1971.
Julij 1974	Turčija je vdrla na Ciper.
Prva polovica 1980	Odnose med Turčijo in Skupnostjo so zamrznili, 12.09.1980 je v Turčiji sledil državni prevrat.
Junij 1980	Svet društva se je odločil zmanjšati uvozne carine za skoraj vse kmetijske pridelke na minimum do leta 1987.
Januar 1982	EGS se je odločila, da suspendira izvajanje Sporazuma iz Ankare. Uradno je zamrznila politične stike s Turčijo kot odgovor na vojaški udar 12.09.1980. EP se je odločil, da ne podaljša mandata skupni parlamentarni komisiji, vse dokler v Turčiji ne bodo izvedli splošnih volitev in ne bo oblikovan parlament.
September 1986	Ponovno se je sestal Pridružitveni svet ES in Turčije. ES je obnovila odnose s Turčijo. Med sestankom je Turčija izrazila željo za začetek pridružitvenih pogajanj.
14. april 1987	Turčija je zaprosila za polnopravno članstvo v Uniji.

December 1989	Evropska komisija se je odzvala leta 1989 in zavrnila takojšnji pričetek pogajanj s Turčijo zaradi ekonomske in politične situacije v državi, slabih odnosov z Grčijo in konfliktov s Ciprom, vendar je potrdila, da je polnopravno članstvo končni cilj.
Marec 1995	Turčija in ES sta podpisali uradni dokument o ustanovitvi Carinske unije. Turčija je bila prva država izven ES, ki je podpisala ta sporazum, ki je stopil v veljavo 1.1.1996. Turčija in ES sta pričeli sodelovati na vseh ravneh.
Julij 1996	Evropski svet je na Vrhu v Dublinu pozval Turčijo, da čim prej reši problem s Ciprom v skladu z resolucijami Varnostnega sveta Združenih narodov. EU je zahtevala, da Turčija začne spoštovati najvišje standarde pri zagotavljanju človekovih pravic (Erdemli v çarkoğlu 2003, 4-8).
December 1997	Na Luksemburški konferenci (Vrhu) so voditelji EU odklonili Turčiji status države kandidatke, izključili so jo iz liste in tako zavrnilo prošnjo Ankare za pridružitve. Turčija je prekinila dialog z EU, vlada pa je zagrozila EU, da bodo severni del ciprskega otoka, kjer so bile nameščene turške sile, priključila Turčiji, če se EU ne bo začela pogajati z grško stranjo otoka.
December 1999	Vrh v Helsinkih, kjer so se odločili, da Turčija ponovno dobi status države kandidatke. Dialog in sodelovanje naj bi pozitivno vplivala na reforme in spremembe v Turčiji. Evropski svet prizna Turčijo kot enakovredno državo vsem ostalim državam, ki se želijo pridružiti EU.
December 2000	Svet EU na Vrhu v Nici – pohvalili so napredek Turčije, vendar so od nje zahtevali, da pripravi program prevzema skupne zakonodaje EU, ki temelji na predpristopnem sporazumu.
Marec 2001	Svet ministrov EU je potrdil program pridruženega članstva za Turčijo. Opredelili so kratkoročne in srednjeročne ukrepe, ki jih mora Turčija doseči, če želi vstopiti v EU.
Marec 2001	Turška vlada je sprejela Nacionalni program za sprejemanje skupne zakonodaje (<i>acquis communautaire</i>) EU.

- September 2001 Turški parlament je sprejel trideset ustavnih amandmajev, namenjenih izboljšanju turške zakonodaje, da bi ta ustrezala kopenhagenskim pogojem za vstop v Unijo (delno so prepovedali smrtno kazen, povečali legalizacijo uporabe tujih jezikov v javnem življenju). Na Laekenskem vrhu Unije decembra 2001 so Turčijo pohvalili.
- Leto 2002 Turški parlament je sprejel amandmaje na kazenski zakonik. Le ta je bil ena večjih ovir Turčije na poti do EU. Zakon so spremenili na področjih, ki se tičejo svobode govora, svobode tiska, aktivnosti nevladnih organizacij, političnega življenja, političnih strank, preprečevanja mučenja v zaporih in policijskih ustanovah .
- Avgust 2002 Turški parlament se je lotil obsežnih reform na področju **človekovih pravic**, da bi zadovoljil evropskim kriterijem spoštovanja le teh. 3. avgusta 2002 je turški parlament sprejel Pridružitveni zakon, s katerim so sprejeli petnajst členov, ki so se nanašali na varovanje **človekovih pravic**.
13. december 2002 Vrh v Kopenhagnu se je odločil, da se pogajanja ne bodo pričela takoj, ampak da se bo EU o pričetku pogajanj s Turčijo dokončno odločila decembra 2004. Takrat bodo še enkrat preverili, ali država res izpolnjuje vse pogoje, ki so določeni za začetek pogajanj za polnopravno članstvo (sprejetje kopenhagenskih kriterijev). Med tem časom je EU razširila in poglobila sodelovanje s Turčijo.
- Maj 2003 Evropski svet ministrov se je odločil o principih, prioritetah, posrednih ciljih in okoliščinah pridruženega partnerstva s Turčijo.
- Januar 2004 Turčija je podpisala protokol, ki prepoveduje smrtno kazen v vseh situacijah.
- Marec 2004 Svet Evrope je predlagal ukinitve nadzora Turčije.
- Oktober 2004 Komisija je izdala Poročilo o napredku Turčije.
17. december 2004 Vrh EU v Bruslju: Svet EU je na priporočilo Komisije določil datum za pričetek pogajanj Turčije z EU. S tem je Svet soglašal, da je Turčija izpolnila pogoje za pričetek pogajanj. Odprlo se je novo poglavje v odnosih EU in Turčijo.

23. maj 2005	Turčija je imenovala ministra za ekonomske zadeve Ali Babacana za državnega predstavnika v procesu pogajanj z EU.
1. junij 2005	Turčija je popravila kazenski zakonik, ki je bil sprejet leta 2004.
29. junij 2005	Komisija je Ankari predstavila nepopustljiv okvir za pogajanja.
29. julij 2005	Turčija je podpisala protokol k Sporazumu iz Ankare, Ankara je ravno izdala deklaracijo o nepriznavanju Cipra.
3. oktober 2005	Pogajanja so se za Turčijo simbolično pričela. Odprtih je bilo prvih šest poglavij.
23. januar 2006	Svet je odločal o načelih, prioritetah in okoliščinah, ki jih vsebuje pridruženo članstvo Turčije.
16. marec 2006	Evropski parlament privzame resolucijo, ki je temeljila na poročilu Elmarja Broka glede dokumenta Komisije, ki je govoril o strategiji širitve.
12. april 2006	Istanbul so predlagali za evropsko mesto kulture leta 2010.
12. junij 2006	EU je začela s konkretnimi pridružitvenimi pogajanja s Turčijo. Pogajanja vsebujejo 35 specifičnih poglavij. Vsako poglavje mora biti soglasno odprto in zaprto s strani Sveta.
12-27. julij 2006	Sodišče je odločalo v primeru Hranta Dinka, EU je v skrbeh glede svobode izražanja v Turčiji.
4. september 2006	Poročilo Evropskega parlamenta je sporočilo, da Turčija ni zadostno napredovala na sledečih področjih: svoboda govora, pravice manjšin, korupcija, nasilje nad ženskami.
8. november 2006	Komisija objavi kritično poročilo glede napredka Turčije.
29. november 2006	Komisija je predlagala delni suspenz pogajanj s Turčijo glede članstva, dokler ne bo napredka s turške strani glede Cipra.
11. december 2006	Minister EU za zunanje zadeve se je odločil, da bo upošteval predlog Komisije. Suspendiral je pogovore s Turčijo na osmih od 35 področij.
1. januar 2007	Nemčija je prevzela predsedstvo EU. Pričakovali so se ponovni pogovori glede prihodnosti EU.
Julij 2007	Parlamentarne volitve v Turčiji, zmaga AKP.

Vir: Turkey – Key events (2007).

4.3 Zgodovina Evrope in Evropske unije

Francoski zunanji minister Robert Schuman je 9. maja 1950 s svojim znamenitim govorom, t.i. Schumanovo deklaracijo, ustvaril prvo konkretno podlago za postopno gospodarsko in politično združitev evropskih držav. Za Schumana je bila ta združitev nujna za ohranitev trajnega miru v Evropi, poziv k integraciji pa ni bil namenjen le velikima nasprotnicama iz 2. svetovne vojne, Franciji in Nemčiji, ampak vsem evropskim državam. Danes v Evropski uniji 9. maja praznujemo dan Evrope. In katere države so članice Evropske unije? Ustanovnim članicam iz leta 1951 so se leta 1973 pridružile še Velika Britanija, Irska in Danska, leta 1981 Grčija, leta 1986 Španija in Portugalska ter leta 1995 Švedska, Finska in Avstrija. 1. maja 2004 je Evropska unija doživela svojo največjo širitev doslej, saj se ji je priključilo deset novih držav in sicer Češka, Ciper, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovenija in Slovaška. 1.1.2007 sta se Evropski uniji pridružili še Bolgarija in Romunija in tako Evropska unija šteje sedemindvajset članic.

4.3.1 Ključni dogodki v Evropski uniji

Evropsko povezovanje se je začelo na gospodarski osnovi, razširilo se je na politični prostor, v katerem se je poizkušalo demokratizirati in si s tem pridobiti legitimnost. V zadnjih desetletjih je Evropa prehodila dolgo pot – od Evropske skupnosti za premog in jeklo do Lizbonske pogodbe (Nugent 2003). Ključne dogodke v EU prikazuje tabela 4.2.

Tabela 4.2: Ključni dogodki v EU

POMEMBNI DATUMI	KLJUČNI DOGODKI
9. maj 1950	Rojstvo Evrope – leta 1950 je bila Evropa na robu propada. Njen cilj je bil vzpostavitev trajnega miru med narodi, ki so se med sabo še pred kratkim bojevali. Ključ za rešitev problema je bil vzpostavitev trdnih odnosov med Nemčijo in Francijo. Jean Monet je francoskemu zunanjemu ministru Robertu Schummanu in nemškemu kanclerju Konradu Adenauerju predlagal ustanovitev enotnega premogovniškega in jeklarskega tržišča pod samostojnim

	organom, kar naj bi zagotovilo uveljavitev skupnih interesov obeh držav. Predlog je uradno predložila Francija 9.5.1950. Sprejele so ga: Nemčija, Italija, Nizozemska, Belgija in Luksemburg . 9. maj se proslavlja kot dan Evrope. Izbrali so ga leta 1986 v spomin na deklaracijo s tega dneva.
April 1951	Podpisana je bila Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo. Postavili so temelje za razvoj in napredek evropske ideje. Pariški sporazum.
Marec 1957	Podpisana je bila Pogodba o Evropski gospodarski skupnosti (EGS) in Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (EURATOM), ki se imenujeta tudi Rimski pogodbi, ker sta bili podpisani v Rimu.
Leto 1965	Podpisana je bila Pogodba o ustanovitvi enotnega Sveta in enotne Komisije evropskih skupnosti.
1. avgust 1968	Uvedli so Carinsko unijo. Države so začele zaračunavati enotne carinske dajatve na blago s poreklom izven Skupnosti.
1. januar 1973	Prva širitev. Pridružile so se Danska, Irska in Velika Britanija .
7.-10. junij 1979	Prve neposredne volitve poslancev v Evropski parlament.
1981	Druga širitev. Pridružila se je Grčija .
1982	Pridružili sta se Portugalska in Španija .
Februar 1986	Podpisana je bila Enotna evropska listina, katere cilj je bil vzpostavitev enotnega evropskega trga, v katerem je zagotovljen prost pretok blaga, storitev, kapitala in oseb.
7. februar 1992	Podpisana Pogodba o Evropski uniji oz. Maastrichtska pogodba . Ta pogodba je vpeljala pojem Evropska unija, njeno delovanje se je razširilo na socialno področje. Pogodba o Evropski uniji je počivala na treh stebrih: prvi steber je sestavljala Evropska skupnost in institucije; drugi steber skupna zunanja in varnostna politika; tretji steber sodelovanje držav članic na področju pravosodja in notranjih zadev.
1993	Definirani novi pogoji za vstop v povezavo, t.i. kopenhagenski kriteriji za članstvo .

Januar 1995	Četrta širitev EU: Avstrija, Finska, Švedska.
Januar 1999	Pričetek uvajanja nove skupne evropske valute v okviru Evropske monetarne unije. Delovati prične Evropska centralna banka. Na podlagi konvergentnih meril je 12 držav članic EMU zamenjalo svojo nacionalno valuto s skupno evropsko valuto – € (evro).
Junij 1997	Podpisana je bila Amsterdamska pogodba zaradi potrebe po poenostavitvi postopkov. Glavni cilji: spoštovanje človekovih pravic , odprava ovir za prost pretok delovne sile, povečanje sodelovanja na področju notranjih in pravosodnih zadev, okrepitev vloge EU v zunanjih zadevah, učinkovitejša in bolj demokratična struktura EU. Uvedli so funkcijo visokega predstavnika za skupno varnostno in zunanjo politiko ter omogočili večje sodelovanje držav članic na določenih področjih.
Februar 2001	Pogodba iz Nice; EU je pripravila reforme ob prihodnji širitvi z velikim številom novih članic iz vzhodne in centralne Evrope.
December 2001	Laekenska deklaracija; deklaracija o prihodnosti Evropske unije. Ustanovili so Konvencijo o prihodnosti Evrope.
Maj 2004	Največja širitev v zgodovini EU ; pridružilo se je deset novih držav in sicer: Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška, Slovenija.
December 2004	Odločitev o začetku pogajanj s Hrvaško in Turčijo v letu 2005, v kolikor bosta državi izpolnjevali določene pogoje.
April 2005	EU je v Luksemburgu podpisala začetek pristopnih pogajanj z Bolgarijo in Romunijo.
1.1.2007	Pristop Bolgarije in Romunije. Slovenija je uvedla evro
13. december 2007	Podpisana je bila Lizbonska pogodba. Pogodba bo začela veljati, ko jo bodo ratificirale vse države članice EU.
1. januar 2008	Malta in Ciper sta uvedli evro.
12. december 2008	Švica postane članica schengenskega območja.
1. januar 2009	Slovaška uvaja evro.

Vir: Ključni datumi v zgodovini evropskega združevanja (2009).

Evropsko unijo je po vseh nesoglasjih, ki jih je doživela, ustanovilo šest držav, danes jih šteje 27. Privlačnost Evropske unije je pomagala preoblikovati države Srednje in Vzhodne Evrope, da so se preoblikovale v moderne in uspešne demokracije. Vsaka širitev je bila skrbno načrtovana. Preoblikuje države, širi mir, stabilnost, blaginjo, demokracijo, človekove pravice, načela pravne države ter tržne ekonomije po vsej Evropi. S širitvijo se je povečala veljavnost EU v svetu, postala je prilagojena na vplive globalizacije, pripomogla je k večji blaginji in konkurenčnosti (Urad Vlade RS za komuniciranje 2005a).

Leta 1951 so Belgija, Nemčija, Francija, Italija, Luksemburg in Nizozemska ustanovile Evropsko skupnost za premog in jeklo, leta 1957 sta ji sledili Evropska gospodarska skupnost in Evropska skupnost za atomsko energijo. Evropa je v zadnjih petdesetih letih doživela pet uspešnih širitev. 1. maja 2004 je potekala širitev, ki se je zapisala v zgodovino, saj je združila Evropo po desetletjih ločitev zaradi železne zaves. Zadnji krog širitve je bil skrbno načrtovan. Kljub temu so ga zaradi nepripravljenosti Romunije in Bolgarije izvedli v dveh delih. EU ima od leta 1993 natančno določena pristopna merila, ki jih morajo države kandidatke izpolnjevati. Če želi država pristopiti k EU, mora v državi vladati stabilna demokracija, spoštovati mora človekove pravice, imeti konkurenčno tržno gospodarstvo in biti sposobna prevzeti pravni red skupnosti. EU podpira nadaljnjo širitev, vendar je previdna pri prevzemanju novih obljub in obveznosti, pri tem pa spoštuje obstoječe obljube in obveznosti državam, ki so že vključene v proces širitve. Prihodnje širitve se nanašajo na države zahodnega Balkana in Turčijo, kar pomeni, da se tem državam obeta priložnost, da se pridružijo EU. Trenutno imajo tri države status države kandidatke: Hrvaška in Turčija sta s pogajanjem pričeli 3. oktobra 2005, Makedonija je postala država kandidatka decembra 2005. Vsekakor bodo prihodnje širitve potekale v skladu s hitrostjo prilagajanja držav strogim standardom, ki jih narekuje EU (Urad Vlade RS za komuniciranje 2005a).

Pred EU so na področju nadaljnjih širitev veliki izzivi. Ti so povezani tudi s pristopnimi pogajanjem s Turčijo. Vprašanja, ki se porajajo, se dotikajo geopolitičnih vprašanj, ki zadevajo varnost in stabilnost celotne Evrope. Sama pot do članstva prinaša mnoge koristi, kljub temu da je lahko do pristopa dolga pot. Na tej poti je veliko izzivov, zato mora biti EU aktivno udeležena v celotnem procesu. Pogajanja s kandidatkami potekajo ob polnem upoštevanju dogovorjenih pogojev. EU od januarja 2007 zagotavlja finančno

podporo v obliki predpristopne pomoči. Ta je osredotočena na prednostne naloge, določene v partnerstvih za pristop in evropskih partnerstvih (Urad Vlade RS za komuniciranje 2005b).

Dejstvo je, da se bo EU morala prilagoditi, kajti spopadati se bo morala z novimi izzivi. To je tudi predmet pogodbe, ki so jo decembra 2007 podpisali v Lizboni. Voditelji držav in vlad so soglasno potrdili nova pravila, ki urejajo obseg in način delovanja Evropske unije v prihodnosti. Lizbonska pogodba bi tako omogočila prilagoditev evropskih institucij in njihovih metod dela, okrepila bi demokratično legitimnost in utrdila temeljne vrednote Evropske unije. Preden bo pogodba začela veljati, jo mora ratificirati vseh 27 držav članic. Države članice so za začetek veljavnosti pogodbe določile 1. januar 2009, torej nekaj mesecev pred volitvami v Evropski parlament (Za Evropo 21. stoletja).

Slovensko predsedstvo pozdravlja ratifikacijo Lizbonske pogodbe v Franciji. Vsaka ratifikacija je pomemben korak h končnemu cilju, uveljavitvi pogodbe v roku, predvidenem v Berlinski deklaraciji. Še posebej pomemben je ta korak v primeru Francije, kjer ratifikacija prejšnje ustavne pogodbe ni uspela (Urad Vlade RS za komuniciranje 2008b).

Toda irski volivci so zavrnilo Lizbonsko pogodbo. Po vseh prešteti glasovih je bilo jasno. Irska je Uniji zadala smrtni udarec. Unija je pred vrati politične krize. Kaj se bo zgodilo z Evropsko unijo in Lizbonsko pogodbo, ni mogoče napovedati. V Uniji so pričakovali, da bodo Irci, tako kot druge države, pogodbo podprli, zdaj pa vse kaže na novo politično krizo, saj Evropa plana B nima. »Če Irci zavrnejo Lizbonsko pogodbo, seveda ne bo Lizbonske pogodbe,« je povedal francoski premier Francois Fillon (RTV SLO 2008).

Irce bodo preostale članice poskušale na mehek način prepričati, naj na ponovljenem referendumu, po vsej verjetnosti marca 2009, podprejo Lizbonsko pogodbo, verjetno z dodatnimi obljubami, da bodo ohranili svojo ugodno davčno politiko, nevtralnost in prepoved splava, kar izhaja iz razprave, ki so jo na zasedanju evropskega sveta opravili voditelji članic EU (Kocbek 2008).

Evropski poslanci so v razpravi o pripravah na Vrh EU največ pozornosti namenili irskemu »ne« Lizbonski pogodbi. Strinjali so se, da je treba spoštovati voljo irskih volivcev, razhajali pa so se glede nadaljevanja ratifikacijskega postopka. Večina je

pozvala k nadaljevanju ratifikacije, drugi so menili, da je treba proces ustaviti. Med slednjimi so prevladovali tisti, ki podpirajo irski »ne«. Nadaljevanje ratifikacijskega procesa je podprla večina političnih skupin v Evropskem parlamentu. Med tistimi, ki so se v razpravi zavzeli za nadaljevanje ratifikacijskega procesa, sta bila tudi evropska poslanca iz Slovenije Alojz Peterle (EPP-ED) in Borut Pahor (PES). Peterle je dejal, da ni dovolj spoštovati odločitve Ircev, moramo tudi razumeti razloge zanjo. »Ne gre samo za Irsko in za celotno EU, gre za celotno Evropo in za prihodnost Evrope, ki še ni povsem združena,« je poudaril. Pahor pa je med drugim opozoril na globoko vrzel med pogledom na EU v evropskih krogih in med državljani. Po njegovem mnenju je treba ugotoviti, kakšna bi bila nova komunikacijska strategija za približanje EU državljanom (Urad Vlade RS za komuniciranje 2008a).

4.3.2 Človekove pravice v Evropski uniji

Evropska unija si je od nekdaj prizadevala zaščititi človekove pravice in temeljne svoboščine. Sodno prakso že od šestdesetih let dalje razvija Sodišče Evropskih skupnosti, ki z uporabo zakonodaje skupnosti ščiti temeljne pravice državljanov. Potrebo po združenju temeljnih pravic so voditelji EU poudarili na zasedanju v Kölnu v Nemčiji junija 1999. Za EU je pomembno, da ima lastno dogovorjeno izjavo o temeljnih pravicah, ne le zaradi zaščite posameznikov, temveč tudi kot okvir za vodenje dejavnosti institucij EU, katerim se da politično in moralno legitimnost. Omenjene pravice so zapisane v **Listini Evropske unije o temeljnih človekovih pravicah**, ki so skupne prebivalcem vseh 27 držav članic. Listina je povzetek skupnih evropskih vrednot, s katerimi se lahko identificirajo vsi državljani EU. Ljudem ponuja ogrodje za obrambo, poleg tega tudi izvaja kontrolo nad dejavnostmi nacionalnih in evropskih organov oblasti pri sprejemanju in izvajanju zakonodaje Unije. Kljub vsemu Listina ne velja pri notranjih dejavnostih držav članic, za katere se uporabljajo nacionalni zakoni in ustave. Listina jasno izraža spoštovanje demokracije, človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki so temeljne Evropski uniji. Pravice so razdeljene na šest rubrik: čast, svoboščine, enakost, solidarnost, državljanske pravice in pravičnost. Listino je oblikovala 62-članska Konvencija, ki so jo sestavljali predstavniki državnih poglavarjev in vlad, Evropske komisije in Parlamenta ter člani nacionalnih parlamentov. Konvencija

je začela delovati decembra 1999, oktobra 2000 pa so sprejeli osnutek Listine. Posvetovala se je s številnimi interesnimi skupinami. Način delovanja se je izkazal za uspešnega, zato je Evropski svet decembra 2001 za oblikovanje nove Ustavne pogodbe ustanovil Konvencijo o prihodnosti Evrope. Pogodba je bila podpisana oktobra 2004 v Rimu (Evropski parlament 2004).

Listina ne določa novih pravic in ne širi pristojnosti Evropske unije. Novost v listini predstavlja enotno besedilo, ki združuje civilne, politične, družbene in gospodarske pravice, ki jih najdemo že v evropskih konvencijah, pogodbah, listinah, zakonodaji in sodni praksi. Je sodobna, lotila se je izzivov, kot so bioetični standardi, osebni podatki, trajnostni razvoj in varstvo potrošnikov. Kljub vsemu Listina ne more spodbijati vlad pri reševanju notranjih zadev, ki jih rešujejo državne oblasti (Evropski parlament 2004).

Listina EU se razlikuje od Evropske konvencije o človekovih pravicah (ECHR), ki je od leta 1950 potrjena s strani Sveta Evrope in ima vključno z Rusijo več kot štirideset članic. Listina temelji na Evropski listini o človekovih pravicah, vključuje še socialne in politične pravice, v 52. členu pa poudarja, da ne spodbija prejšnje Konvencije. K Evropski listini za človekove pravice so lahko v preteklosti pristopile samo posamezne države, sedaj pa ima EU pooblastilo, da jo podpiše samostojno (Evropska komisija 2004).

Listino so uradno razglasili na Vrhu EU decembra 2002 v Nici Svet ministrov EU ter predsednika Evropskega parlamenta in Evropske komisije. Listina ima močan politični vpliv, kljub temu da ni pravnomočna, ker ni vključena v pogodbe, ki sestavljajo pravno podlago EU. Toda Parlament in Komisija sta dolžna spoštovati pravice pri vseh politikah in dejavnostih. Nekatera evropska sodišča se nanjo opirajo pri sodnih odločitvah sodišča in uvajanju nove sodne prakse (Evropska komisija 2004).

4.4 Odnosi med Evropo in Turčijo

Vprašanje turškega članstva v EU odpira nova poglavja. Pojavljajo se nerazrešena področja, ki spodbujajo strahove prisotne v EU. Problematika niha med demografskimi problemi tako geografskih kot političnih.

Ko in če se bo Turčija pridružila EU, lahko postane evropska država z največjim številom prebivalstva. Trenutno se lahko primerja z največjo evropsko državo Nemčijo, vendar demografija napoveduje upad števila nemških prebivalcev, število prebivalstva v Turčiji pa bo po besedah strokovnjakov do leta 2020 iz 71 milijonov naraslo na 80 – 85 milijonov. To pomeni, da ima Turčija dobre možnosti, da v primeru pridružitve EU postane država z največjim številom prebivalstva. S tem bi pridobila veliko moč v strukturah EU (EurAktiv 2004).

Tabela 4.3: Predvideno število prebivalcev v Turčiji (milijonov)

	2003	2015	2025	2050
Turkey	71 325	82 150	88 995	97 759
Germany	82 467	82 497	81 959	79 145
France	60 144	62 841	64 165	64 230
UK	59 251	61 275	63 287	66 166
Italy	57 423	55 507	52 939	44 875
Spain	41 06	41 167	40 369	37 336
Poland	38 587	38 173	37 337	33 004
Romania	22 33	21 649	20 806	18 063
Netherlands	16 149	16 791	17 123	16 954
EU 25	454 187	456 876	454 422	431 241
EU 28 (incl.Turkey)	555 743	567 842	570 832	552 318
Turkey as % of EU 28	12%	14.4%	15.5%	17.7%

Vir: Independent commission on Turkey (2004).

Glede **geografskih meja** se postavlja vprašanje, ali Turčija spada v Evropo. Od Pogodbe iz Rima je sprejeto mnenje, da je Unija konstrukt evropskih držav, ki temeljijo na skupnih vrednotah (EurAktiv 2004).

Kulturne in verske razlike med Turčijo in ostalo Evropo so občutljivo področje. Toda Evropa se je identificirala kot kulturni in verski mozaik, ki prepoznava in spoštuje raznolikost. V tem primeru ne kulturne in ne verske razlike naj ne bi bile pomembne (EurAktiv 2004).

Spoštovanje človekovih pravic v Turčiji je velik problem, nad katerim je zaskrbljena cela Evropa. Je eden izmed poglavitnih razlogov, zakaj so pogajanja odlagali tako dolgo.

Veliko težavo predstavlja turški odnos do **Cipra**. Decembra 2004 je Svet sprejel kompromis med obema stranema, kjer so pričakovali, da bosta obe strani delali v smeri rešitve konflikta. Toda problem ostaja. Ciper za Turčijo predstavlja odločilen faktor v procesih pogajanj. Ciper zahteva uradno priznanje s strani Turčije in dostop do turških letališč ter pristanišč (EurAktiv 2004).

Rezultati referendumu o Evropski ustavi v prvi polovici leta 2005 so govorili zase. Negativni rezultati v Franciji in na Nizozemskem so pričali o nezaželenosti Turčije v EU. Evropa je torej še vedno skeptična (EurAktiv 2004).

Svoboda govora v Turčiji je omejena in na tem področju morajo narediti korak naprej. Evropa je opozarjala na potrebno reformo 301. člena turškega kazenskega zakonika, ki je bil temelj za obsodbe pisateljev in novinarjev (EurAktiv 2004).

Julija 2008 so v Turčiji potekale parlamentarne volitve, kjer je zmagala vladajoča stranka premierja Erdoğana, Stranka za pravičnost in razvoj (AKP). Premier Recep Tayip Erdoğan je volitve sklical po tem, ko parlament ni uspel potrditi kandidata njegove zmerne islamistične stranke za predsednika države zaradi bojkota opozicijske Republikanske stranke kljub temu, da je ustavno sodišče razveljavilo glasovanje, ki sta se ga udeležili manj kot dve tretjini poslancev. Politična kriza se je poglobila, ko je Erdoğan predstavil predloge za ustavne spremembe, med katerimi je bil tudi predlog, da predsednika države volijo neposredno volilni upravičenci in ne parlament. Erdoğan je napovedal nadaljevanje politike odprtega tipa, spodbujanje ekonomije, spremembo turške ustave iz leta 1982, v kateri ima pomembno vlogo vojska ter se zavzema za pravice in svoboščine posameznika. Sedanji vladi gre vsekakor pripisati velike usluge za reforme, ki so omogočile začetek pogajanj z EU (EurAktiv 2004).

Podpora državljanov EU se manjša, problemi ostajajo nerešeni. Toda tudi le še 44% Turkov verjame, da je EU nova priložnost, ki jim bo prinesla koristi.

Strah pred novimi migracijami iz Turčije v ostale bolj razvite države; Turčija je razmeroma nerazvita država, ki bi iz kohezijskih skladov pridobivala velike količine denarja. Strah pred muslimansko populacijo in s tem povezan strah pred terorizmom in turški stereotipi so med drugim razlogi, ki burijo razmišljanje Evropejcev.

Podpora morebitnemu turškemu članstvu v Evropski uniji med državami članicami variira. Mnenje tistih, ki članstva ne podpirajo, je razdeljeno. Nekateri poudarjajo notranje probleme na področju človekovih pravic, demokracije, nekateri neurejene razmere s sosednjimi državami. Toda zakaj? Jih moti nekaj konkretnega ali gre za dejstvo, da je država pretežno muslimanska in kulturno ne spada v Evropo? Gotovo je tudi to razlog, zaradi katerega menijo, da bi morala EU prošnjo Turčije že v prvi fazi zavrniti. Pri Turčiji ne gre le za golo sprejemanje evropskih pravil, prisotni so zgodovinski strahovi (turški vpadi) in travme (poboj Armencev po prvi svetovni vojni).

Evropa se je izoblikovala in združila preko identifikacije s skupnim sovražnikom, kar je bil takratni Otomanski imperij, ki ga danes mnogi Evropejci prepoznajo in vidijo v sodobni Turčiji. Evropa se je na nek način oblikovala kot skupnost »dobrih krščanskih« držav nasproti slabim »muslimanskim« državam, med katere po mnenju mnogih spadala tudi Turčija (Wikipedia 2007).

4.4.1 Turško članstvo DA ali NE

Turčija je uradno podala prošnjo za članstvo v EU 14. aprila 1987, toda z EU je povezana že od leta 1964. Kot uradno kandidatko za članstvo so jo priznali 10.12.1999 na Vrhu Evropskega sveta v Helsinkih, konkretna pogajanja za članstvo pa so se pričela 3. oktobra 2005. Gre za proces, ki lahko traja deset let in več, rezultat ni predviden, možno članstvo v EU pa je postala kontroverzna debata vseh tistih, ki razpravljajo o ponovni širitvi EU (Wikipedia 2007).

Politična in ekonomska situacija ter zelo slabi odnosi z Grčijo in Ciprom so eden izmed pomembnejših razlogov, da Turčija še danes ni članica EU. Zanimivo je, da je bila Grčija prva država, ki je podprla turški vstop v EU. Trdili so, da lahko Turčija kljub temu, da je politično in socialno zaostala, s pomočjo EU postane država, ki bo kos ostalim članicam. V Turčiji so izpeljali številne reforme, ki so vsaj na papirju spremenile mnoge zakone, pravila, dolžnosti in pravice. Kako jih bo Turčija uspela udejanjiti v praksi, nam bo gotovo uspela odgovoriti v naslednjih letih, ko se bodo pogajanja z EU nadaljevala. Prvi datum, ko bi Turčija lahko vstopila v EU, je leto 2014, ko bo začel veljati novi šestletni plan proračuna EU. Sicer pa predvidevajo, da bodo pogajanja trajala vsaj 15 let (Wikipedia 2007).

4.4.2 Argumenti ZA turško članstvo v Evropski uniji

a. Gospodarski

Eden izmed argumentov je dinamična in hitro modernizirajoča turška ekonomija. V letu 2004 in 2005 je bila rast 7% (Evropska komisija 2007a), kar je zelo visoko nad povprečjem EU. Kljub temu, da je BDP na prebivalca še vedno zelo nizek v primerjavi z novimi članicami EU, strokovnjaki predvidevajo, da bo Turčija v nekaj

letih prehitela Poljsko in Romunijo. Poglavje glede ekonomske in monetarne politike se naj bi odprlo junija 2007, vendar je odprtje blokiral francoski predsednik (BBC News 2007a).

b. Prebivalstvo

Turčija ima mlado prebivalstvo, kar je v kombinaciji z velikostjo države in stopnjo rasti zelo dobra priložnost za EU. Statistike prikazujejo, da rodnost v Evropski uniji pada. EU si je zastavila določene rešitve glede staranja prebivalstva. Turčija ima mlado, izobraženo prebivalstvo, ki bi lahko uravnotežilo razmerje.

V Turčiji je rodnost visoka, stopnja umrljivosti nizka. Prebivalstvo je naraslo od leta 1980, ko jih je bilo 45 milijonov na 73 milijonov leta 2007. Turška vlada mora ustaviti tako visoko rodnost. Eden največjih problemov visoke rodnosti je visoka stopnja nezaposlenosti. Ministrski predsednik Erdoğan podpira visoko rodnost, saj meni, da lahko moderna turška ekonomija preživi vse te ljudi.

Pretežno muslimansko turško prebivalstvo lahko da poudarek evropskemu multikulturnemu boju in tako prepreči možni scenarij »zrušenja civilizacij« (European Commission 2006a).

c. NATO

Atlantske države, kot je na primer Velika Britanija, verjamejo, da je Turčija močna zaveznica NATA, ki bi lahko nevtralizirala neodvisen francoski položaj proti Združenim državam. Francija ta argument uporablja proti turškemu članstvu.

Turčija predstavlja močno regionalno vojaško moč, ki bi lahko dala EU več veljave in teže. Turške oborožene sile so druge največje v NATU, takoj za amerškimi in istočasno najmočnejše v muslimanskem svetu.

Mnogi na zahodu upajo, da bi turško članstvo v EU utrdilo vezi z zahodom. Prav tako tudi prevladuje prepričanje, da bi turško članstvo pomenilo prehod k stabilnejši ekonomski rasti v Turčiji in boljšemu delovanju demokracije. Vse to pa bi lahko proizvedlo model demokracije, ki bi deloval za celoten predel srednjega vzhoda, ki bi ga lahko primerjali z vlogo, ki jo je igrala zahodna Evropa med Hladno vojno (Wikipedia 2007).

d. Vera

Vlada prepričuje, da je EU *krščanski klub*. Ravno zato se pojavljajo dvomi glede dopustitve vstopa tako velikega števila muslimanov. Vendar EU ni nikoli trdila, da temelji na veri, zato je omenjeni problem bolj prisoten med splošnim prebivalstvom kot na politični ravni in med strokovnjaki. Turki smatrajo svojo državo kot posvetno ravno tako kot Evropa. Vendar ta posvetnost v Turčiji v javnem življenju ni tako očitna. Napetosti in skrbi glede turške posvetnosti se porajajo zaradi velikega vpliva islamizma.

Slika 4.2: Mošeja Hagia Sophia v Istanbulu

Samuel Huntington v svoji knjigi celo pravi, da je Turčija deljena država, ki pa bi lahko prešla k islamizmu oziroma nacionalizmu, če poskus evropske integracije ne uspe (Huntington 1996). Če bi se Turčija pridružila EU, bi bila prva nekrščanska država z 99,8% muslimanskega prebivalstva. Če Turčija zaradi vere ne bo vključena v EU, bo to vsekakor pomenilo veliko navzkrižje odnosov med Evropo in Srednjim vzhodom, saj bo EU v tem primeru obravnavana kot *krščanski klub*, v katerem že sedaj živi petnajst milijonov Turkov.

4.4.3 Argumenti PROTI turškemu članstvu v Evropski uniji

Ugovori glede turškega članstva se v Evropski uniji razlikujejo. Problemi se nanašajo na več področij. Nekateri so povezani s situacijo v Turčiji, z notranjimi nemiri glede zagotavljanja človekovih pravic, nerešenimi spori s sosednjimi državami, demokracijo itd. Med ljudmi vlada mnenje, da Turčija ni evropska država in zato ne spada v Evropo.

Nekateri argumente proti vstopu razumejo kot argumente, zakaj bi Turčija vendarle lahko postala članica EU.

Razlike glede **temeljnih vrednot in kulturne razlike** med večinoma muslimanskim turškim prebivalstvom in na drugi strani pretežno krščanskim prebivalstvom so zelo očitne. Turčija je edina država kandidatka, ki ima muslimansko večino (BBC News 2006).

Turška vlada **zanika priznanje Cipra**, kar je eden večjih problemov. Vsekakor to pomeni, da Turčija ne priznava v popolnosti strani, s katero se pogaja, saj je Ciper članica EU. To je predstavljalo probleme že ko so se stvari zapletle s Carinsko unijo, saj je ta za Turčijo pomenila, da mora odpreti pristanišča (BBC News 2006).

Le **3% turškega** teritorija dejansko leži v Evropi. Tudi turško glavno mesto ne leži v Evropi, ampak v Aziji. Turško članstvo bi tako pomenilo, da zunanje meje EU segajo na srednji vzhod, kar pomeni, da bi meje EU mejile z Sirijo, Irakom in Iranom (BBC News 2006).

Turška velikost in moč. S Turškim pristopom bi se povečalo število prebivalstva v EU. Za turško ekonomijo je znano, da je šibka in nestabilna. Pojavlja se vprašanje, ali lahko EU vzdrži tako veliko količino muslimanskega prebivalstva. Veliko držav se boji vala turških imigrantov, ki bi si iskali delo v drugih državah članicah. V Turčiji kljub reformam še vedno vladajo veliki dolgovi in visoka brezposelnost. Veliko število brezposelnih Turkov išče zaposlitev zunaj države, zato je Merklova je upočasnila proces turške imigracije v Nemčijo (BBC News 2006).

Velika politična moč, ki bi jo dobila Turčija z vstopom v EU, je zastrašujoča. Glede na to, da ima 70 milijonov prebivalcev, bi v Evropskem parlamentu imela drugo največje število poslancev takoj za Nemčijo, kar zagotavlja veliko moč nad odločitvami. Nekateri se bojijo, da bo glede števila prebivalstva do vstopa v EU presegla Nemčijo. AKP je največja turška stranka, ki se je približala Evropski ljudski stranki, največji evropski stranki in je dobila dostop kot opazovalka. Gotovo se bo AKP v primeru turškega vstopa v EU pridružila tej stranki (BBC News 2006).

Človekove pravice, demokracija in druge sporne zadeve. Pojavljajo se mnogi dvomi, ali Turčija sploh lahko doseže demokracijo in spoštovanje človekovih pravic na ravni Evrope. Problematična so področja: enakopravnost med spoloma, politična svoboda,

pravice manjšin. Svobodno politično izražanje je le še eno izmed področij, kjer je Evropa zaskrbljena.

- 301. člen turškega kazenskega zakonika je v nasprotju z idejami glede svobode govora. Govori o tem, da če nekdo žali Turke, republiko ali nacionalno skupščino, bo obsojen na zaporno kazen od šestih mesecev do treh let. Če kdo v drugi državi žali Turke, bo kazen zvišana za eno tretjino. Ta člen so uporabili proti Nobelovemu nagrajencu Orhanu Pamuku, turškemu pisatelju, ki je v intervjuju dejal: »Trideset tisoč Kurdov in milijon Armencev je bilo ubitih v tej deželi, pa si nihče o tem ne upa govoriti« (BBC News 2005c). Profesor Shafak je napisal knjigo, ki govori o armenskem genocidu z naslovom »The Bastard of Istanbul«.
- Turški odnos do Kurdov in ostalih prvotnih prebivalcev je ravno tako pod vprašajem. Nekateri menijo, da je nedavno priznanje kurdskega jezika samo kozmetična poteza. Kurdska izobrazba je bila do nedavnega zagotovljena le preko nekaj lokalnih tečajev, televizijsko predvajanje v kurdskem jeziku je bilo dovoljeno le pol ure na teden in je bilo pod monopolom državne korporacije TRT. Turško kurdsko poslanko v parlamentu Leylo Zana so leta 1994 aretirali in je dvanajst let preživela v zaporu, ker je v turškem parlamentu spregovorila v kurdskem jeziku (BBC News 2004d).
- Diskriminacija nad homoseksualci je še vedno zelo razširjena. Homoseksualna razmerja med odraslimi ljudmi v privatnem življenju sicer niso kaznivo dejanje. Kljub temu turški kazenski zakonik zelo nejasno določa prepoved javnega žaljenja in poniževanja homoseksualnih oseb. Turčija nima zakona, ki bi dovoljeval homoseksualne poroke in tudi ne zakona, ki bi prepovedoval diskriminacijo nad homoseksualci. Homoseksualci imajo pravico, da so oproščeni služenja vojske, vendar samo, če se njihovo stanje potrdi z medicinskimi in psihološkimi testi, ki vključujejo ponižujoče dokazovanje homoseksualnosti in analni pregled.
- Turčija je ena izmed dveh držav poleg Azerbajdžana med 46 članicami Sveta Evrope, ki zanika možnost ugovora vesti glede služenja vojaškega roka.
- Sunitski imami in mošeje še vedno uživajo velike privilegije; plačani so s strani države, medtem ko nobena druga vera ne uživa teh privilegijev. Zadnja poročila kažejo, da niso storili nobenega napredka na tem področju od konca leta 2005. Turška vlada ne kaže nobenega zanimanja. Grška ortodoksna cerkev še vedno ni

uspela odpreti Teološke šole. Turška država še vedno gradi mošeje in pošilja sunitske imame v vasi, kjer ne živi muslimansko prebivalstvo.

- Pomembna skupina v Evropskem parlamentu je zahtevala, da priznajo armenski genocid med prvo svetovno vojno. Vendar Turčija zanika odgovornost ter trdi, da je bilo dejanje posledica državne vojne v zadnjih letih Otomanskega imperija. EU je vztrajala, da mora Turčija pred vstopom v EU priznati Armenski genocid. Ta predlog so z glasovanjem v Evropskem parlamentu opustili 27. septembra 2006.
- Prepiri s Ciprom: Otok je še vedno razdeljen po turški invaziji leta 1974. Turčija ne želi priznati Cipra, ki je članica EU, priznava pa Turško Republiko Severni Ciper.
- Spori na Egejskem morju, nerešeni geografski problemi na Egejskem morju med Grčijo in Turčijo, ki so povod za nekatere vojaške provokacije med državama.
- Spor med Turčijo in Armenijo: Turčija ima zaprte meje za Armenijo. Vsekakor jih bo morala odpreti, če bo želela vstopiti v EU. Romano Prodi je dejal: »Osebnostno mi ni všeč, da je turško – armenska meja zaprta. Ravno tako ne izključujem, da je odprtost te meje eden izmed predpogojev za turško članstvo v EU.«
- Turčija je ena glavnih poti, po kateri azijski heroin prihaja v zahodno Evropo. Veliko prekupčevalcev z mamili deluje ravno v Istanbulu (Wikipedia 2007).

4.4.4 Posledice na prihodnje smernice Evropske unije

Vstop Turčije v EU bo imel zagotovo velike posledice za prihodnost EU. Mnogi verjamejo, da je vključitev tako velike muslimanske države z revno ekonomijo precej velik zalogaj za EU, če le-ta želi poglobiti integracijo. Morda se bo EU morala vrniti k svojim začetkom, ko je bila predvsem območje ekonomskega sodelovanja. Mnogi zagovarjajo to mnenje, ker se ne strinjajo, da je EU razširila svoje mreže na politično in kulturno območje.

Turčija je tradicionalno Atlantska država in članica NATA in je tudi močno povezana z Združenimi državami, ki jo pri vstopu v EU najbolj podpirajo. Nekatere evropske države menijo, da bi se Evropa morala na vsak način osamosvojiti od Amerike (npr. Francija), zato je vstop Turčije v EU z njihove strani nezaželen. Medtem ko atlantske države, kot na primer Velika Britanija v tem vidijo okrepitev svojega položaja.

Če bo v EU vstopila Turčija, bo to vsekakor sprožilo ponovno zahtevo Maroka po pridružitvi. Maroko sicer nima takšne zgodovine glede EU kot Turčija; zavržen je bil na geografskih temeljih. 87% turškega ozemlja leži geografsko v Aziji, vključno z Ankaro, ki je turško glavno mesto. Turško članstvo bi pomenilo, da meje EU dosega do srednji vzhod in narode kot so Sirija, Iran in Irak. To bi vsekakor povečalo veljavo EU na tem področju, kar je tudi strateški interes EU (Wikipedia 2007).

4.4.5 Verjetnost pridružitve Turčije k Evropski uniji

Javno mnenje v državah EU nasprotuje vstopu Turčije v EU, čeprav intenziteta variira. Po podatkih Evrobarometra od marca do maja 2006 navajajo sledeče podatke: 48% državljanov EU (25 držav) je proti turškemu članstvu v EU, medtem ko jih 39% podpira vstop. Državljeni držav, ki so pred nedavnim pristopile k EU, so nekoliko bolj naklonjeni turškemu članstvu (44%) kot državljani starih držav članic (38%). V času raziskave je najbolj nasprotovala turškemu članstvu Avstrija z 88%, najbolj ga je podpirala Romunija z 66%. V širšem kontekstu turški vstop najbolj podpirajo turški Ciprčani (67%), ki se za članstvo zavzemajo bolj kot Turčija sama (54%). Odprtje pogajanj je prineslo v Turčijo veliko zmagoslavje, čeprav je prebivalstvo te mogočne države postalo evroskeptično zaradi vseh odlaganj ter negativnih mnenj. Avstrija in Francija sta na primer navedli, da bodo v državi izvedli referendum. Evrobarometer je leta 2006 pokazal, da 43% Turkov vidi EU kot nekaj pozitivnega, 35% verjame EU, 45% podpira pridružitve in le 29% podpira ustavo EU. Članice EU morajo soglasno podpirati pridružitve Turčije, če želijo, da je pridružitve uspešna. Veliko držav temu nasprotuje, na primer Avstrija, ki je zgodovinsko gledano nekakšna zaščitnica krščanske Evrope ter Francija, ki se boji novega vala turških imigrantov (Wikipedia 2007).

4.5 Mnenja držav o Turškem vstopu v Evropsko unijo

Države članice EU delijo različna mnenja glede pristopa Turčije v EU. Vsekakor je Evropska unija glede tega vprašanja neenotna, na kar kažejo tudi stališča držav.

Nemčija je kritična glede turškega članstva v EU. Vodja krščanskih demokratov Angela Merkel je komentirala, da bi moral biti odnos Evrope s Turčijo enostranski. Vodstvo omenjene stranke zavrača polnopravno turško partnerstvo in predlaga, da bi Turčiji ponudili privilegirano partnerstvo. Medtem Nemčija ostaja najpomembnejši turški ekonomski in trgovski partner (EurAktiv 2004).

Velika Britanija; Turčija je za Veliko Britanijo pomembna trgovinska partnerica. Britanska kraljica Elizabeta II, ki je 13.5.2008 ponovno obiskala Turčijo (zadnji obisk je bil leta 1971), odločno podpira članstvo Turčije v EU. Državo je označila za »samozavestno in dinamično demokracijo« ter izpostavila njene tesne stike z Veliko Britanijo. Po besedah angleške kraljice Turčija predstavlja »most med Evropo in Azijo v ključnem trenutku za EU in ves svet«. Velika Britanija je ena največjih podpornic polnopravnega članstva Turčije v EU (Dnevnik 2008).

Francija; Nicolas Sarkozy je na svojem prvem obisku v Bruslju potrdil svoje mnenje glede Turčije v EU. Nasprotuje članstvu Turčije v EU. »Mislim, da EU ni prostor za Turčijo«, je poudaril novi francoski predsednik in dodal, da »Evropa mora imeti svoje meje«. Po besedah francoskega državnega sekretarja za evropske zadeve Jouyeta, se Francija zavzema za privilegirano partnerstvo med EU in Turčijo« (24 ur 2007b). Sarkozy je že v svoji predvolilni kampanji navajal nasprotovanje turškemu članstvu v EU ter ji nudil privilegirano članstvo ter vodilno vlogo v novi organizaciji Mediteranska skupnost, kar pa je Turčija zavrnila (Dnevna mladina – Turčija ni v Evropi, 2007). Francija se od nekdanj zavzema za »posebno partnerstvo« s Turčijo. Turčija si je zaradi očitnega nasprotovanja francoskega predsednika Nicolasa Sarkozyja v obdobju francoskega predsedovanja EU obetala obdobje negotovosti. Ali Babacan, turški zunanji minister, pa je pomisleke Francije komentiral: »Obžalujem, da Turčija ne napreduje na podlagi svoje tehnične pripravljenosti, temveč na njeno pot v EU vplivajo politični pomisleki nekaterih držav« (Žurnal 24 2008).

Grčija je Turški tradicionalni sovražnik, kljub temu je zadnje čase vodja za pridružitve Turčije EU. Strinjajo se, da je bolje imeti Turčijo v EU kot zunaj nje. Prepričani so, da ko in če se Turčija pridruži EU, bo primorana spoštovati njena pravila in obveznosti. To bi v veliki meri rešilo grške probleme s Turčijo (EurAktiv 2004).

Luksemburški ministrski predsednik Jean-Claude Juncker je dejal, da verjame v dejstvo, da če gre EU v smeri, da se razširi na 35-40 držav, bi EU morala razmisliti o novih oblikah intenzitet članstva (EurAktiv 2004).

Amerika; Turčija računa na Ameriko kot na ključno podpornico turškega članstva v EU. Amerika meni, da bi turško polnopravno članstvo v EU ustvarilo stabilnost za cel muslimanski svet (EurAktiv 2004).

Slovenija podpira turško članstvo v EU, kar so slovenski uradniki tudi zagotovili turškemu ministru za zunanje zadeve Abdullahu Guelu, ki je obiskal Slovenijo in se srečal z slovenskim ministrom za zunanje zadeve Dimitrijem Ruplom ter bivšim, danes žal že pokojnim predsednikom Republike Slovenije Janezom Drnovškom (Government Communication Office 2004). »Turčija bi morala čim prej postati članica EU, vendar EU ni preprosta organizacija,« je trdil Dimitrij Rupel (Žurnal 24 2008).

Poljska podpira nadaljnjo širitev EU. Podpira vključevanje balkanskih držav in Turčije. Zavzema se za napredek pri pogajanjih ta predvsem z Hrvaško in Turčijo (Peoples Daily 2006).

Češka podpira pospeševanje pogajanj med EU in Turčijo. Češki predsednik vlade je povedal, da lahko pogajanja pospešijo predvsem v letu 2009, ko bo Češka prevzela predsedstvo EU. Topolanek je zavrnil francosko idejo o Mediteranski uniji, ki naj bi združevala EU – 27 in Turčijo. Trdi, da je to le francoska ideja. Toda Francija trenutno predseduje EU (EUbusiness 2007).

Raziskava Evropskega barometra iz leta 2005 je pokazala naslednje: Največji argument med starimi in novimi članicami EU, zakaj se Turčija naj ne bi pridružila EU je, da je Turčija prevelika, prerevna in ne spada v Evropo, predvsem zaradi religije (98% muslimanov). Kulturna dediščina Turčije je povsem drugačna od ostalih držav v Evropi, ki so se razvijale pod okriljem krščanstva (EurAktiv 2005a).

Tabela 4.3: Podatki Eurobarometra v %

Pridružitve Turčije EU	Strinjam se	Ne strinjam se	Neodločen
POLJSKA	54	31	15
SLOVENIJA	53	40	7
MADŽARSKA	51	38	11
MALTA	43	39	18
ESTONIJA	42	33	36
LITVA	42	32	27
ČEŠKA	37	51	12
SLOVAŠKA	37	50	13
LATVIJA	36	44	20
CIPER	16	80	3
EU - 15	32	55	-

Vir: EurAktiv (2005b).

4.6 Pogajanja med Evropsko unijo in Turčijo

Turčija je v začetku leta 2009 imenovala novega pogajalca za pristopna pogajanja z Evropsko unijo. Naloge, ki jih je doslej opravljal zunanji minister Ali Babacan, je prevzel namestnik vodje vladajoče Stranke za pravičnost in razvoj Egemen Bagis. Turčija je imenovala novega pogajalca tudi v znak okrepljenih prizadevanj za napredek na poti v EU, kajti prejšnji pogajalec **Ali Babacan** je bil tarča kritik, da pogajanjem z EU ne posveča dovolj pozornosti (Dnevnik 2009).

Turčija je kandidatka za članstvo v EU od leta 1999, pristopna pogajanja pa je začela leta 2005. Doslej je odprla deset od 35 pogajalskih poglavij in začasno zaprla eno, medtem ko so bila pogajanja za osem poglavij od konca leta 2006 zamrznjena zaradi njenih nerešenih odnosov s Ciprom (samooklicana turška Republika Severni Ciper, ki jo priznava samo Ankara). Turčija je doslej odprla deset od 35 poglavij v pristopnih pogajanjih z EU, Hrvaška pa 22. Januarja 2009 je Bruselj ponovno obiskal turški premier Erdoğan, ki se zavzema za hitrejše napredovanje Turčije. Nazadnje je obiskal Bruselj decembra 2004. Njegov obisk vsekakor pomeni, da želi obnoviti zaupanje EU v turška prizadevanja za izpolnjevanje reform za napredek države na poti v EU (Delo 2009).

4.6.1 Načela, ki vladajo pogajanjem

Hitrost pogajanj bo odvisna od izpolnjevanja kriterijev za polnopravno članstvo. Komisija dosledno obvešča Svet, tako da je popolnoma informiran in ima situacijo pod nadzorom. Unija se bo na koncu odločala, ali je Turčija primerna za vstop v EU na podlagi poročila s strani Komisije, ki bo potrdila, da Turčija izpolnjuje vse zahtevane pogoje (Evropska komisija 2005).

Pogajanja temeljijo na 49. členu Pogodbe o Evropski uniji. Cilj je priključitev Turčije. Vendar so pogajanja odprt proces, izid le-teh ne more biti v naprej zagotovljen. Naloga Turčije je, da sprejme vse zahtevane kopenhagenske kriterije in se popolnoma usidra v evropske strukture (Evropska komisija 2005).

Namen širitve Unije je oblikovanje in povezovanje v celoto države, ki so se obvezale spoštovati določena načela EU. Ves trud je usmerjen v zaščito kohezivnosti in

učinkovitosti Unije. Na kopenhagenskem Evropskem svetu leta 1993 so sklenili, da je namen Unije priključitev Turčije, kar je pomemben interes tako EU kot Turčije. Komisija bo nadzorovala sam namen preko pogajanj, ki se nanašajo na vse pomembne točke, zastavljene oktobra 2004. Pogajanja so namenoma odprta, da Turčija uveljavi vse politične kriterije, ki so bili zastavljeni na kopenhagenskem evropskem svetu leta 1993 in so podrobneje opisani v Pogodbi o Evropski uniji ter poglavju o temeljnih pravicah. Unija od Turčije pričakuje reforme implementirane v sistem. Tu lahko omenim naslednja pereča področja: svoboda, demokracija, vladavina zakona, spoštovanje človekovih pravic, temeljnih svoboščin, sprejetje veljavne evropske zakonodaje, netolerantnost na področju mučenja, neprimerne ravnanja, uveljavitev pravice govora, svoboda veroizpovedi, pravice žensk, ILO standardi (vključujejo tudi svobodno trgovino) in pravice manjšin. Unija in Turčija bosta intenzivno nadaljevali z političnim dialogom. Da bodo reforme v Turčiji dejansko uveljavljene, predvsem na področju temeljnih svoboščin in človekovih pravic, bo celotni proces imela pod nadzorom Evropska komisija, ki bo z rednimi poročili obveščala Svet. V primeru konstantnih kršitev svobode, demokracije, spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vladavine zakona, na katerem Unija temelji, bo Komisija na svojo pobudo ali na pobudo ene tretjine držav članic predlagala suspenz pogajanj s Turčijo ter predlagala pogoje za morebiten ponoven začetek pogajanj. Svet se bo odločil s kvalificirano večino glede takšnega predloga po tem, ko bo zaslišal Turčijo in se odločil, ali bodo pogajanja suspendirali ter o pogojih za ponoven začetek pogajanj. Države članice bodo sodelovale na medvladni konferenci glede na odločitev Sveta (Evropska komisija 2005).

Napredek bodo nadzorovali na sledečih področjih:

- 1) **Kopenhagenski kriteriji** (stabilnost institucij za zagotavljanje demokracije, vladavine zakona, človekovih pravic, spoštovanja in zaščite manjšin; delovanje tržne ekonomije in sposobnost kosa z konkurenčnim pritiskom in ekonomskimi silami znotraj Unije; sposobnost sprejemanja dolžnosti Unije, vključno z vdanostjo političnim, ekonomskim in monetarnim ciljem ter sposobnost administracije, da uporablja in izpolnjuje *acquis*).
- 2) Odkrita turška pripadnost **dobrim sosedskim odnosom**. Turčija se mora lotiti reševanja sporov na svojih mejah v soglasju z principi mirnega reševanja problemov

in Listino združenih narodov, kar vključuje tudi pristojnosti sodne oblasti Mednarodnega sodišča za pravice.

- 3) Turčija mora ves svoj trud usmeriti v mirno **reševanje problemov s Ciprom** na temelju Listine združenih narodov in principov, na katerih temelji EU. Potrebno je normalizirati bilateralne odnose med Turčijo in vsemi članicami EU vključno s Ciprom.
- 4) Izpolnitev turških obveznosti dogovora glede priključitve in dodatnega protokola, ki je razširil dogovor na vse nove države članice EU. Tu je predvsem pomemben odnos med EU in Turčijo glede carinske unije ter implementacija reform (Evropska komisija 2005).

V obdobju, ki bo trajalo do priključitve, se od Turčije zahteva, da postopoma uvrsti svojo politiko v smeri držav tretjega sveta in svoj položaj znotraj mednarodnih organizacij.

Vzporedno s pogajanjem bo med Turčijo in EU potekal intenzivni politični in državno družbeni dialog. Namen teh pogovorov je zviševanje skupnega razumevanja. Turčija mora sprejeti rezultat pogajanj, medtem ko stoji na pragu pridružitve (Evropska komisija 2005).

4.6.2 Vsebina pogajanj

Če se želi Turčija uspešno priključiti k EU, se mora prilagoditi evropskemu sistemu in institucionalnemu okvirju, ki ga poznamo pod besedo *acquis*. Še več, ne samo da mora prilagoditi svojo zakonodajo; uspešno in pravočasno mora *acquis* uveljaviti v vsakdanji praksi. *Acquis* se konstantno razvijajo in oblikujejo ter vključujejo:

- 1) Vsebino, načela in politične cilje napredovanja pogodb, na katerih temelji Evropska unija.
- 2) Zakonodajo in odločitve, sprejete v skladu s pogodbami in precedenčno pravo sodišča.
- 3) Druge akte, legalno potrjene ali ne, sprejete znotraj EU, kot so medzakonski dogovori, resolucije, poročila, priporočila, vodila.
- 4) Skupne akcije, javne pozicije, deklaracije, sklepe in drugi akte znotraj okvirja splošne zunanje in varnostne politike.

- 5) Skupne akcije, skupne pozicije, podpisane konvencije, resolucije, izjave in druge akte znotraj pravic in domačih zadev.
- 6) Medvladne dogovore sklenjene s strani držav, države skupaj z državami članicami, Unijo in tiste sklenjene med državami članicami med seboj z motivom sodelovanja v EU.
- 7) Turčija mora pred pridružitvijo *acquis* prevesti v turški jezik. Izobraziti bodo morali veliko število prevajalcev in tolmačev za primerno delovanje institucij.

Rezultat pravic in dolžnosti, ki jih bo Turčija kot država članica morala spoštovati, je tudi prenehanje vseh obstoječih bilateralnih dogovorov med Turčijo in državami, pa tudi vseh drugih dogovorov, ki jih je sprejela in so nezdružljivi z obveznostmi članstva. Vsak ukrep pridružitvenega dogovora, ki se razlikuje od *acquis*, ne more biti upoštevan v pristopnih pogajanjih. Sprejetje pravic in dolžnosti Turčije v sklopu *acquis* zahteva specifične prilagoditve in lahko povzroči nastanek prehodnih meril za Turčijo v procesu pridružitvenih pogajanj. Kjer bodo potrebne specifične prilagoditve, bodo vzeli v obzir poseben značaj Turčije. V kolikor bodo potrebne precejšnje prilagoditve, ki zahtevajo veliko truda in velike finančne stroške, se lahko planira primeren tranzicijski dogovor, ki pa na noben način ne sme omejevat delovanja Unije. Komisija bo to vključila v predloge na področjih kot so: prost pretok ljudi, strukturna politika in kmetijstvo. Sprejetje detajlov ni potrebno med samim pogajalskim procesom, pripravljeni bodo v sodelovanju s Turčijo in sprejeti s strani Unije v čim krajšem času, seveda z namenom, da stopijo v veljavo na dan, ko se Turčija pridruži EU (Evropska komisija 2005).

Finančni pogled pristopa Turčije morajo upoštevati v primernem finančnem ogrodju. Ker ima pristop Turčije pomembne finančne posledice, se lahko pogajanja zaključijo šele po osnovanju finančnega ogrodja za obdobje od leta 2014 z možnimi finančnimi reformami. Kakršenkoli dogovor mora zagotoviti, da je finančno breme enakomerno porazdeljeno med vse države članice. Turčija bo sodelovala v ekonomski in monetarni uniji od pristopa kot država članica z omejitvami, lahko bo sprejela evro kot svojo nacionalno valuto, ko bo Svet sprejel odločitev, da izpolnjuje vse zahtevane kriterije. Ostali pogoji na tem področju stopijo v veljavo s pristopom Turčije kot polnopravne članice (Evropska komisija 2005).

Kar se tiče svobode, pravice in varnosti, članstvo v EU pomeni, da Turčija popolnoma sprejme *acquis* na tem področju vključno s šengenskimi *acquis*.

EU poudarja veliko pomembnost visoke zaščite okolja, kar seveda vključuje tudi nuklearno varnost.

Na vseh področjih, ki jih vsebujejo *acquis*, mora Turčija prilagoditi institucije, vodstvo, administrativne in sodne sisteme na raven standardov EU, tako na državni kot na regionalni ravni. Turčija mora biti sposobna *acquis* učinkovito uveljaviti, oziroma jih mora biti sposobna v doglednem času implementirati. Vse to zahteva stabilno, dobro organizirano javno administracijo, ki temelji na učinkoviti in nepristranski praksi ter neodvisno in učinkovito sodstvo (Evropska komisija 2005).

4.6.3 Postopek pogajanj

Komisija bo prevzela formalni proces pregleda *acquis*, ki se imenuje *screening*, da razloži turškim avtoritetam, naj se pripravijo na pogajanja na določenih področjih. *Acquis* bodo razdrobljeni na več poglavij, vsako bo vsebovalo določeno politično področje. Vsako stališče izraženo ali s strani Turčije ali EU glede specifičnega poglavja pogajanj, se ne prenaša v naslednje poglavje. Dogovori, doseženi v posameznih poglavjih, začnejo veljati takrat, ko so dogovori sklenjeni v celoti za vseh petintrideset poglavij. Glede na mnenje Komisije (Redno poročilo o napredku Turčije) bo med procesom *prereševanja*, Svet soglasno odločal o tem, kaj je pomembno pri posameznem poglavju, kje se lahko poglavje zaključi, kje se lahko odpre. Unija bo vse te opombe posredovala Turčiji. Pomembna je implementacija. V primeru, da se *acquis* spremenijo ali nadgradijo, se seveda spremenijo tudi zahteve do Turčije (Evropska komisija 2005).

Od Turčije zahtevajo, da pokaže svoj položaj ter poroča o svojem napredku. Pravilna turška implementacija, ki vključuje učinkovito uporabo primernih administrativnih ter sodnih struktur, bo v veliki meri vplivala na tempo pogajanj. Komisija bo zelo pazljivo nadzorovala Turčijo na vseh področjih z vsemi možnimi instrumenti. Svet bo upošteval oceno Komisije, ko se bo odločal o nadaljnjih korakih, torej o prehodu na druga poglavja. Naloga Turčije je, da kljub temu, da se določeno poglavje zapre, še naprej poroča o napredku in implementaciji *acquis* s tega področja. Tudi če se določeno poglavje zapre, lahko Komisija ponovno odpre poglavje, predvsem v primeru, če

Turčija ne bo izpolnjevala svojih obveznosti in bo površna pri implementaciji svojih obveznosti (Evropska komisija 2005).

4.6.4 Lista pripravljenih poglavij za pogajanje Turčije z EU

Listino poglavij za pogajanje Turčije z EU sestavlja 35 poglavij:

Prost pretok blaga; Prosto gibanje delavne sile; Pravica do ustanovitve in svobodno opravljanje storitev; Prost pretok kapitala; Javno preskrbovanje; Društveno pravo; Intelektualno stvarno pravo; Konkurenčna politika; Finančne podpore; Informacijska družba in mediji; Razvoj kmetijstva in podeželja; Prehrambna varnost, veterinarstvo in zdravstvena politika; Ribolov; Transportna politika; Energija; Obdavčenje; Ekonomska in monetarna politika; Statistika; Socialna politika in zaposlovanje; Podjetniška in industrijska politika; Medevropske povezave; Regionalna politika in koordinacija strukturnih instrumentov; Sodstvo in osnovne pravice; Pravičnost, svoboda in varnost; Znanost in raziskave; Izobrazba in kultura; Okolje; Potrošniki in zaščita v zdravstvu; Carinska unija; Zunanji odnosi; Tujci, varnostna in obrambna politika; Finančna kontrola; Nadzor nad financami in proračunom; Institucije; Ostale zadeve (Evropska komisija 2005).

5 ČLOVEKOVE PRAVICE V TURČIJI

5.1 Človekove pravice v Turčiji na splošno

V Turčiji naj bi vladalo spoštovanje **človekovih pravic** vseh državljanov. Dejstvo je, da so uvedli izboljšave na mnogih področjih, kljub temu ostaja veliko nerešenih težav. Mednarodne organizacije so poročale in še vedno poročajo o sledečih problemih s področja **kršenja človekovih pravic**:

- omejevanja političnih aktivnosti,
- ilegalnih pobojev,
- mučenja, pretepanja in drugih vrste zlorab s strani varnostnih sil,
- zelo slabih pogojev v zaporih,
- samovoljnih/neomejenih priporov,
- nekaznovanosti storilcev kaznivih dejanj in korupcije,
- zelo dolgih priporov pred sojenjem,
- pretirano dolgih sodnih postopkov,
- omejevanja svobode govora, tiska, zbiranja, združevanja,
- omejitve svobodne veroizpovedi,
- nasilja in diskriminacije, ki se izvajata nad ženskami,
- zlorabe otrok,
- porok otrok,
- trgovine z ljudmi,
- omejevanja delavskih pravic,
- dela otrok (Bureau of Democracy, human Rights, and Labor 2006).

Human Rights Watch je v svojem letnem poročilu januarja 2006 objavil, da je bil razvoj človekovih pravic v Turčiji med letom 2005 mešane narave. Vlada se je počutila odgovorna za reforme, ki jih je uvedla, vendar so jo ovirale antireforme znotraj sodišč, policije in vojske. Glavni dosežki so bili doseženi na področju boja proti mučenju, kljub temu, da so bila objavljena mnoga poročila o neprimernem ravnanju s priprtimi osebami na policijskih postajah. Na splošno so poudarjali minimalni napredek na področju zagotavljanja svobode govora in izražanja. Med izgrede na ulicah je policija uporabila smrtonosno nasilje nad protestniki. Politično nasilje se je konstantno izvajalo tudi nad

Kurdi, kurdsкими delavci, kjer so državne sile kršile osnovne človekove pravice (Human Rights Watch 2006).

Evropska komisija je v rednem poročilu o napredku Turčije 9. novembra 2005 zapisala, da so se v Turčiji začele izvajati pomembne reforme, ki vodijo do strukturnih sprememb pravnega sistema predvsem kar se tiče sodstva. Kljub temu se je hitrost sprememb v letu 2005 upočasnila, izvrševanje reform je ostalo nestanovitno. Število kršitev se je sicer zmanjšalo, toda pomembno je dejstvo, da se še naprej pojavljajo, zato je potrebno pričeti z izvrševanjem uvedenih reform. Nadaljnje spremembe so potrebne na naslednjih področjih: svoboda izražanja, pravice žensk, svoboda veroizpovedi, pravice trgovanja, kulturne pravice in nadaljnja prizadevanja glede zmanjševanja in popolne ukinitve mučenja in neprimerne ravnanja z ljudmi. EK je menila, da bi Turčija morala v večji meri povezati procese reform z delom javnih uslužbencev. Nadaljnje politične reforme bi morale dosegati konkretnejše dosežke, ki bi prinašali koristi vsem turškim državljanom. Na področju demokracije in vladavine prava so sprejeli pomembne strukturne reforme. Kljub vsemu je bilo izvrševanje počasno. Turčija bi morala narediti nove korake na področju izvrševanja in uveljavljanja novo sprejetih zakonov in pospešiti prilagajanje ljudi na novo zakonodajo. Pojavljale so se težave, ker zakone ni spoštovala niti država niti njeni uslužbenci. Komisija je zapisala, da je slika na področju človekovih pravic in pravic manjšin ne glede na napredek precej mešana. Na področju boja proti mučenju in neprimernemu ravnanju so sprožili nadaljnje ukrepe, ki so dodani v obširen zakonski okvir. Kljub temu, da se je kvantiteta kršitev zmanjšala, so poročila, ki govorijo o njih, še vedno pogosta, tisti pa, ki zločine zagrešijo, pogosto ostajajo nekaznovani (European Commission 2005b).

V dokumentu, ki ga je objavila Amnesty International Turški memorandum na priporočila Amnesty International vladi glede kršitve človekovih pravic, ki ga je izdala 1. avgusta 2005 je zapisano, da AI pozdravlja mnoge korake, ki jih je naredila vlada, da bi zagotovili in izboljšali stanje človekovih pravic v Turčiji. Kljub temu jih je skrbelo nenehno ponavljanje primerov hujših kršitev. Kljub pobudam o zakonskih spremembah in izobraževanju uradnikov je AI opazila, da je vladalo veliko pomanjkanje mehanizmov in inštitucij, ki bi učinkovito nadzorovale človekove pravice in izvajale preiskave posameznih primerov. Vlada se je lotila pomembnih reform, toda ljudje, ki so še vedno izpostavljeni kršitvam, nimajo nobene osnove, da bi verjeli, da bodo bila

sodišča ali drugi pooblaščenici zmožni primerno raziskati njihov primer in tiste, ki so zločin zagrešili, pripeljali pred sodišče, da odgovarjajo za svoja dejanja. Turška vlada je v tem obdobju objavila, da ne bo tolerance za tiste, ki so povzročitelji mučenja (Amnesty International 2005b).

Poročilo AI z naslovom Pregled AI glede problemov v Evropi in Centralni Aziji od julija do decembra 2004, objavljeno 1. septembra 2005 je poročalo, da je drugo polovico leta 2004 je zaznamovala zmeda aktivnosti, ki jih je uveljavila vlada, da bi ugodila in izpolnila kriterije za začetek pogajanj z EU. Med reformami, predstavljenimi vladi, so bili: Zakon o združevanju, nov Zakon o kazenskih procedurah, nov turški Kazenski zakonik, Zakon o izvrševanju kazni, nov Zakon o mestnih upravah. Novi zakoni vsebujejo pozitivne spremembe in manj omejujejo kot njihovi predhodniki. Kljub vsemu so bili novi zakoni sprejeti hitro zaradi pritiska Evropske Komisije, ki je poudarjala, da brez teh sprememb začetek pogajanj ni možen. To je pripeljalo do tega, da so šli zakonski osnutki preko parlamenta brez natančnega pregleda. Omejen je bil učinkovit, natančen posvet med civilno družbo, ki vključuje tudi turške organizacije za človekove pravice (Amnesty International 2005c).

Poročilo Mednarodne helsinške federacije z naslovom Človekove pravice v OSCE regiji (dogajanje 2004), objavljeno 27. junija 2005, je poročalo, da kljub napredku turški zakoni še vedno niso ustrezali mednarodnim standardom za varovanje človekovih pravic. Kršitelji so ostajali nekaznovani, dogajali so se izvensodni poboji, situacija več kot enega milijona ljudi, ki so jih preselili znotraj države, je ostajala nespremenjena, mučenje, neprimerno ravnanje, nasilje nad ženskami in otroci, delo otrok, izredna situacija ljudi, ki so prosili za azil in beguncev, nehumane razmere v zaporih, omejitve pravic manjšin, omejevanje svobode izražanja in svobode mirnega zborovanja (International Helsinki Federation for Human Rights 2005).

Letno poročilo Amnesty International o Turčiji, objavljeno maja 2005, je ugotovilo, da se je turška vlada s spremembami zakonodaje trudila, da bi dosegla mednarodne standarde. Kljub temu je bila implementacija reform neenakomerna, v zakonodaji je bilo prisotnega veliko omejevanja pravic. Kljub pozitivnim spremembam, ki so se nanašali na zapore, se je mučenje še vedno pojavljalo pri varnostnih silah. Tudi uporaba pretiranega nasilja nad demonstranti je ostajalo resen problem. Osebe, ki so zagrešile omenjena kazniva dejanja, so le v redkih primerih odgovarjale pred sodiščem. Tisti, ki

so poskušali uveljaviti svojo pravico do mirnih demonstracij ali so želeli izraziti nesoglasje, so bili obtoženi kaznivega dejanja. Državni uradniki niso bili uspešni pri preprečevanju in kaznovanju nasilja nad ženskami (Amnesty International 2005a).

V norveškem državnem informacijskem centru Iskanje resnice v misiji v Turčiji od 7. do 17. oktobra 2004 je bilo februarja 2005 objavljeno, da večina ljudi, s katerimi so se pogovarjali, meni, da je vlada v turški zgodovini vpeljala številne reforme, toda kljub temu je najtežji del demokratičnih reform še pred njimi (Landinfo 2005).

Organizacija HRW je 15. decembra 2004 poročala o razmerah v Turčiji. Trdili so, da je bilo le deset let nazaj mučenje v Turčiji vsakdanja in zelo razširjena praksa, ravno tako smrt v priporu. Napredek je majhen, a gre v smeri mednarodnih standardov. V zadnjih dveh letih so mučenje, nespoštljivo ravnanje in policijski pripori ostali nekaj vsakdanjega, nekaj napredka so opaziti glede izseljenih Kurdov, ki so se lahko vrnilo na svoje domove. Nekaznovanost ostaja v Turčiji še danes velik problem. Predvsem kazniva dejanja, ki se odvijajo znotraj policijskih postaj, so posledica slabega nadzora države (Human Rights Watch 2005).

Kristy Hughes je decembra 2004 objavila dokument, kjer navaja, da so bile v Turčiji uveljavljene mnoge spremembe na področju človekovih pravic. Ukinili so smrtno kazen, ne tolerirajo mučenja v policijskih priporih, izboljšali so pravila glede pripora osumljencev, umaknili so mnoge omejitve glede svobode govora, združevanja, izboljšali in razširili so pravice manjšin, predvsem kar se tiče oddajanja televizijskih in radijskih postaj in jezikovnih tečajev v drugih jezikih kot je turščina. Omenjene pravice kljub vsemu še vedno niso zagotavljali na način, ki ga poznamo v EU. Veliko zakonskih sprememb so uveljavili na področju pravic žensk, enakosti med spoloma in prenove kazenskega zakonika. Spremembe so vpeljali tudi v sodni sistem. Priznavajo odločitve Evropskega sodišča za človekove pravice, sprejeli so mnoge mednarodne pogodbe na področju korupcije in človekovih pravic. Problem vpeljanih sprememb je prepočasna implementacija, mnoge reforme ostajajo nepopolne zaradi velikega števila razlogov, kot je na primer pomanjkanje inštitucij, ki bi izobrazile ljudi in jih poučile o novih ukrepih, ki jih je potrebno upoštevati (Hughes 2004).

Freedom House je decembra 2004 poročal, da kljub sprejetim amandmajem Turčiji primanjkuje inkluzivnosti, jasno definiranih pravic in omejena moč države. Vse to je ključnega pomena za demokracijo v takšni multikulturni družbi kot je Turčija. Same

reformne so bile večinoma vsiljene od zunaj, Turčija sama je dala zelo malo pobud. Turki globoko v sebi verujejo, da je država naravnana na način, da služi njihovim najboljšim interesom. Turčija je glede na vse v zadnjih dveh letih dosegla večji napredek kot prej v celem desetletju. Kljub temu so šibki na področju implementacije reform, kar zelo počasi spreminja sistem, to pa pomeni, da se reforme počasi ali pa celo ne uveljavljajo med ljudmi, organizacijami in državnimi uradniki. Primerov kršitev je bilo v tem obdobju res manj, kljub temu so še vedno prisotne na področjih, ki si jih Evropa in evropski državljani ne znamo niti predstavljati (Freedom House 2005).

Kljub temu, da je v Turčiji prišlo do številnih sprememb, lahko na tem mestu postavim v ospredje, da je največja turška težava implementacija sprejetih reform.

5.2 Reforme v Turčiji v letih 2001 – 2005

Med leti 2001 – 2005 so v Turčiji zavladale številne reforme. Ali so ostale le na papirju oziroma ali so jih uspeli implementirati v resnično življenje, je deloma pokazal čas. Kljub temu so bila to leta številnih sprememb, ki so Turčiji prinesle svežino in nov zagon. Vsekakor je morala Turčija pred uradnim začetkom pogajanj za polnopravno članstvo v EU pokazati željo in možnost po spremembah.

The Independent je oktobra 2001 poročal, da je Turčija zaključila svojo največjo obnovo zakonodaje v dveh dekadah. Parlament je odobril paket 34 amandmajev k Ustavi, da bi na ta način zagotovili trdnejšo pot članstvu v EU. Amandmaji so zagotavljali več pravic, od tega da se olajša uporaba kurdskega jezika do tega, da je veliko težje prepovedati politične stranke. Vse to so prvi veliki koraki za Turčijo po tem, ko se je ponovno oblikovala po vojaškem državnem prevratu leta 1980 (The Independent 2001).

Poročilo Evropske komisije o napredku Turčije iz leta 2002 navaja, da so amandmaji iz leta 2001 vodili do sprejetja treh serij dopolnitve zakonodaje. Paket reform, sprejetih februarja, marca in avgusta 2001, je prilagodil turško zakonodajo in se dotaknil številnih področij, ki se nanašajo na človekove pravice, vključno s smrtno kaznijo, izvrševanjem temeljnih pravic in svoboščin, priporov in zakonitih odškodnin. Te reforme so sprejeli v težki politični in ekonomski situaciji in predstavljajo ogromen

napredek. Sprejete reforme so daljnosežne. Med amandmaji je bil preklc smrtne kazni v času miru, radio in TV imata možnost predvajanja v kurdskem jeziku, svoboda govora in večja svoboda za nemuslimanske verske manjšine. Kljub omenjenemu napredku je Evropska komisija leta 2002 zaključila, da Turčija ni dosegla in izpolnila vseh kopenhagenskih političnih kriterijev (European Commission 2002).

The Independent je 14. decembra 2002 poročal, da se je EU na Vrhu v Kopenhagenu odločila, da mora Turčija čakati do decembra 2004, ko bo sledil ponovni pregled, ki bi lahko vodil do začetka pogajanj Turčije z EU o polnopravnem članstvu. Ponoven pregled bo odločal o tem, ali je Turčija zadostila kriterijem na področju človekovih pravic (The Independent 2002).

Poročilo Evropske komisije o napredku Turčije iz leta 2003 poroča, da je bil v letu 2002 sprejet četrti paket političnih reform, ki so predstavljale nove spremembe na različnih področjih zakonodaje. Nekatere reforme so nosile velik politični pomen, ker so vplivale na občutljive turške teme, kot so na primer svoboda izražanja, demonstracij, kulturnih pravic in državne kontrole nad vojsko. V tem kontekstu je pomembno sprejetje sedmega paketa reform julija 2003 (European Commission 2003).

Na spletni strani turškega ministrskega predsednika sem zasledila informacije, da je četrti paket reform v Turčiji iz leta 2002 spremenil mnoge zakone: ljudje obtoženi kaznivih dejanj kot sta mučenje ali zloraba ne bodo obtoženi le na denarno kazen, ravno tako sojenje ne bo odloženo na kasneje, mučenje bo strožje kaznovano, zločinci se bodo težje izognili zaporu, politične stranke bo veliko težje prepovedati, novinarjem ne bo več potrebno poročati svojih virov oblastem. 23. januarja 2003 je parlament sprejel peti paket reform, ki je zagotavljal ponovno sojenje obtoženim osebam vzporedno z odločitvijo Evropskega sodišča za človekove pravice. 19. julija 2003 je parlament sprejel šesti paket reform. Predvideval je amandmaje k mnogim zakonom, med drugim ukinitvev 8. člena, to je tako imenovani anti-terroristični zakon. Državni in zasebni radio ter televizija lahko predvajata v jezikih in dialektih, ki se tradicionalno uporabljajo v vsakdanjem življenju turških državljanov npr. v kurdskem jeziku. Sedmi paket reform so sprejeli 29. julija 2003 s strani parlamenta in 6. avgusta s strani takratnega turškega predsednika Ahmeta Needeta Sezerja. Zmanjšali so politično vlogo oboroženih sil. Tudi na drugih področjih so se razmere izboljšale. Pravica do združevanja in zborovanja je postala manj omejena, ravno tako poučevanje v »ne« turških jezikih po šolah. Preiskave

zločinov (mučenje in trpinčenje), so označili za nujne in se jih ne sme odložiti na več kot trideset dni. Zaslivanja se bodo nadaljevala tudi med sodnimi počitnicami (The Office of the Prime Minister of Turkey).

Kljub vsem reformam, ki jih je sprejela Turčija, je bila Evropska komisija novembra 2003 še vedno mnenja, da Turčija ne izpolnjuje kopenhagenskih političnih kriterijev (European Commission 2003).

26. septembra 2004 je BBC poročal, da je turški parlament odobril reforme turškega kazenskega zakonika. Reforme so vsebovale sledeče spremembe: žalitev žensk je strožje sankcionirana; posilstvo v zakonu je zločin; povzročitelji umorov iz časti bodo kaznovani z doživljenjskim zaporom; z zaporno kaznijo bodo kaznovali seksualno zlorabo otrok, trgovanje z človeškimi organi in onesnaževanje okolja. Predlog, da uzakonijo nezvestobo kot kaznivo dejanje, so opustili (BBC News 2004f).

BBC je 6. oktobra 2004 poročal, da je Evropska komisija predlagala odprte pogovore s Turčijo glede pridružitve, toda funkcionarji EU so menili, da se mora Ankara srečati s čim tršimi pogoji (BBC News 2004b).

Evropska komisija je v svojem poročilu navedla, da so področja, na katerih se je Turčija prilagodila EU, politične, ekonomske, vojaške, sodne reforme, kršenje človekovih pravic, pravice žensk, pravice otrok, pravice manjšin, svoboda veroizpovedi, svoboda tiska, temelja (BBC News 2004c).

Poročilo Evropske Komisije o napredku Turčije je bila osnova, da so se odprla vrata za pogajanja s Turčijo o polnopravnem članstvu v EU. Šestega oktobra je Evropska Komisija na osnovi poročila o napredku Turčije podala mnenje, da Turčija zadovoljivo izpolnjuje politične kriterije in je zato predlagala, da se pristopna pogajanja začnejo (European Commission 2004a).

Evropska komisija je v svojem poročilu o napredku Turčije 6. oktobra 2004 podala mnenje, da je Turčija dosegla pomemben napredek na različnih področjih zakonodaje, kljub temu bo potrebno sprejeti nadaljnje pakete reform, ustavne spremembe in sprejeti novi kazenski zakonik, predvsem na področjih, ki jih je EK v svojem poročilu leta 2003 označila kot pomembnejše. Dosežen napredek na področju političnih reform bo potrebno nadzorovati in utrditi v prihodnjih letih (European Commission 2004b).

BBC je 17. decembra 2004 poročal, da je Evropska komisija ponudila Turčiji dokončen datum za začetek pristopnih pogajanj, ki se bodo začela 3. oktobra 2005. Pogajanja

bodo odprtega tipa, trajala pa bodo lahko do 15 let. Pridružitve Turčije z začetkom pogajanj ni zagotovljena, vse je odvisno od tega, kaj je Turčija pripravljena spremeniti in seveda na ta način izpolniti pogoje, ki jih morajo izpolniti vse države, ki se želijo priključiti EU kot polnopravne članice (BBC News 2004a).

Novi kazenski zakonik naj bi sprejeli tik preden je Komisija podala svoje mnenje. To je bila pomembna točka, kajti stari zakonik je bil prežet z veliko mero spolne diskriminacije. Toda novi zakonik je naletel na oviro. Predlagali so, da se uzakoni kaznivost nezvestobe.

Spremenjen kazenski zakonik ne omenja kaznivost nezvestobe in je oblikovan po modernem principu. Najbolj dramatične spremembe so sprejeli na področjih: **nasilje nad ženskami** 1) posilstvo v zakonu je kaznivo dejanje; 2) prizanesljivost do posiljevalcev, ki so se s svojo žrtvijo poročili, je ukinjena; 3) razlika med ženskami in dekleti v primerih spolnega nadlegovanja je ukinjena; 4) ščuvanje v primerih umorov iz časti ni obramba storilcev tega kaznivega dejanja; 5) napad na žensko je napad na individualno osebo in ne na družino. Spremembe so sprejeli tudi na področjih: **zakon o korupciji**, omejitev korupcije v primerih, ko je vpletena vlada in gospodarstvo, je ukinjena. Vsi zakoni morajo biti v soglasju z mednarodnimi dogovori, katerih del je tudi Turčija; **diskriminacija** na podlagi vere, narodnosti ali spolnosti je zapisana v zakonu kot kaznivo dejanje; zaščitili so **zasebnost**, kjer so sprejeli ukrep, da bo policija kaznovana, če bo udrla v domove brez pravega razloga, prisluškovanje telefonskim pogovorom in zbiranje osebnih informacij je omejeno; na področju **medijev** so potekali protesti, ker se novi zakonik ni dosti spremenil. Del zakona govori o tem, da je medijem prepovedana objava publikacij, ki je v nasprotju z turškim nacionalnim interesom. Obstajajo tudi drugi problemi s področja tiska. Stari zakon je prepovedoval kritiziranje določenih državnih institucij, vendar je novi zakon zahteval enako. Novinarji so izvedli demonstracijo, na katero je vlada odreagirala le v manjši meri. Implementacija zakonodaje je počasna, novinarji se pritožujejo, da to, kar se dogaja v Turčiji, ni nič drugega kot nadzor medijev (BBC News 2005d).

25. maja 2005 je turški dnevni časopis poročal, da je bil takratni minister za ekonomijo Babacan imenovan za voditelja pogajanj z EU (Hurriyet Dailynews 2005a).

27. maja 2005 je BBC poročal, da je turški parlament sprejel spremembe k novemu kazenskemu zakoniku in da se pogajanja z EU lahko pričnejo. Spremembe glede

novinarjev so prišle v zadnji minuti, ker so protestirali, da nekateri člani omejujejo medijsko svobodo. Protestirali so nad deli zakona, ki opredeljujejo, kaj lahko in kaj ne smejo objavljati. Nekaj delov so zaradi tega spremenili, kljub temu je ostalo veliko omejitev, ki so za zahodno Evropo precej nenavadne: kritiziranje določenih državnih institucij je kaznivo, kot tudi prejemanje plačila iz tujine, če objaviš material, ki škodi nacionalnim interesom, kot je na primer dejstvo, da je bil poboj Armencev po drugi svetovni vojni genocid. Kljub določenim šibkim točkam, ki za Evropo na noben način niso sprejemljive, so evropski uradniki in aktivisti na področju človekovih pravic pozdravili napredek Turčije na kazenskem področju. Vprašanje je, ali je bila sprememba kazenskega zakonika res tako ogromen korak na poti k demokratizaciji Turčije. Sprejem zakonika so zaradi novinarskih demonstracij odložili na 1. junij. Turčija je EU obljubila, da ga bo sprejela pred začetkom uradnih pogajanj (BBC News 2005e).

1. junija 2005 je novi turški Kazenski zakonik prišel v veljavo skupaj z posamičnimi sorodnimi zakoni, vključujoč tudi Kazenski postopek in Zakon o izvrševanju kazni. Paket nove zakonodaje je natančno pregledal turško zakonodajo nad kazenskim sistemom in jo približal modelu EU. Novi kazenski zakonik je spremenil trajanje in število kazni v določenih primerih. Nekaj primerov sprememb: 1) Vsi sodni spisi so postali zaupni. Vpogled v spise imajo le individualni posamezniki sami ali pooblašcene osebe. 2) Preiskava hiše se lahko izvede le na pooblastilo tožilca. Preiskave so lahko izvedene le v prisotnosti tožilca. 3) Telesne preiskave potekajo tako, da ni ogrožena posameznikova zasebnost. 4) Sodne preiskave hiš, posla ali drugih zaščiteneh področij ne smejo potekati ponoči. Tisti, ki so za to pooblašчени, lahko uporabijo primerno silo, če se srečajo z odporom posameznikov. Posamezniki lahko med preiskavo hiše zahtevajo prisotnost svojega odvetnika. 5) Zaporne kazni so lahko spremenjene v globe. 6) Varnostni uradniki, ki mučijo pridržane osebe, bodo kaznovani z zaporno kaznijo od treh do dvanajstih let. 7) Umori iz časti se kaznujejo z doživljenjsko ječo. 8) Pretep zakonca je kaznivo dejanje. Kdorkoli bo nad svojim zakonskim partnerjem uporabil nasilje, bo kaznovan z zaporno kaznijo od treh do osmih let. 9) Zakonec ne biti prisiljen v spolne odnose. 10) Posiljevanje je prepovedano. Posilstvo dekleta ali žene z namenom, da se kasneje z njo poročiš, je kaznivo dejanje. 11) Moški, ki zapusti nosečo ženo, je lahko kaznovan z zaporno kaznijo. 12) Novi kazenski zakonik nadaljuje s krutejšimi kaznimi za novinarje (Newspot 2005).

Turški časopis je 1. julija 2005 poročal, da je parlament odobril novi amandma h kazenskemu zakoniku, ki zajema zmanjšanje kazni tistim, ki so bili obsojeni vodenja nelegalnih izobraževanj, dejanj, ki so v nasprotju z nacionalnim interesom, kršili zasebnost, obrekovali ali žalili časti. Člen o nedovoljenem izobraževanju, ki se večinoma nanaša na nelegalno poučevanje Korana, je kršiteljem zmanjšal zaporno kazen iz šestih mesecev do treh let na kazen med tremi meseci in enim letom. Novi kazenski zakonik dovoljuje, da lahko zaporne kazni, manjše od enega leta, spremenijo v denarne globe. Amandma so sprejeli tudi k 305. členu, ki se nanaša na dejanja temeljnih državljanskih interesov. Naslov člena so spremenili na **Poskus pridobitve koristi od dejanj, ki so proti načelom temeljnih državljanskih interesov**. Spremembe so sprejeli na področju kaznovanja mladostnikov, otrok in prizadetih oseb, ki so nezmožni razumeti pomen in posledice svojih dejanj, spoznali so jih za kazensko neodgovorne. Z amandmajem so določenim zločinom povečali kazen za 75% (storilec jih je zagrešil več kot enkrat ali tiste, ki so jih zagrešili več kot enkrat pri isti osebi). Kazen za osebo, ki je obtožena spolnega nasilja ali trpinčenja otrok, se poveča, če ugotovijo, da je storilec povzročil kaznivo dejanje pri isti osebi večkrat npr. serije posilstev, večkratno posilstvo ene osebe (Hurriyet Dailynews 2005b).

4. oktobra 2005 je BBC poročal, da je Turčija uradno pričela s pristopnimi pogajanjmi z EU po več kot štiriindvajsetih urah pogovorov in pogajanj z ostalimi državami članicami, ki so se končali s sporazumom v zadnji minuti (BBC News 2005a).

Evropska komisija je 9. novembra 2005 v Poročilu o napredku Turčije objavila, da je turški parlament med oktobrom 2004 in junijem 2005 sprejel **166 novih zakonov**. Od prejšnjega rednega poročila iz leta 2004 je parlament sprejel več zakonov, ki temeljijo na reformi političnega procesa. Najpomembnejši so naslednji: oktobra 2004 so sprejeli Zakon o osnovanju dolžnosti in moči navadnega sodišča na prvi stopnji in regionalnega sodišča za apele in zakon, ki je popravil sistem državljanskega sodnega postopka; 23. novembra 2004 so sprejeli Zakon o društvih; 29. decembra 2004 Zakon o uveljavljanju kazni in varnostnih merilih; 31. marca zakon, ki je izboljšal nekatere člene v novem turškem kazenskem zakoniku; 31. marca 2005 zakon o implementaciji zbirke predpisov, ki se nanašajo na kazenske postopke in Zakon o kazenskem prekršku; 18. maja 2005 so sprejeli zakon, ki izboljšuje uveljavljanje in izvrševanje postopkov v kazenskih procedurah, zakon, ki izboljšuje uveljavljanje in izvrševanje postopkov turškega

kazenskega zakonika; 1. junija so sprejeli še zakon, ki izboljšuje uveljavljanje kazni, Zakon o sodnih zapisih in Zakon o kazenskih postopkih. Turška vlada redno pregleduje proces izvajajočih reform skupaj s skupino za nadzor, ki je za to odgovorna. Sekretariat za evropske zadeve še naprej igra pomembno vlogo pri implementaciji in oblikovanju finančnega sodelovanja, ki gre v podporo tem programom. Splošna ocena v poročilu Evropske komisije iz leta 2005 je, da je politični prehod v Turčiji v stanju premikanja, država še naprej nadaljuje z izpolnjevanjem kopenhagenskih političnih kriterijev (Country of Origin Information Service 2006).

5.3 Napredek Turčije na področju človekovih pravic do konca leta 2006

Poročilo Evropske komisije iz leta 2006 opisuje odnose med Turčijo in EU, analizira razmere v Turčiji glede izpolnjevanja političnih kriterijev za članstvo, analizira razmere v Turčiji na podlagi ekonomskih kriterijev za članstvo, pregleduje turške zmožnosti sprejetja *acquis*, sekundarne zakonodaje in politiko Unije. Zajema obdobje med 1.10.2005 in 30.9.2006. Napredek so merili na podlagi sprejetih odločitev, sprejete zakonodaje in mere implementacije. Pravila in zakoni, ki so v tistem trenutku čakali na parlamentarno odobritev, niso vključeni v poročilo. Poročilo temelji na informacijah, ki so bile zbrane in analizirane s strani Evropske Komisije. Kot dodatek so uporabili mnoge informacije, posredovane s strani Turške vlade, držav članic EU, poročilo Evropskega parlamenta in informacije različnih mednarodnih nevladnih organizacij.

Pridružitvena pogajanja so se s Turčijo pričela oktobra 2005. Prva faza procesa je zavzemala analitično raziskovanje *acquis* in je bila zaključena oktobra 2006. Pričela so se pogajanja na področju znanosti in raziskav, le-ta se naj bi predvidoma zaključila junija 2007.

Evropska unija je od Turčije zahtevala, da odstrani vse zapore in prepreke prostega prehoda dobrin, vključno s preprekami, ki se nanašajo na Ciper (odprtje letališč in pristanišč).

Predstavili so novo turško zakonodajo, vendar so od takrat zabeležili le malo napredka glede implementacije reform. Nadaljevale so se: obsodbe ljudi, ki so na miren način izražali svoje mnenje, človekove pravice na vzhodu in jugovzhodu so se še naprej

slabšale, prihajalo je do bojev med oboroženimi silami in PKK (Kurdsko delavska stranka), povečevalo se je število napadov na posameznike s strani oboroženih skupin. Poročali so tudi o uporabi nasilja s strani varnostnih sil nad demonstranti v mestu Diyarbakir na jugovzhodu države. Namesto da bi število primerov mučenja in drugih oblik neprimerne ravnanja upadalo, poročajo o primerih zlorab v policijskih priporih nad priporniki zajetimi na demonstracijah. Veliko skrbi so povzročali nepravilni sodni procesi in razmere v *F-Type* zaporih. Zelo malo napredka je bilo na področju izgradnje zatočišč za ženske, ki so žrtve nasilja (European Commission 2006b).

Decembra 2006 je EU delno zamrznila pogajanja z Turčijo, ker je ta zavrnila odprtje svojih pristanišč in letališč za trgovino s Ciprom na temelju embarga o nepriznavanju turške republike na severu Cipra.

Junija 2006 je turški parlament popravil Zakon o boju proti terorizmu, razširili so področje in število kaznivih dejanj, ki se nanašajo na teroristične zločine, predstavili so tudi člene, ki imajo nalogo omejevati svobodno izražanje, neuspešni so bili na področju preprečevanja smrtnega nasilja s strani zakonsko pooblaščenih uradnikov. V septembru 2006 so v parlamentu sprejeli Zakon o varuhu človekovih pravic. Med letom 2006 je Turčija ratificirala tako prvi neobvezni protokol mednarodnega sporazuma glede državljanskih in političnih pravic (ICCPR) kot drugi neobvezni protokol, ki se nanaša na ukinitvev smrtne kazni.

Uradni mehanizmi za nadzor človekovih pravic, kot so na primer Komisije v posameznih provincah, povezane in pod nadzorom Predsedstva za človekove pravice, niso delovale kot bi morale, saj so spregledale so velik delež nasilnih dejanj (Amnesty International 2007).

Proces oblikovanja in izboljševanja človekovih pravic v Turčiji se je začel leta 2006 upočasnjevati. Uporaba pretiranega nasilja s strani varnostnih sil in bombni napadi s strani nedržavnih skupin so prinesli mnogo smrti. Aktivisti s področja človekovih pravic so bili izpostavljeni nadlegovanju s strani avtoritet, grozile so jim tudi vojaške skupine. Neodvisni novinarji in skupine na področju človekovih pravic so se pokoravale širjenju rasističnih skupin, ki podpirajo in širijo propagando proti manjšinam, liberalnim intelektualcem in aktivistom za človekove pravice.

Potrebne so bile obsežne reforme, ki bi zagotovile neodvisnost sodstva v skladu z mednarodnimi standardi. Pripadniki etničnih manjšin so bili izpostavljeni agresivnemu nacionalizmu in nasilju skrajnežev, katere so oblasti le redkokdaj obsodile.

Oktobra 2006 je PKK razglasila enostransko pogodbo o nenapadanju, ki je povečala upanje o zmanjšanju nasilnih akcij po državi.

Turčija je marca 2006 ratificirala Neobvezen protokol mednarodnega sporazuma glede državljanskih in političnih pravicah (ICCPR) tako, da je usposobila Komite za človekove pravice, da preučuje pritožbe posameznikov, ki trdijo, da so bili žrtve kršenja človekovih pravic s strani turške države. Kljub temu je Turčija zadržala pridržke glede mnogih členov v sporazumu vključno z 27. členom, ki ščiti pravice manjšin.

Tekom leta 2006 je Turčija ratificirala prenovljeno Evropsko socialno listino, vendar je zadržala pridržke na področjih kolektivnega pogajanja in pravice do spodobnega življenjskega standarda (International Helsinki Federation for Human Rights 2007).

5.3.1 Politični dialog in politični kriteriji

Turški napredek na področju kopenhagenskih političnih kriterijev, ki zahtevajo stabilnost državnih institucij, demokracijo, vladavino zakona, človekove pravice in spoštovanje ter zaščito manjšin, je vprašljiv. Po posameznih področjih si pogledjmo deloma napredek deloma še vedno obstoječe stanje glede na Poročilo EK iz leta 2006.

- a. **Parlament;** Turška narodna skupščina, v kateri je zastopanih šest strank, je od oktobra 2005 sprejela 148 zakonov; od vsega skupaj 429 predloženih zakonskih osnutkov. Javna razprava se je razvila glede potrebe po spremembi volilnega sistema, ki je zahteval, da politična stranka doseže 10% volilni prag na nacionalni ravni, da je sprejeta v skupščino. Vlada je predložila nov paket reform, ki pokrivajo mnoga področja in se nanašajo na spoštovanje kopenhagenskih kriterijev. Parlament je izglasoval mnogo zakonov na področju političnih kriterijev. Nekateri zakonski predlogi kljub vsemu niso bili izglasovani pred koncem periode analiziranja. Zaradi stopnjevanja terorizma so sprejeli amandmaje proti – terorističnega zakona. Razširili so listo dejanj, ki so označena kot teroristična. Zakon je predstavil tudi zakonske omejitve glede pravice izražanja, tiska in medijev. Avgusta je takratni predsednik Sezer Ustavnemu sodišču podal predlog o ukinitvi 5. in 6. člena. Novi proti –

teroristični zakon je zmanjšal zaščito osumljencev, ki so jih obtožili terorističnega dejanja. Pravico do odvetnika lahko ukinejo le za 24 ur, pod določenimi pogoji lahko varnostniki spremljajo pogovor med odvetnikom in osumljencem (European Commission 2006b).

- b. **Vlada;** vlada podpira proces pridružitve EU. Vodilni pogajalec za EU je zadolžen za vodenje in implementacijo pridružitvenega procesa. Ustanovili so tudi komite za vodenje in kontroliranje (European Commission 2006b).
- c. **Javna uprava;** parlament je sprejel zakon o ustanovitvi funkcije *ombudsmana*. Ta se bo ukvarjal z peticijami oseb v odnosu z upravnimi akti. To je prioriteta pridružene članice, saj oblikuje institucionalni okvir za nadzor javne uprave s strani turških državljanov. Vsekakor so glede javne uprave naredili in sprejeli nekaj zakonskih reform, sprejem novih se nadaljuje. Več truda bo potrebno vložiti v proces decentralizacije (European Commission 2006b).
- d. **Državno-vojaški odnos;** Določen napredek je viden na področju pristojnosti vojaškega sodišča, da sodi civilnemu prebivalstvu. Po zakonu, ki je bil sprejet junija 2006, nobenemu civilnemu državljanu ne sme soditi vojaško sodišče v času miru razen vojaškemu osebju in civilistom, ki so storili kaznivo dejanje in užalili vojsko. Novi zakon ravno tako predvideva pravico do ponovnega sojenja na vojaškem sodišču. Vojaške sile nadaljujejo z izvrševanjem pomembnega političnega vpliva. Vojaški uslužbenci na višjih položajih izražajo svoje mnenje glede domačih in tujih političnih problemov, vključno z Ciprom, sekularizmom, Kurdskim vprašanjem. Zakoni znotraj turških oboroženih sil so ostali nespremenjeni. Vojska ima še vedno velik manevrski prostor. Nekaj reform na področju proračuna so začeli uveljavljati v praksi. Nobenega napredka pa ni bilo na področju, ki bi okrepil parlamentarni nadzor nad vojaškim proračunom in porabo. Parlamentarni nadzor je le splošen, ne posega na področja programov in projektov. Dodatni proračunski fondi so izključeni iz parlamentarnega nadzora. Omejen napredek je mogoče zaznati tudi na področju postavljanja državno vojaških odnosov s prakso EU (European Commission 2006b).
- e. **Sodni sistem;** Na tem področju je pomembna implementacija novega Kazenskega zakonika, Zakonika o kazenskih procedurah in Zakona o uveljavljanju kazni (European Commission 2006b).

- f. **Protikorupcijska merila;** Leta 2006 so izboljšali Zakon o dostopu do informacij. Ta omogoča državljanom, da oporekajo vsem odločitvam državnih agencij, ki se nanašajo na zanikanje pravice do informacij. Kljub trudu in napredku korupcija v turškem javnem sektorju in sodstvu ostaja. Turčija mora izboljšati zakone, ki posegajo na področje financiranja in revizije političnih strank. Tudi širok obseg parlamentarne imunitete ostaja velik problem. Turčiji bi morda pomagalo, če bi ustanovila neodvisne organizacije, ki bi nadzorovale korupcijo in uvedle proti korupcijska načela. Nekaj napredka lahko zaznamo, kajti transparentnost javne uprave se je povečala (European Commission 2006b).

5.3.2 Državlanske in politične pravice

a. Dostop do sodišč

Nov kazenski zakonik zapornikom omogoča pravico do pravnega posvetovanja; izjave, ki so podane brez prisotnosti odvetnika, niso veljavne na sodišču. Problem ostaja ob pregledovanju izjav, ki so jih podali pred sprejetjem omenjenih zakonov (European Commission 2006b).

Primer I:

Pravni postopek glede bombnega napada v mestu Hemdinli se je začel po preiskavi bombardiranja, ki je pokazala, da je bil napad podprt s strani politike povezane s člani vlade in višjim vojaškim osebjem. Obtožnica državnega tožilca je bila podana v marcu in je vključevala vrhovnega poveljnika vojaških sil in druge vrhovne člane lokalnega vojaškega osebja v provinci Hakkari. Državni tožilec je zahteval ločeno preiskavo s strani vojaškega tožilca, da bi lahko dognal, ali je bilo bombardiranje del večje zarote. Ministrstvo za sodstvo je preiskovalo državnega tožilca zaradi možnih napak in v aprilu ga je Visok zbor sodnikov in tožilcev odpustil. Priziv državnega tožilca je bil neuspešen (Amnesty International 2007).

Osebe obtožene po protiterorističnemu zakonu so se še naprej srečevale z dolgimi in nepoštenimi sojenji na specializiranih kazenskih sodiščih, ki so nadomestila državna

varnostna sodišča, ki so jih ukinili leta 2004. Tožilci se zanašajo na dokaze, ki temeljijo na izjavah izrečenih pod prisilo in zaradi mučenja. Ponovna sojenja na podlagi odločitve Evropskega sodišča za človekove pravice trdijo, da je bilo sojenje nepošteno, nepristransko, dokazi pa niso bili ponovno raziskani. Procesni so dolgi, ukrepi glede omejevanja priporov pred razpravo niso uzakonjeni in ne nagovarjajo potrebe po zaključitvi postopka v razumnem roku (Amnesty International 2007).

Tako vlada kot tudi vojska še vedno izvajata pritisk na sodstvo. Korupcija v sodstvu ostaja razširjena.

Veliko je poročil o kršitvi pravice do poštenega sojenja. Amnesty International je zabeležila niz kršitev, vključno z velikim neuspehom, ki se nanašajo na izjave glede mučenja in neprimerne ravnanja. Priznanja so bila izsiljena pod pritiskom, pravica do učinkovite obrambe zanikana. Veliko ljudi, obtoženih terorističnih dejanj, nekateri od njih so bili zaprti že davnega leta 1993, ostaja v priporih z najstrožjim varovanjem, medtem ko proti njim procesi na sodišču še vedno potekajo (Amnesty International 2002).

Pozitivna sprememba je omejitev vojaškega kazenskega zakonika. Sprejeti amandmaji so prepovedali vojaškemu sodišču sojenje civilistom razen, če so civilisti povzročili kaznivo dejanje skupaj z vojaškim osebjem. Amandmaji ravno tako dovoljujejo ponovno sojenje na vojaškem sodišču v primerih, ko je Evropsko sodišče za človekove pravice našlo prekršek glede Evropske konvencije v povezavi s procesom, ki je potekal pred tem sodiščem.

Splošno povabilo turške vlade posebnim preiskovalcem ZN za človekove pravice je izključilo posebne reporterje s področja neodvisnosti sodstva in odvetnikov (International Helsinki Federation for Human Rights 2007).

b. Mučenje in neprimerno ravnanje

Na tem področju so uveljavili obsežen del nove zakonodaje. Kljub temu se še vedno pojavlja veliko število primerov mučenja in neprimerne ravnanja. Če pogledamo na splošno, Komisija navaja, da Turški zakoni sicer vključujejo obširno število ukrepov proti takšnemu ravnanju. Število primerov se je v času obravnavanja zmanjšalo, toda ostajajo zaskrbljujoča področja: zunanji centri za pripore, kršitev

osnovnih človekovih pravic na jugovzhodu in nekaznovanost storilcev kaznivih dejanj.

Amnesty International je zapisala, da politika »ničelne tolerance« nekaznovanja, ki so jo Turki uvedli, ne bo učinkovita, dokler ne bodo pred sodišče pripeljali vse mučitelje, predvsem predstavnike oblasti, ki kršijo popolno prepoved mučenja in drugih nečloveških praks (RTV SLO 2007).

Pozitivni rezultati so se pokazali na področju zapornih kazni. Zdravstvene preglede v priporih mora potrditi Komite za preprečevanje mučenja.

Ostaja problem implementacije novih zakonov, ki marsikdaj ostajajo zgolj na papirju. Primeri, ko poročajo o mučenju in neprimernem ravnanju, se še vedno pojavljajo, predvsem v zunanjih centrih za pripre.

Primer II:

Habip A. in Mehmet K. sta bila leta 2005 zaprta zaradi tihotapljenja cigaret v mestu Konya. Njun odvetnik trdi, da ju je v priporu napadla zamaskirana skupina policistov, ki se je nad njima izživljala tako, da so ju pretepli in na njiju ugašali cigaretne ogorke. Napad sta prijavila, vendar je v zdravniškem poročilu zapisano, da so njune rane rezultat nesreče. Žrtvi sta zamenjali odvetnika, ki konec leta 2006 ni uspel razrešiti problema, ker preiskava glede pritožbe ni bila izvedena (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2006).

Bolnišnica v mestu Van je podala izjavo, da na telesih petih ljudi, ki so trdili, da so jih mučili med prestajanjem zaporne kazni julija 2005, ni videti sledi mučenja. Njihov odvetnik je pridobil mnenje zasebnega zdravnika, ki je potrdil, da so na telesu ene izmed žrtev vidni znaki nasilja. Odvetnik se je pritožil nad državne zdravnike, vendar lokalni tožilec ni hotel sprožiti preiskave. Konec leta 2006 je bil primer na sodišču, toda brez rezultatov (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2006).

4. septembra 2007 so poročali o mučenju odvetnika Ilasa Barana, ki je potekalo 26. avgusta 2007 na policijski postaji v mestu Merkez Çarsı. Odvetnik je obiskal svojega klienta. Sprva so ga žalili, nato pa so ga začeli pretepati. Baran je podal uradno pritožbo zoper policijo javnemu tožilcu v mestu Sanliurfa (Human Rights Foundation of Turkey).

3. septembra 2007 so poročali o priporu demonstrantov, ki so prvega septembra v Istanbulu demonstrirali v čast Svetovnemu dnevu miru. Dvajset oseb so priprli, medtem ko sta dve mladoletni osebi trdili, da so ju pretepli, ker sta nosila zastavo DTP-ja (Human Rights Foundation of Turkey).

Iz Istanbula so 23. avgusta 2007 poročali o šestih osebah, ki so jih mučili v priporu zaradi predvidene udeležbe na demonstracijah. Odvetnik Dogan je objavil novico, da so bili njegovi klientje priprti v noči na 20. avgust, da so jih posilili in mučili. Dejal je, da pripornike niso odpeljali v bolnišnico, prav tako niso prejeli nobenih zdravstvenih poročil (Human Rights Foundation of Turkey).

Primer III:

Decembra 2005 se je začela preiskava v primeru štirih mladoletnih zapornikov, ki so bili zaprti, ker so demonstrirali v podporo odvetnika, ki je gladovno stavkal. Podali so prijavo, da so jih pazniki v mladinskem zaporu mučili. Trdili so, da so jih s palicami tepli po podplatih, kar je v Turčiji znano kot falaka, jih tepli s palicami in cevmi ter nad njimi preklinjali. Državni tožilec iz Ankare je potrdil njihove poškodbe ter jih napotil na pregled na forenzični institut. Konec leta 2006 so primer še vedno raziskovali (Bureau of Democracy, human Rights, and Labor 2006).

Tudi razmere na področju zaupnosti in kvalitete zdravstvenih pregledov so zaskrbljujoče. Da bo Inštitut za forenzično medicino postal neodvisen ter da se bo implementiral Istanbulski protokol iz leta 1999, bo potrebno vložiti več truda. Komisija za človekove pravice igra v zadnjem času pomembnejšo vlogo v državi in je od oktobra 2005 opravila 992 obiskov na policijskih postajah in centrih za pripore.

Razmere na področju človekovih pravic na jugovzhodu so slabe. V mestih je prihajalo do nemirov, rezultat tega je bilo 500 priprtih ljudi, vključno z skoraj 200 otroci. Med dogodki v Diyarbakirju so bili zdravstveni pregledi zapornikov, opravljeni v zaporih. To je v nasprotju z okrožnico, izdano s strani Ministrstva za pravico in zdravje, ravno tako z neodvisnostjo zdravstva. Novi ukrepi, predstavljeni junija 2006, so izboljšali zakon o proti terorju. Kljub temu, da se je od leta 2003

povečalo število obsodb, je nekaznovanost še vedno velik problem, proti kateremu bi bilo potrebno organizirati določene postopke (European Commission 2006b).

Poročajo tudi o različnih oblikah mučenja in drugega neprimerne ravnanja med državnimi uslužbenci. Priporniki trdijo, da so bili tepeni, jim grozili s smrtjo, jih stradali in jim preprečevali spanje. Nekaj kršitev je potekalo ravno v neuradnih priporih.

Primer IV:

E. Bozkurta so ugrabili in odpeljali v Istanbul. Ugrabil ga je človek, ki se je izdajal za policista, mu zvezal oči in roke, ga stlačili v avto, ga pretepal in mu grozili s smrtjo. Odpeljal ga je v prostor, kjer so ga mučili in zasliševali cel dan glede vpletenosti v lokalno skupino, ki je protestirala proti preprodajalcem drog in socialnim problemom v njihovi soseski. Spustili so ga naslednji dan (Amnesty International 2007).

Primer V:

Razširjene so izjave odraslih in mladoletnih oseb, ki so jih zajeli marca 2006 med demonstracijami v Diyarbakirju. Govorili so o mučenju in neprimernemu ravnanju. Dva štirinajstletna fanta poročata, da sta bila devet ur na policijski postaji, kjer so jih slekli do golega, jih prisilili, da sta eden drugega polivala z mrzlo vodo, jima grozili s posilstvom, ležati sta morala na betonskih tleh, prisilili so ju, da klečita na kolenih z zvezanimi rokami, medtem, ko so ju preteпали s pestmi in pendreki ter ju brcali. Zdravniško poročilo potrjuje zlorabo. Kasneje so ju premestili na otroški oddelek policije v drugem okrožju (Amnesty International 2007).

Mučenje ostaja problem, kljub temu da število primerov pada. HRFT prejema številne pritožbe ljudi, ki so jih mučili. Poročajo tudi o številnih smrtnih primerih.

Primer VI:

Iz Diyarbakirja poročajo o stotinah ljudi, vključno z 200 otroci, ki so bili zajeti. Bili so žrtve mučenja in ostalega neprimerne ravnanja zaradi demonstracij, ki so bile

marca 2006 (*pretepi, polivanje z mrzlo vodo, slačenje, odvzem hrane*) (Human Rights Watch 2007).

Implementacija zakonodaje na tem področju je neučinkovita. Posebni poročevalci ZN poročajo, da ne zagotavljajo dostopa do odvetnikov ali kvalificiranih forenzičnih zdravnikov. Tudi preiskave zlorab ostajajo za zaprtimi vrati, še vedno je pogosta in razširjena nekaznovanost storilcev kaznivih dejanj. Policija v številnih primerih ne sprejema pritožb glede uporabe nasilja, pritožbe so neprimerno raziskane, zakonski procesi so izredno zahtevni, saj morajo dokaze predložiti prizadete osebe. Uradniki, spoznani za krive, so le redkokdaj zaradi obtožb suspendirani (Human Rights Watch 2007).

Primer VII:

Primer ženske, ki jo je leta 2003 mučilo enajst stražnikov, se je decembra 2006 zaključil pred Kazenskim sodiščem. Sodišče je oprostilo obtožence, kljub forenzičnemu poročilu, da so žrtev mučili in izjavi gendarme stražnika, da je bila v zaporu pri vojnih obveščevalcih (Human Rights Watch 2007).

HRFT kritizira sprejetje nove protiteroristične zakonodaje, ker ta po njihovem mnenju spodbuja uporabo nasilja in omogoča nekaznovanost varnostnih sil, ki se zatečejo k takšnemu ravnanju (International Helsinki Federation for Human Rights 2007).

c. Svoboda izražanja

Primer VIII:

Več kot 50 ljudi je bilo leta 2006 obtoženih zaradi govorov, ki so se nanašali na kontroverzne teme kot so: religija, etnična pripadnost in vloga vojske. Vlada v letu 2006 ni uspela ukiniti zakona, ki omejuje pravico govora (Human Rights Watch 2007).

26., 27. in 28. člen turške Ustave zagotavlja svobodno izražanje.

Ministrstvo za sodstvo je januarja 2006 objavilo okrožnico, ki se nanaša na svobodno izražanje tako v pisani kot govorni obliki. Ustanovili so mesečne kontrole nad kazenskimi preiskavami in sodnimi obravnavami proti tisku in medijem. Nekaj napredka je na področju predvajanja na lokalni in regionalni ravni v jezikih, ki niso turščina. Kljub temu so razmere precej zaskrbljujoče zaradi 301. člena, ki kaznuje vsakogar, ki žali turško državo, republiko in inštitucije na državni ravni. Čeprav člen vsebuje dejstvo, da izražanje misli ni zločin, se je uporabil za obtožnice proti ljudem, ki so na povsem miren način izražali svoje mnenje. To so bili različni novinarji, pisci, akademiki in aktivisti na področju človekovih pravic. Hrant Dink je bil obtožen na podlagi 301. člena novega kazenskega zakonika, da je žalil Turčijo, ker je napisal serijo člankov o armenski identiteti. 301. člen je potrebno prenoviti na način, da bo ustrezal evropskim standardom. Glede na vse skupaj Evropska komisija zaključuje, da svobodno izražanje v Turčiji glede evropskih standardov in zakonov ni zagotovljeno (European Commission 2006b).

Turški in mednarodni branilci človekovih pravic so izvedli pravo kampanjo za ukinitvev 301. člena turškega kazenskega zakonika na temelju pomanjkanja določnosti kazenskega dejanja. Zavrnilo so argumente Ministrstva za sodstvo, da naj bi razvoj prava, ki temelji na primerih, uveljavil konec samovoljnim obtožbam.

Tudi drugi členi novega turškega zakonika iz leta 2005 vsiljujejo omejevanje svobodnega izražanja.

Primer IX:

Oktobra 2006 je bil A. Dilipak, novinar časopisa Vakit, obsojen na zaporno kazen, ki so jo pretvorili v denarno kazen (10.500 lir), ker je užalil predsednika. Državni tožilec je podal prošnjo za oprostitev (Human Rights Watch 2007).

288. člen turškega kazenskega zakonika omejuje javne komentarje glede primerov na sodišču in se uporablja na samovoljen način ter tako ovira neodvisno raziskovanje in javne komentarje glede kršitev človekovih pravic.

Primer X:

Sojenje šestinpetdesetim županom DTP (Demokratska družbena stranka, ki podpira Kurde) se je pričelo v oktobru 2006. Decembra 2005 so podpisali pismo in ga naslovili na danskega ministrskega predsednika glede kurdskega televizijskega programa. Bili so mnenja, da tega ne bi smeli ukiniti. Obtoženi so bili za zavedno in prostovoljno podpiranje PKK (Amnesty International 2007).

Oblasti so začele procese proti več kot stotim novinarjem in piscem, ki so izvajali svojo mednarodno zaščiteno pravico do svobodnega izražanja in so bili vpleteni v pogovore o oporekanju trenutnim in preteklim politikam tega področja. Novinarji, pisci in drugi, ki kritizirajo uradne poglede in politiko države, so tarče obrekljivih medijskih kampanj ter raznih psiholoških napadov, ki jih izvajajo skrajneži, ki za to niso kaznovani npr. Državna stranka boja (Human Rights Watch 2007).

Primer XI:

Septembra 2006 se je začel nov kazenski postopek proti turško-armenskemu novinarju Hrantu Dinku, ki je bil obtožen žaljenja turške nacionalnosti, kajti v intervjuju za Reurter je uporabil besedo genocid, ko je opisoval masaker nad armenskim prebivalstvom, ki se je zgodil v Otomanskemu imperiju leta 1915. Trikrat so ga obtožili za eno in isto obtožbo. Oktobra 2005 je dobil šest mesečno zaporno kazen, ki so jo pod apeli ukinili junija 2006. Hranta Dinka so umorili v Istanbulu, zunaj pisarne časopisa Agos, katerega urednik je bil. Na splošno verjamejo, da so ga ubili zaradi njegovega novinarskega dela in izjav, ki so se nanašale na armenski genocidi. Nekaj dni po umoru so aretirali sedem osumljencev (Human Rights Watch 2007).

5. septembra 2007 so poročali o procesu proti novinarju Erdenu v Diyarbakirju, ki je bil obtožen po 267. členu Zakona o tisku, ker je pred volitvami, 22. julija, objavil novico, da so vojaki silili vaščane, naj ne volijo DTP. Tožniki so zahtevali zaporno kazen od enega do štirih let (Human Rights Foundation of Turkey).

4. septembra 2007 so poročali o procesu zoper Yasina Yetisgena, lastnika in urednika tedenskega časopisa Çoban Atesi na podlagi 302. člena, ker naj bi s svojo izjavo uničil enotnost naroda in države. Yetisgen je 2. septembra objavil stavek: »Antep je eno izmed največjih mest severnega Kurdistanu z dvema milijonoma

kurdskih prebivalcev.« Yetisgena so aretirali, primer je prišel na kazensko sodišče v Adani (Human Rights Foundation of Turkey).

Primer XII:

Britanca Michaela Dickinsona so leta 2006 za dva tedna priprli in deportirali v Veliko Britanijo, ker je objavil karikaturu, ki je prikazovala takratnega ministrskega predsednika Erdoğana kot pudlja ameriškega predsednika Busha (Human Rights Watch 2007).

Predpisi v kazenskem zakoniku glede sovražnega govora ostajajo zaskrbljujoči. Sovražni govori, spodbujeni s strani nacionalno, seksualno orientiranih, ali na podlagi političnih, filozofskih ali verskih prepričanj, so izključeni iz tega območja (International Helsinki Federation for Human Rights 2007).

d. Svoboda veroizpovedi

Kljub temu, da v Turčiji prevladuje muslimansko prebivalstvo, je glede na 3. člen Ustave sekularna država, ki nima uradne vere. 24. člen turške Ustave zagotavlja vsem prebivalcem Turčije pravico, da so zvesti katerikoli veri ali prepričanju, z nekaj izjemami glede izražanja v državni sferi. Ustavno sodišče je sekularizem interpretiralo na način, ki osebam v vladnih in državnih institucijah ne dovoljuje izkazovanje verskih simbolov npr. nošenje naglavne rute (Amnesty International 2007).

Primer XIII:

Ženske, ki nosijo naglavno ruto zaradi verskih razlogov, nimajo dostopa do višje izobrazbe, državnih služb in političnega življenja. Konec leta 2006 učiteljica Aytaç Kılınç ni smela napredovati, ker je v zasebnem življenju nosila naglavno ruto (Human Rights Watch 2007).

Primer XIV:

Materam, ki nosijo naglavno ruto, so prepovedali spremljanje svojih otrok v šolo ali na bazene. Novinarke in odvetnice z naglavno ruto niso smele v sodne dvorane ali na javna univerzitetna srečanja (Human Rights Watch 2007).

Evropsko sodišče za človekove pravice je potrdilo, da je takšna odločitev legitimna, ker preprečuje vpliv religije na državne zadeve.

V šolah lahko verski pouk poučujejo le učitelji, ki so študirali na turški univerzi. Tukaj lahko omenim, da so le sunitski imami podprti in plačani s strani države in imajo številne privilegije (Wikipedia 2007).

Kljub temu, da so aprila 2006 ukinili dokumente, na katerih je bila zabeležena vera posameznika, podobni dokumenti še vedno vključujejo informacijo glede veroizpovedi, kar pušča odprta vrata diskriminatornemu obravnavanju. Nemuslimanske religiozne skupnosti nimajo pravice do zasebnosti ter imajo omejeno pravico do lastnine. Omejitve se pojavljajo glede izobraževanja in dela duhovnikov drugih ver. Turška zakonodaja ne predvideva višje religiozne izobrazbe za te skupnosti. Grško ortodoksno semenišče Halki je zaprto. Javna uporaba cerkvenega naziva ekumenski patriarh pa je prepovedana. Poročajo o mnogih napadih na nemuslimansko duhovščino in skupnosti (umor katoliškega duhovnika Andrea Santora februarja 2006 – sodišče je morilca obtožilo na visoko zaporno kazen) (European Commission 2006b).

Otroci so se v šoli prisiljeni versko izobraževati, kar je bilo podano pred sodišče za človekove pravice (European Commission 2006b).

e. Svobodno zborovanje, združevanje in organiziranje

Javne demonstracije v Turčiji so podvržene manjšemu pritisku kot v preteklosti. Kljub temu se dogaja, da varnostne sile nad demonstranti uporabijo neprimerne prijeme, predvsem kadar gre za demonstracije brez dovoljenja.

Primer XV:

Takšni izgredi so se pojavili marca 2006 v Istanbulu, ko so demonstranti promovirali pravice žensk. Kar nekaj ljudi je bilo obtoženih neprimernega ravnanja nad demonstranti (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

Zakonsko so na ravni mednarodnih standardov. Razmere so se spremenile predvsem po sprejetju Zakona o združevanju leta 2004. Še vedno se pojavljajo težave, kadar prihaja do financiranja takšne organizacije zunaj meja Turčije. Fundacije morajo zaprositi za dovoljenje, preden lahko zaprosijo za projekte zunaj Turčije, ki so financirani s strani mednarodnih organizacij. Težave ostajajo tudi pri registraciji združenj.

Primer XVI:

Prošnje protestantske in jehovske cerkve po ustanovitvi združenja so izpodbijali na sodišču. V obeh primerih se je sodišče odločilo v prid združenj (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

Primer XVII:

Aprila 2006 se je sodišče v Diyarbakir odločilo zapreti kurdsko združenje, ker naj bi njihov statut vseboval temelje za zgraditev Kurdskega arhiva, muzeja, knjižnice, aktivnosti v teh inštitucijah pa naj bi potekale v kurdskem jeziku (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

Homoseksualci so izpostavljeni manjšemu pritisku, kljub temu so ničkolikokrat pozvani pred sodišče (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

Primer XVIII:

V priljubljenem letovišču v Antalyi so odprli prvi hotel za geje in lezbijke. Povedali so, da je hotel namenjen istospolnim in ne bodo sprejemali drugih gostov. Otvoritev hotela Planet Victory je potekala brez večjih izgedov (24 ur 2007a).

Na področju političnih strank ni bilo večjega napredka v smeri, da bi uskladili turški zakon o političnih strankah z zakoni EU. Političnim strankam še vedno ni dovoljena

uporaba drugega jezika kot je turščina. Zakon je potrebno spremeniti na način, da bo političnim strankam dovoljeno delovanje na podlagi standardov, ki jih je določilo ESČP. Državno družbene organizacije so postale glasnejše in bolj organizirane, predvsem po sprejetju novega Zakona o združevanju. V Turčiji narašča število najrazličnejših organizacij, ki vključujejo približno 80.000 registriranih združenj, nekaj sto zvez ter zbornic (European Commission 2006b).

f. Napadi oboroženih skupin

Narašča število bombnih napadov na civiliste. Oborožena skupina pod imenom »Kurdski trop za svobodo« je prevzela odgovornost za bombne napade v Istanbulu, Manavgatu, Marmarisu in Antalyiji. Umrlo je devet ljudi, veliko jih je bilo ranjenih. V mestu Van, na vzhodu države, je eksplodirala bomba v bližini mini avtobusa. Umrla sta dva civilista in dva člana PKK. PKK je objavila enostranski sporazum o nenapadanju, ki naj bi začel veljati od prvega oktobra 2006 naprej. Od takrat se je število napadov znatno zmanjšalo (Amnesty International 2007).

Primer XIX:

Maja 2006 so napadli sodnika Državnega sodišča. Napad se je zaključil s smrtjo, štiri drugi sodniki so bili ranjeni. Sodni postopek proti osebi, ki je streljala in osmim drugim, ki so bili odgovorni za tri bombne napade na posesti časopisa Cumhuriyet, se je začel v Ankari avgusta 2006 (Amnesty International 2007).

19. aprila 2007 so poročali o napadu v mestu Malatya, kjer je založba objavila knjigo z naslovom Krščanstvo v Malatyai. Ubili so tri osebe (prerezali so jim vratove) (Human Rights Foundation of Turkey).

g. Ugovor vesti za služenje vojaškega roka

Oseb, ki jim vest ne dopušča, da bi služili vojsko, ne priznavajo. Na voljo ni nobene civilne alternative.

Primer XX:

V obnovitvenem sodnem postopku v oktobru 2005 je vojaško sodišče Mehmeta Tahrana obsodilo na dve leti in en mesec zaporne kazni zaradi dveh obtožb o nepodložnosti, ker je dvakrat zavrnil služenje vojaškega roka. Marca 2006 je bil oproščen (Amnesty International 2007).

Ugovor vesti je v Turčiji kontroverzna tema. Turčija in Azerbajdžan sta edini državi v Svetu Evrope, ki zanikata to pravico. Januarja 2006 je Evropsko sodišče za človekove pravice odločilo, da je Turčija kršila 3. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah, ki prepoveduje ponižujoče ravnanje v primeru ugovora vesti glede služenja vojaškega roka (Amnesty International 2007).

Primer XXI:

Novinarka Perihan Mağden je bila izprašana pred sodiščem, ker je podpirala Tarhana glede njegove odločitve. Zagovarjala je ugovor vesti kot človekovo pravico, ki jo ima vsak. Bila je oproščena (Amnesty International 2007).

h. Razmere v zaporih

Sistem v zaporih se je izboljšal. Potekajo mnoga izobraževanja, izboljšala se je tudi psihična infrastruktura. Problemi, ki ostajajo, so: pomanjkanje skupnih aktivnosti, omejeno sodelovanje med zaporniki in osebjem, neprimerna zdravstvena oskrba in psihični problemi zaradi prenatrpanosti celic v zaporih. Še vedno poročajo o neprimernem vedenju osebja. Tako državni kot tudi vojaški zapori niso odprti za neodvisen nadzor. Samice (še vedno v uporabi) dodatno slabšajo razmere (European Commission 2006b).

Zaporniki poročajo o neprimernem ravnanju, samovoljni in trdi disciplinski kazni, samicah, izolacijah v majhnih skupinah in zaporih tipa F. Septembra je komite EU za zaščito pred mučenjem izdal poročilo, ki se nanaša na obisk zaporov decembra 2005. Zapornikom je potrebno dovoliti, da se med sabo družijo, samice pa je potrebno ukiniti. Spodbuja tudi ustanovitev in priznanje služb, ki skrbijo za zdravstvene težave v zaporih (Amnesty International 2007).

Zdravstveno združenje navaja, da je le v večjih zaporih zagotovljena zdravstvena oskrba. Zaporniki niso deležni zdravniške pomoči v primeru hudih bolezni, zapori so prenatrpani, med seboj se mešajo hudi zločinci in ljudje, ki so bili obtoženi manjših kaznivih dejanj ter celo mladoletniki (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

30. avgusta 2007 so poročali o smrti Nigerijca Fastusa Okeya, ki ga je v zaporu v Beyoglu ustrelil policist. Sprožili so preiskavo glede umora. Po besedah javnega tožilca je umorjeni hotel vzeti pištolo policistu, medtem ko se je ta sprožila in ga zadela. Toda štirideset ljudi iz zapora je podalo izjavo, v kateri navajajo izredno slabe razmere v in številne primere mučenja (Human Rights Foundation of Turkey).

i. Branilci človekovih pravic

Nadlegovanje aktivistov, ki se zavzemajo za človekove pravice, odvetnikov in novinarjev ostaja problem. Vršijo se napadi državnih skupin, ki ostanejo nekaznovane in so nemalokrat politično motivirane.

Primer XXII:

Marca 2006 je bila odvetnica Eren Keskih, podpredsednica združenja za človekove pravice, obtožena na služenje deset mesečne zaporne kazni in denarno kazen, ker je očrnila oborožene sile. V javnosti je zatrjevala, da je bila tarča seksualnih žalitev s strani vojakov. Med procesom je dobila grozilno pismo nacionalistične skupine (International Helsinki Federation for Human Rights 2007).

Julija 2006 je državni tožilec v Izmirju začel proces proti Nalani Erken, odvetnici ki je delala na področju preprečevanja nasilja. Izjavila je, da so bili otroci v izmirskih zaporih podvrženi nasilnim dejanjem (International Helsinki Federation for Human Rights 2007).

Julija 2006 je bila raziskovalna skupina ljudi, ki je preiskovala položaj premeščenih ljudi v Turčiji, napadena s strani desno usmerjenih odvetnikov in aktivistov. Preiskave niso sprožili, nihče ni bil pridržan, kaj šele obsojen.

Aprila 2006 so aretirali in deportirali iz države raziskovalca razmer na področju notranjega premeščanja ljudi Jonathana Sugdena (International Helsinki Federation for Human Rights 2007).

Primer XXIII:

Julija 2006 je Ayhan Bilgen, predsednik Združenja za človekove pravice in solidarnost, zaprosil policijo za zaščito, ker je prejemal smrtne grožnje turške maščevalne brigade, katere so se sprevrgle v napad leta 1998 na HRA predsednika Birdola (Human Rights Watch 2007).

j. Nekaznovanost

Preiskave kršitev, ki so jih zagrešili člani varnostnih sil, so v veliki večini obravnavane kot formalna napaka. V sodstvu prevladuje nepripravljenost sodnih elementov, da kršitelje pripeljejo pred sodišče. Februarja 2006 so sprejeli odločitev, da se preiskava proti domnevnemu mučenju petih mladoletnikov iz leta 2005 v mestu Ordu ne bo izvajala (Amnesty International 2007).

Dva glavna člana vojne obveščevalne službe in ovaduha so zaradi bombnega napada novembra 2005 obtožili na 39 let zaporne kazni, kjer je v knjigarni eksplodirala bomba in je ena oseba umrla. Sodba sodišča se je glasila, da nihče ne more delovati brez vpletenosti nadrejenega. Proti koncu leta so podali apel, vendar so se pojavljajo resne ovire, pred kajti pred sodišče bi morali pripeljati vodilne člane varnostnih sil, katere so sumili, da so odgovorni za omenjene kršitve (Amnesty International 2007).

5.3.3 Ekonomske in socialne pravice

a. Pravice žensk

Končali so poročilo Parlamentarnega Komiteja glede zločinov v imenu časti, nasilja nad otroci in ženskami. Poročilo je izpostavilo nekaj predlogov, ki so močno odmevali v medijih. Okrožnica, ki jo je izdala pisarna ministrskega predsednika v juliju 2006, se nanaša na omenjene predloge in poudarja prioriteto boja proti nasilju ter imenuje aktivnosti, ki bodo razmere izboljšale, imenuje organe, ki bodo odgovorni za dogajanje na tem področju. Direktorat za status žensk je bil zadolžen za koordinacijo teh aktivnosti (European Commission 2006b).

Primer XXIV:

Maja 2006 je Yahin Ertürk, posebni poročevalec o nasilju nad ženskami, obiskal Turčijo z namenom, da razišče samomore med ženskami in dekleti v določenih predelih države, predvsem na V in JV države. Ugotovil je, da so povezani s kršitvami človekovih pravic in patriarhalnim redom. Prisiljene so v zgodnje poroke, nad njimi se izvaja nasilje, pogosto je zgodnje rojevanje itd. (Human Rights Watch 2007).

Kampanja z naslovom »Ustavimo nasilje v družini« se je razširila. Podprla jo je večina dnevnih časopisov in televizijskih programov, ki se zavzemajo za izobraževanje deklet. Zakoni na tem področju so sprejemljivi, toda implementacija ostaja za Turčijo izziv. Zakon o zaščiti družin je bil le delno sprejet. Kljub temu, da je umor iz časti po zakonu kaznivo dejanje, se na sodiščih primeri obravnavajo dvolično. V nekaterih primerih storilec prisodijo doživljenjski zapor, v primerih, ko so storilci mladoletne osebe, se kazen v veliki meri zniža. Sprašujem se, kdo je kriv, da mladoletni zagrešijo tako okrutno dejanje.

Umori iz časti in samomori žensk pod pritiskom družin so prisotni v vzhodnih in jugovzhodnih predelih države. Kljub temu še vedno vlada pomanjkanje uradnih podatkov glede takšnih dejanj, kajti velikokrat ostanejo prikriti. Posebno poročilo UN glede nasilja nad ženskami govori, da so razlogi, da ženske storijo samomor predvsem prezgodnje in prisiljene poroke, nasilje v družini in zanikanje pravice do rojevanja. Samomori, ki se zaradi vseh sprememb kot so urbanizacija, premestitve, migracije, pojavljajo v turški družbi, so večinoma slabo raziskani, še posebno v jugovzhodnih regijah. V nekaterih predelih jugovzhoda rojstva deklice še vedno ne vpišejo v register rojstev. To je v prednost zločinom, ki jih izvajajo nad ženskami, saj jih težko izsledijo (Kalkan 2006).

Več truda in denarja bi bilo potrebno vložiti v izgradnjo zavetišč za ženske, ki so izpostavljene nasilju v družini. Po zakonu o občinah, ki je bil spremenjen leta 2004, bi morala imeti vsaka občina, ki ima več kot 50.000 prebivalcev, zavetišče za ženske. Ženska organizacija je zaprosila vlado za dodatna finančna sredstva, da bi odločbo hitreje implementirala (European Commission 2006b).

Ženske so izpostavljene najrazličnejši diskriminaciji. Po državi potekajo akcije pod okriljem UNICEFA, ki poskušajo v osnovnošolsko izobraževanje vključiti čim več deklic (leta 2005 so vključili 62.000 deklet) (European Commission 2006b).

Prisotnost žensk v parlamentu in na lokalni ravni je nizka, ravno tako je nizka zastopanost žensk na trgu delovne sile (ta je med najnižjimi med državami OECD).

Direktorat za ženske razmere trpi pomanjkanje osebja, Svetovalno telo za ženske razmere pa med takratnim ocenjevalnim obdobjem ni bilo sklicano (European Commission 2006b).

Komisija trdi, da je problem žensk v Turčiji prišel v javnost in se ga zavedajo. Kljub vsemu je enakopravnost med spoloma v Turčiji velik in pereč problem, predvsem v revnejših predelih države. Zakoni na tem področju so zadovoljivo urejeni, toda implementacija in spoštovanje le-teh je vprašljiva. Problem žensk je eden večjih problemov, s katerim se bo morala Turčija ukvarjati pred vstopom v EU, kjer so ženske enakopravne moškimi (European Commission 2006b).

Okrožnica ministrskega predsednika v juliju 2006, ki je izpostavlja ukrepe za zmanjševanje nasilja, predstavlja korak naprej pri obveščanju ljudi glede same problematike. Decembra 2006 je parlament sprejel prenovljeno izdajo Zakona o zaščiti družine in razširil njen obseg (Amnesty International 2007).

Leta 1930 je Turčija postala ena prvih držav, ki je uveljavila popolne politične pravice za ženske, vključno s pravico do volitev (1930) in do izvolitve (1934) na kakršno koli politično funkcijo. 10. člen turške ustave prepoveduje diskriminacijo, državno ali zasebno na temelju spola. Turčija je bila ena izmed prvih držav, kjer so leta 1995 izvolili prvo žensko ministrsko predsednico Tansu Çiller. Ravno tako je prva država, v kateri so izvolili žensko za predsednico Ustavnega sodišča, Tülay Tuğcu, ki je še vedno zaposlena. Od leta 1985 se ženske lahko odločijo za splav v prvih desetih tednih nosečnosti in imajo pravico do kontracepcije, ki je plačana s strani socialnega varstva. To je v velikem nasprotju z nekaterimi evropskimi državami, kot sta na primer Poljska in Irska, kjer splav ni dovoljen. Od leta 1926 imajo turške ženske pravico do ločitve, kar na primer v Evropi še vedno ne priznava Malta (Wikipedia 2007).

Kljub temu obstajajo velike razlike predvsem v oddaljenih predelih turške republike, kjer vladajo stara pravila in običaji. V jugovzhodni Anatoliji lokalno kurdsko

prebivalstvo še vedno živi po starih običajih, zato ženske nemalokrat prisilijo v poroke, so tarče nasilja in celo umorov iz časti. Mnoge organizacije in države se trudijo, da bi izboljšale stanje na tem področju, vendar problematično ostaja izobraževanje žensk (Wikipedia 2007).

Turčija je bila v zadnjem času označena kot država, kjer se je razcvetel trg z ženskimi prostitutkami, ki so jih prisilno privedli v državo (Wikipedia 2007).

Müjgan Suver trdi, da je petletni akcijski plan za državno politiko žensk in letna poročila o napredku zelo pomembna, ker kaže trenutni položaj države glede doseganja enakopravnosti med spoloma.

Ravno tako predsednik marmarske fundacije EU in programa za človekove pravice, pravi, da je akcijski plan za državno politiko žensk za leto 2007-2012 sedaj na voljo. V prihodnosti naj bi to politiko spremljale evalvacijske skupine, ki bodo vsako leto do leta 2012 izdajale letna poročila o napredku. Redno bodo preiskovale razvoj enakopravnosti med spoloma v Turčiji. Omenjeni plan je obsežna študija, ki prikazuje turško razvojno stopnjo in predlaga akcije, ki bi jih bilo potrebno izpeljati, da dosežejo enakopravnost. Plan predlaga konkretne kazalce, ki spremljajo in merijo dosežke, ki jih je država zagotovila, da bi izpolnila kriterije za članstvo v EU. Suver govori tudi o tem, kako prisotnost osnovnih pravic v zakonih enostavno ni dovolj za njihovo realizacijo. Implementacija zakonov je pomembna ravno toliko kot sami zakoni. Zastavljene cilje je mogoče doseči do leta 2012, če bo Turčija le pokazala odločnost, da se zakoni uveljavijo tudi v praksi.

Članstvo v EU in doseganje zastavljenih ciljev ne moremo obravnavati kot vzajemen proces. Ljudje, politiki in drugi odločevalci morajo biti vključeni v proces, saj lahko veliko prispevajo k sami realizaciji in sprejemanju. Suver verjame, da bo ta akcijski plan v turško družbo prinesel spremembe in zagotovil enakost med spoloma, ki je v Turčiji v tem trenutku bolj plan kot karkoli drugega.

Akcijski plan za državno politiko žensk 2007-2012 vsebuje šest ciljev:

1. enaka ekonomska neodvisnost za moške in ženske (usklajevanje na delu),
2. družinsko življenje,
3. enaka participacija žensk in moških v procesih odločanja,
4. ukinitve dejavnikov, ki vplivajo na nasilje in prekupčevanje z ženskami,
5. odstranitev spolnih stereotipov v družbi,

6. promocija enakopravnosti z državnimi politikami.

Da bo Turčija v omenjenem obdobju lahko dosegla zastavljene cilje, bo moralo priti do sodelovanja med politiki, nevladnimi organizacijami, akademiki in ustreznimi strankami države (Wikipedia 2007).

b. Pravice otrok

V mnogih predelih je pravica do izobrazbe otrok, predvsem deklet velik problem. S finančnimi programi poskušajo pomagati finančno nezmožnim družinam, da bi izšolale svoje otroke.

Otroci na ulicah, revščina med otroci in delo otrok, je slika, ki je pogosta. Turški zakon na področju zaposlovanja prepoveduje zaposlovanje otrok, mlajših od petnajst let. Julija 2005 je bil sprejet Zakon o zaščiti otrok, ki ščiti pravice otrok z določenimi težavami in otroke, ki so bili obtoženi zločinov. Zakon je potrebno v večji meri implementirati v skladu z veljavno ILO konvencijo (European Commission 2006b).

c. Invalidi

Leta 2005 se je začela implementacija mnogih zakonov. Ti pokrivajo področja delovnih mest in izobraževanje. Potrebno je vložiti več truda, da se ustanovi decentralizirane strukture in servise za invalidne ljudi. Pomembna je tudi ustanovitev in zagotovitev ustreznega dostopa do izobraževalnih ustanov. Duševno prizadeti ljudje so v Turčiji prikrajšani, predvsem v revnejših kmetijskih predelih. Največja psihiatrična bolnišnica v Turčiji je ukinila uporabo zdravljenja z elektrošoki. Kljub temu morajo prepoved uveljaviti po celi državi. V Turčiji bi bilo potrebno sprejeti zakon glede duševno prizadetih ljudi. Rehabilitacijski centri nimajo primerne infrastrukture, virov in kvalificiranega osebja. Duševno prizadete osebe, ki živijo s svojci, dobivajo majhno državno podporo, s katero si ne morejo pomagati, kaj šele zagotoviti dostojno življenje (European Commission 2006b).

d. Homoseksualci

Homoseksualna razmerja med odraslimi ljudmi v privatnem življenju niso kaznivo dejanje. Kljub temu turški kazenski zakonik zelo nejasno določa prepoved javnega žaljenja in poniževanja. Turčija nima zakona, ki bi dovoljeval homoseksualne poroke in tudi ne zakona, ki bi prepovedoval diskriminacijo nad homoseksualci. Homoseksualci so lahko oproščeni služenja vojske, vendar samo, če spolno usmerjenost dokažejo z medicinskimi in psihološkimi testi, ki navadno vključuje ponižujoč analni pregled (Amnesty International 2007).

e. Sindikati

Ni poročil, ki bi govorila o napredku. Težave se pojavljajo na področju pravic do organiziranja in kolektivnega pogajanja, vključno s pravico do stavke. Ob začetku delovnega razmerja te prisililo, da podpišeš kolektivno pogodbo, ki naj bi bila dokaz, da sindikati delujejo. Turčija ne izpolnjuje ILO standardov kar se tiče: pravice do združevanja, zaščite pravice do svobodnega organiziranja in pravice do kolektivnega pogajanja. Turčija je septembra 2006 sprejela prenovljeno Evropsko socialno listino, kljub temu je obdržala pridržke na področju pravice do organiziranja delavcev in pravice do pogajanj. Aprila 2006 je Ministrstvo za delo in socialne zadeve tožilo sindikat Gıda – İş. Obtoževali so jih, da nekateri izvoljeni predstavniki sindikata nimajo desetletne funkcije, kot je predvideno v Zakonu o sindikatih. Delavsko sodišče se je odločilo, da sindikat zapre, toda kasacijsko sodišče je na proceduralni podlagi sodbo zavrnilo (European Commission 2006b).

f. Umori v spornih okoliščinah

Ponavljajo se poročila, ki pričajo o usodnih napadih na civiliste s strani varnostnih sil. Običajna razlaga za takšne napade je, da civilisti niso sledili ukazom. Ti napadi pričajo o neprimerni uporabi orožja. 16. člen prenovljenega Zakona o boju proti terorizmu je sporen, vsekakor ni jasen glede dejstva, da se smrtonosno nasilje uporabi le v primeru, ko je potrebno zaščititi življenja. Pojavili so se strahovi, da bo

16. člen, ki dovoljuje direktno uporabo orožja, povečal število napadov varnostnih sil (Amnesty International 2007).

Primer XXV:

Člani varnostnih sil uporabljajo pretirano nasilje nad demonstranti. Marca 2006 so na demonstracijah v Diyarbakirju pretiravali, shod se je sprevernil v nasilni protest. Deset ljudi, med katerimi so bili štiri mladoletniki, so umrli. Osem od njih zaradi strelnih ran. Veliko demonstrantov in policistov je bilo ranjenih. Preiskava glede ubojev se je nadaljevala konec leta. Demonstranti so se razkropili med bližnja mesta. Zaradi vsega je umrl tudi triletni deček, dva demonstranta ter tri ženske, ki so umrle na avtobusu, ker so ga demonstranti zažgali. Septembra je v bombnem napadu v parku v Diyarbakirju umrlo deset ljudi. Storilci niso znani (Amnesty International 2007).

5.3.4 Pravice manjšin in kulturne pravice

Turška družba je sestavljena iz manjšin, ki so včasih sestavljale Otomanski imperij. Nekateri Turki niso potomci otomanskega imperija, ampak so le prevzeli turško identiteto. Večina teh se vidi kot predstavniki manjšin, ki živijo znotraj turške družbe. Glede na 66. člen ustave so vsi turški državljani enakopravni, imajo enake pravice in dolžnosti, zato jim ne priznavajo statusa etničnih manjšin. Pogodba iz Lusane določa tri manjšine znotraj Tuške države: **Grke, Armence in Jude**. Pred zadnjimi reformami je bilo veliko omejitev glede objavljanja v drugih jezikih, objave v jezikih manjšin so bile prepovedane. Zadnje reforme so to spremenile. Manjšine imajo pravico do objavljanja ter tudi predvajanja oddaj v svojem jeziku, organizirajo lahko privatne tečaje, kjer se poučuje katerikoli jezik, ki se ga govori v Turčiji. Je pa turški jezik še vedno edini, ki ga poučujejo kot materni jezik v šolah in na univerzah. Kar se tiče kurdskega jezika, so bili vsi podobni tečaji zaprti leta 2004. Zaprti naj bi jih zaradi pomanjkanja zanimanja. Kljub temu prevladuje mnenje, da temu ni tako (European Commission 2006b).

Stališče Turčije glede manjšinskih pravic ostaja nespremenjeno. Glede na Pogodbo iz Laussane iz leta 1923 so turške manjšine sestavljene le iz nemuslimanskih verskih skupnosti. Seveda pa v Turčiji živijo tudi druge manjšine, ki jih Turčija kljub temu, da si zaslužijo status manjšine, ne priznava. Februarja 2005 je Ankaro obiskal Visok

komisar za Nacionalne manjšine, vendar dogovori niso prinesli napredka. Turčija potrebuje dialog z HCNM. Potrebno je vključiti določena področja kot so izobraževanje manjšin, jezik manjšin, sodelovanje manjšin v javnem življenju, predvajanje radijskih in televizijskih postaj v manjšinskih jezikih. Vse to bi vsekakor pospešilo nadaljnja prilagajanja Turčije mednarodnim in evropskim standardom ter praksi članic EU. Turčija bi s tem dokazala, da spoštuje kulturno raznolikost in spoštuje pravice manjšin (European Commission 2006b).

Turčija ravno tako ni podpisala Konvencije Evropskega sveta za zaščito nacionalnih manjšin ali Evropske listine za regionalne ali manjšinske jezike. Nekaj napredka lahko opazimo na področju izobraževanja. Potrebno bi bilo ukiniti rasizem in nestrpnost, uvesti šole za manjšine, izdati knjige v njihovem jeziku. Nič od tega ni prešlo v prakso (European Commission 2006b).

Nobenega napredka ni glede Sirijcev, ki se srečujejo z lastniškimi težavami. Tisti, ki so izgubili turško državljanstvo, imajo velike težave, ker ne morejo registrirati svoje lastnine. V skladu s tem se pojavlja vse več pritožb glede zasegov. Ravno tako o težavah poroča grška skupnost. Te se navezujejo na pravico do izobrazbe in do lastnine (European Commission 2006b).

Primer XXVI:

Dvema lokalnima televizijskima kanaloma v Diyarbakirju in eni radijski postaji v Şanlıurfi so dovolili predvajanje v kurdskem jeziku. Veljale so časovne omejitve z izjemo filmov in glasbe. Vsa predvajanja razen pesmi so morala biti s turškimi podnapisi ali prevedena v turščino, zaradi česar so bile oddaje v živo precej okorne. Izobraževalni programi, ki bi poučevali kurdski jezik, so prepovedani (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

Turška javna televizija nadaljuje s predvajanjem v petih jezikih, tudi v kurdskem. Seveda je trajanje omejeno. Noben nacionalni program od leta 2004, ko so uzakonila novo zakonodajo, še ni zaprosil za predvajanje v jeziku, ki ne bi bil turški (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

23. avgusta 2007 so poročali, da je javni tožilec v Diyarbakirju začel proces proti Edipu Polatu, predsedniku kurdskega združenja pisateljev, ker je maja 2006 uporabil

besedo Kurdistan na takratnem Kulturnem festivalu. Uporabili naj bi črki x in w. Obtoženi so se zagovarjali z dejstvom, da se omenjeni črki uporabljata v splošni rabi npr. Show TV, AXA Oyak itd. (Human Rights Foundation of Turkey).

Otroci, katerih materni jezik ni turščina, se v osnovnih šolah ne poučujejo v svojem jeziku. Takšno izobraževanje nudijo le privatne izobraževalne institucije. Danes se v Turčiji ne v javnih ne zasebnih šolah uradno ne moreš učiti kurdskega jezika.

V političnem življenju je prepovedana uporaba kateregakoli drugega jezika (Zakon o političnih strankah). Sodni postopek proti Stranki za pravico in svobodo, ki je uporabljala kurdski jezik, se nadaljuje (European Commission 2006b).

a. Razmere na vzhodu in jugovzhodu

Napredek na tem področju lahko opazimo le glede kompenzacije izgub, ki se nanaša na osebe, ki jim je bila odvzeta pravica, da se vrnejo na svoja posestva. Proces odškodnin se nadaljuje. Komisija za odškodnine je zagotovila, da je odškodnine do trenutka opazovanja prejelo približno 215.981 prosilcev, do septembra 2006 naj bi jih prejelo še 33.299 (European Commission 2006b).

Kljub sklepu ECtHR-ja v primeru Icyer proti Turčiji januarja 2006, implementacija Odškodninskega zakona zaradi terorističnih dejanj poraja mnoge skrbi. Pojavljajo se razlike glede uporabljenih metod. Imajo neomejeno moč, procedure so nemalokrat zelo okorne. Rezultat tega je, da se izplačila izvajajo počasi. Določeni problemi se porajajo tudi glede višine izplačil. Zaradi pogojev, ki jih posameznik mora izpolnjevati, če želi prejeti odškodnino, bo veliko ljudi ostalo brez le-te. Kot dokazilo je potrebno predložiti dokumentacijo, vključno z listino o lastništvu, ki v mnogih primerih nikoli ni obstajala. Situacija na jugovzhodu se je poslabšala tudi zaradi nasilja, ki ga izvaja PKK, ki je na listi EU označena kot teroristična organizacija. Med novembrom 2005 in junijem 2006 so zabeležili 774 terorističnih napadov, ki so zahtevali 44 vojaških, 5 policijskih in 13 civilnih žrtev (European Commission 2006b).

Primer XXVII:

Posledica pogrebov nekaj PKK teroristov v marcu 2006 so bili izgredi v Diyabakirju, ki so se razširili na druga mesta in regije. Demonstranti so napadali policijo, civiliste in trgovine. Deset civilistov so ubili med oboroženimi spopadi s policijo in varnostnimi silami, vključno s tremi otroci. Mnogi civilisti so zaradi bomb utrpeli poškodbe. Razširjena so poročila, ki pričajo o uporabi sile s strani varnostnih sil proti zdravstvu (Human Rights Watch 2007).

Nasilje in izgredi, ki so izbruhnili marca 2006, so poslabšali razmere in imajo negativen učinek na samo situacijo človekovih pravic. Več kot 700 ljudi je bilo priprtih, poročali so tudi o številnih primerih nehumanega ravnanja v priporih (Human Rights Watch 2007).

Kot odgovor na stopnjevanje terorizma so vzpostavili veliko varnostnih ukrepov: blokade cest, točke za preverjanje v določenih provincah jugovzhoda. Junija so sprejeli amandmaje k Zakonu o proti-terorizmu (Human Rights Watch 2007).

Primer XXVIII:

Novembra 2005 je prišlo do bombardiranja v Şemdinli. Ena oseba je umrla, ostali so bili ranjeni. Tudi ta dogodek je slabo vplival na razmere v regiji. Sodišče v Vanu je na visoko zaporno kazen obsodilo dva uradnika in bivšega člana PKK, ki naj bi bili odgovorni za bombardiranje. Novembra 2005 so ustanovili parlamentarni komite, ki naj bi preiskoval omenjeni dogodek. Komite svojega poročila ni nikoli objavil (Human Rights Watch 2007).

Socialno ekonomska situacija ostaja slaba. Ne obstaja plan, kako težave rešiti. Minister Endrogen je leta 2005 v svoji izjavi poudarjal potrebo po razrešitvi kurdskega vprašanja, toda sprememb na tem področju ni zaslediti. Ravno tako ne obstaja dialog med lokalnimi oblastmi tega področja in izvoljenimi politiki. Mnogi lokalni politiki se celo upirajo sodiščem.

b. Notranje (domače) premeščanje ljudi

Situacija ostaja zaskrbljujoča. Mnogo negativnih faktorjev vpliva na dejstvo, da se ljudje nočejo vrniti: pomanjkanje infrastrukture in kapitala, omejene možnosti za zaposlovanje in varnost, ki ni zagotovljena. Na teh področjih je veliko bomb, ki ne delujejo spodbudno. Nobenega napredka Komisija ne zazna glede problemov, ki jih povzročajo vaški stražarji. Da bi se razmere umirile, bi bilo potrebno začeti dialog z lokalnimi nasprotniki. Vsekakor je potrebno zagotoviti okolje, kjer bodo Kurdi deležni vseh pravic in svoboščin. Potrebno je zagotoviti varno vrnitev prebivalstva, poprej pa poskrbeti za težave, ki se nanašajo na odškodnine, bombe, vaške stražarje (European Commission 2006b).

Več tisoč ljudi je bilo med oboroženimi spopadi PKK-ja in drugimi oboroženimi skupinami prisiljenih, da pobegnejo iz svojih domov. Ostali so pregnani, brezdomci v vzhodnem in jugovzhodnem predelu države. Sprejeli so nov zakon, ki zagotavlja vsem tem ljudem odškodnino za nastalo škodo. Sodišče je januarja 2006 odločilo, da naj bi z odškodninami zagotovili pomoč ljudem ter omogočali čim več vrnitev na domove. Novi zakon, predstavljen v decembru, zagovarja, da begunci, ki ne pristanejo na ponovno namestitev v za to namenjene predele, niso upravičeni do plačila odškodnine. Maja 2006 varnostne sile v Izmirju niso uspeli zadušiti nasilja nad kurdske begunci. Turčija se še vedno sklicuje na Konvencijo o beguncih iz leta 1951 in neevropskih prosilcev za azil ne sprejema. Rezultat tega je, da na primer čečenski begunci v turški državi ne dobijo zaščite (International Helsinki Federation for Human Rights 2007).

c. Romi

V Turčiji živi približno dva milijona Romov. Izpostavljeni so nenehni diskriminaciji, imajo omejen vstop v določene ustanove, diskriminacijo občutijo na področju izobrazbe, zdravstva in zaposlovanja. Pogosto se dogajajo prisilne razlastitve. Mestni obnovitveni projekti so jih iz določenih predelov mest enostavno izselili.

Glede na mednarodne standarde, katerim bi Turčija morala slediti, je na splošno naredila malo na področju pravic in zaščite manjšin (European Commission 2006b).

d. Kurdi

V Turčiji Kurdi predstavljajo največjo etnično manjšino. Predstavljajo kar 20% turškega prebivalstva. Že Mustafa Kemal Atatürk je v takratni ustavi zapisal, da Turčija nima etničnih manjšin, zato so vse težnje po priznavanju posebnih pravic Kurdov ali drugih etničnih manjšin v Turčiji od takrat zatrte. Uporaba kurdskega jezika je bila na primer do leta 1991 ilegalna kljub temu, da je zelo razširjen. Turška vlada na vse načine preprečuje kakršnokoli politično organiziranje Kurdov. Kurdske stranke ena za drugo izginjajo, njihovi člani pa so podvrženi nadlegovanju ali celo pristanejo v zaporu. Najbolj znan je primer Layle Zana, ki je bila prva ženska izvoljena v turški parlament in je bila petnajst let v zaporu, ker je spregovorila v parlamentu v kurdskem jeziku. Njeno stranko so ukinili. Kurdi so pozicionirani na vzhodu in jugu države, ki sta posledično najmanj razviti regiji Turčije. Čeprav večina turških Kurdov ne podpira separatizma, jih večina podpira stranko PKK, saj menijo, da je edina, ki se zavzema za kulturne, ekonomske in politične pravice Kurdov. Posledično je med 1980 in 1990 Turčija preselila veliko število svojega prebivalstva iz jugovzhodne Anatolije. Preselili naj bi jih, ker so jih želeli zaščititi pred gverilskim nasiljem Kurdske delavske stranke (PKK), ki je s strani EU in US označena kot teroristična organizacija. Turčija trdi, da so bile akcije turških oboroženih sil, ki so vključevale tudi požig omenjenih predelov, popolnoma pravilne. Naselja so požgali, da jih PKK ne bi uporabljala za svoja oporišča. Posledica vsega je, da je bilo približno tri milijone ljudi preseljenih, vendar ne po svoji volji. Na svoje domove se ne morejo in ne smejo vrniti. Evropsko sodišče za človekove pravice je obsodilo Turčijo kršenja človekovih pravic državljanom kurdskega izvora. Nekateri celo menijo, da je Turčija želela izvesti genocid nad kurdskim prebivalstvom tako, da jih popolnoma asimilira v turško družbo (prepoved kurdskega jezika, preselitev Kurdov na druge lokacije, prepoved kakršnegakoli organiziranja, zadušitev kakršnega kurdskega upora) (Federation of American Scientists).

Recep Tayyip Erdoğan je dejal, da bo Turčija vložila v prihodnosti 12 bilijonov dolarjev v razvoj jugovzhodnega dela države, ki je poseljen s Kurdi. Želijo odpreti nova delovna mesta, ki bodo mlade ljudi odvrnila od vojske. Ustanovili bodo tudi Kurdsko televizijo. Vsekakor je to pomemben korak pri zagotavljanju pravic največje turške manjšine. Kurdske pravice se omejene predvsem zaradi razloga, da ne bi Kurdi oblikovali svoje države. Dan, ko se bo implementirala revizija zakona, ki omejuje pravico govora v kurdskem jeziku, se naj bi po Erdoğanovih besedah, bližal (Tavernise 2008).

e. Armenci

V Turčiji živi približno 70.000 Armencev, večinoma v Istanbulu. Vzhodni del države je sicer originalno še vedno dom Armencev, vendar je bil izpraznjen med genocidom, ki ga je Turčija izvedla nad Armenci in ostalimi kristjani leta 1915. Armenci večinoma pripadajo Apostolski cerkvi, nekaj jih je kristjanov in nekaj protestantov. Življenje Armencev v Turčiji ni zavirljivo. Izpostavljeni so številnim pritiskom, diskriminaciji in nadlegovanju. Aktivnosti armenskih organizacij so tako kot aktivnosti ostalih manjšin prepovedane na področju vere, družabnega življenja ali izobraževanja. Verske aktivnosti so omejene in potekajo skrito. Izobraževanje v Armenskem jeziku je omejeno. Le približno štiri ure tedensko lahko predavajo v Armenščini. Prebivalci se soočajo s težavami kot je: kdo sploh sme obiskovati te ure, koliko šol dejansko sploh deluje. Nasilna dejanja so zelo pogosta tako po šolah kot po verskih ustanovah. Tako Armenci kot ostali pripadniki etničnih manjšin so izključeni iz državne uprave, vojske in ostalih javnih poklicev. Armenci, ki služijo vojaški rok, so v večini izpostavljeni nasilju in zlorabam. Armenci ostajajo v Turčiji najbolj osovražena manjšina, medtem ko večina (735 od 1000) turških otrok meni, da so Armenci slabi ljudje. Že leta 2002 je Turška vlada pripravljala paket reform, ki se nanašajo na etnične manjšine, da se pripravi za vstop v EU. Dovolili naj bi TV in radio oddajo v armenskem jeziku in omogočili lastnino verskim organizacijam. Toda reforme ostajajo na papirju ali pa prinašajo še več težav. Napredek je minimalen, kvaliteta življenja Armenskega prebivalstva v Turčiji pa se ne izboljšuje (Hofman 2002).

Turčija s sosednjo Armenijo nima diplomatskih stikov. Razlog tiči v letu 1915, ko je Turčija sistematično pomorila 1,5 milijona Armencev. Turčija trdi, da je med prvo svetovno vojno v tistem času umrlo le 300.000 Armencev, vendar tudi 300.000 Turkov. Ne priznava genocida. Nekateri politiki EU ter Armenija zahtevajo priznanje genocida nad Armenci (BBC News 2005b).

f. Kristjani

Število kristjanov v Turčiji se vztrajno zmanjšuje. Razlog tiči v turški ne-toleranci do drugih verskih skupnosti in posledično izpostavljenosti številnim grožnjam. Trenutno v Istanbulu živi približno 4000 pripadnikov grške skupnosti. Leta 1923, ko je bila ustanovljena Turška republika, jih je bilo 200.000, že leta 1955 se je številka zmanjšala na 120.000, kar je bila posledica tako imenovanih »davkov na zdravje« in »prisiljenih delavskih bataljonov«. Istanbulski pregon Grkov je takrat podpirala Velika Britanija. Dejstvo je, da Turčija ni potrebovala veliko spodbude. John Phillips je leta 1956 v *Harpers Magazine* opisal, kako je pregon izgledal: »Grškega duhovnika so skalpirali in živega zažgali. Grška žena je bila posiljena. Večina grških cerkva je bilo oskrunjenih ali popolnoma uničenih. Vdrli so v cerkev, kjer so bili grobovi patriarhov Konstantinopla, izkopal grobove in kosti pometali na ulice« (Grška kristalna noč) (Akritis 2008).

5.3.5 Mednarodna in regionalna vprašanja

Glede na pogajalski okvir in pristopna pogajanja od Turčije pričakujemo določene spremembe. Turčija mora rešiti probleme s Ciprom znotraj okvira ZN. Popolna implementacija protokola, ki je prilagodil Sporazum iz Ankare, je obvezna. Seveda mora Turčija priznati vse države članice EU. Potrebni so konkretni koraki, da vzpostavijo bilateralne odnose s temi državami, vključno s Ciprom. EU od Turčije zahteva popolno in nediskriminatorno implementacijo dodatnega protokola ter odstranitev vseh preprek glede prostega pretoka dobrin, vključno z omejitvami glede transporta. EU bo to področje posebej opazovala. Priznanje vseh držav članic je za

Turčijo obvezno. Kako naj sicer vstopi v skupnost, če določenih delov ne priznava? Normalizacija odnosov z Ciprom je ključnega pomena (European Commission 2006b). Kljub vsemu Turčija ni popolnoma implementirala Dodatnega protokola, ki ga je podpisala leta 2005, kar je bil tudi razlog, da se je datum za začetek pogajanj pomaknil. Turčija je še vedno preprečevala dostop ciprskemu ladjevju, ni dovoljevala plapolanje njihove zastave itd. Podobne omejitve so se pojavljale glede letalskih povezav. Takratni turški ministrski predsednik in minister za zunanje zadeve sta zatrjevala, da Dodatni protokol ne bo popolnoma implementiran, vse dokler bodo turške ciprske skupnosti izolirane. EU je Turčijo spomnila, da mora biti ta protokol implementiran, ker je kot tak zakonska obveza, ki ni povezana s situacijo turške ciprske skupnosti (European Commission 2006b).

Na področju navezovanja normalnih bilateralnih odnosov med Turčijo in Ciprom ni napredka. Turčija je v določenih organizacijah kot je npr. OECD v nekaj primerih poskušala vsiliti veto na ciprsko članstvo. Turčija in Grčija si še vedno prizadevata za nadaljevanje pozitivnih bilateralnih odnosov. EU pričakuje, da bo Turčija uspešno ter predvsem na miren način reševala težave, ki uspejo izbruhniti na mejah s sosednjimi državami na temelju Listine Združenih narodov. Turčiji ni dovoljeno organizirati akcije na mejah, ki bi negativno vplivale na reševanje problemov ali na zaostrovanje razmer (European Commission 2006b).

5.3.6 Izpolnjevanje mednarodnih zakonov na področju človekovih pravic

Protokol o ukinitvi smrtne kazni v kateremkoli času so ratificirali leta 2006. Protokol, ki izboljšuje kontrolni sistem nad dogovori, je začel veljati maja 2006. Dogovor ZN proti korupciji je začel veljati junija 2006. Turčija je ratificirala predelano Evropsko socialno listino 27. septembra 2006. Toda listino so sprejeli s pridržki glede 5. člena (pravica do organiziranja), 6. člena (pravica do trgovanja), tretjega odstavka drugega člena (minimalni letni dopust) in prvega odstavka četrtega člena (plačilo in spodoben življenjski standard). Turčija je ravno tako uveljavila pravico otrok in mladih do zaščite in zaščito invalidnih oseb. Ratificirati morajo še štiri dodatne protokole, vključno s protokolom št. 12, ki prepoveduje diskriminacijo s strani javnih avtoritet, podpisanim

leta 2001. Tudi protokol o prepovedi mučenja čaka na ratifikacijo. Oba protokola sta ključna za pridružitveni proces (European Commission 2006b).

Prvih osem mesecev je Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) v 196 primerih ugotovilo, da je Turčija kršila vsaj en člen ESČP. Le v petih primerih je odločilo, da ni prišlo do kršitve. Večina sodb se je nanašala na primere, ki so jih vložili pred letom 1999.

Od prvega septembra 2005 do 31.08.2006 so na ESČP podali 2100 prošenj glede Turčije. Več kot dve tretjini se jih je nanašalo na pravico do poštenega sojenja, zaščito lastnine, pravico do življenja in prepovedi mučenja. Turški primeri še vedno predstavljajo 14,4% primerov Komisije ministrov za kontrolo izvršitev. Omejitve v turški zakonodaji preprečujejo ponovno sojenje v primerih, za katere je ESČP odločilo, da je prišlo do nepravilnega sojenja. To v številnih primerih preprečuje izvrševanje sodb ESČP. 115 primerov, ki so se nanašali na svobodno izražanje je čakalo pred Komisijo ministrov za kontrolo izvršitve. To so primeri, ki so se nanašali na stari turški Kazenski zakonik, ki so ga izboljšali leta 2004. Nekateri so se nanašali tudi na ukrepe anti terorističnega zakona (European Commission 2006b).

Svoboda veroizpovedi in izobrazbe je še vedno pod vprašajem. Velik problem po mnenju Komisije ministrov predstavljajo tudi pogrešani ljudje (European Commission 2006b).

Predsedstvo za človekove pravice in 931 pokrajinskih odborov za človekove pravice se je odločilo, da bo potrebno nadaljevati z izobraževanjem in začeti procese glede prošenj v vezi kršitev. Med januarjem in junijem 2006 so sprejeli 778 prošenj. Večina teh se je nanašala na pravice pacientov in zdravstva, nediskriminacije, pravico do lastnine in socialne pravice. Toda Predsedstvo za človekove pravice je trpelo pomanjkanje neodvisnosti s strani vlade, bilo je preobremenjeno in je imelo omejen proračun. Ravno tako Svetovalna komisija za človekove pravice, ki deluje pod okriljem pisarne ministrskega predsednika, ne deluje, odkar so objavili poročilo o pravicah manjšin v Turčiji leta 2004 (European Commission 2006b).

Parlamentarni komite za človekove pravice še naprej aktivno zbira pritožbe glede kršitev človekovih pravic ter obiskuje regije, kjer se zbirajo dejstva. Komite je med oktobrom 2005 in junijem 2006 dobil 864 prošenj. Od januarja 2006 so izvedli nekaj

preiskav in končali tri poročila. Vendar Komite nima nobenih zakonskih pravic (European Commission 2006b).

Turčija je po mnenju Evropske komisije dosegla napredek na področju ratifikacije mednarodnih listin glede človekovih pravic ter izvrševanju sodb ESČP. Toda v nadaljevanju bo potrebno nadgraditi institucionalni okvir (European Commission 2006b).

5.4 Napredek Turčije na področju človekovih pravic do konca leta 2007

Poročilo o turškem napredovanju na poti k EU v letu 2007 poziva Ankaro k pospešitvi reform in njihovemu doslednejšemu izvajanju. Turška vlada bi morala izpolniti svoje obljube in preoblikovati Turčijo v sodobno in uspešno demokracijo, ki temelji na laični državi in pluralistični družbi. Oblast naj zato prednostne naloge iz pristopnega partnerstva tudi dejansko prenesejo v načrte za reforme in jih izvajajo, sicer bodo dodatne zamude vplivale na hitrost pogajanj. Dokument je pripravila poslanka **Ria OOMEN-RUIJTEN (EPP-ED, NL)**, ki poudarja, da so pristopna pogajanja s Turčijo dolgotrajen in odprt proces glede njihovega samega izida. Osnova za pristop države k EU pa ostajata popolna usklajenost z vsemi kopenhagenskimi merili in sposobnost Unije za vključevanje novih članic (Evropski parlament 2008b). V nadaljevanju predstavljam napredek na posameznih področjih:

a) Civilni nadzor nad vojsko

Odbor za zunanje zadeve pozdravlja dejstvo, da je v Turčiji leta 2007 demokracija prevladala nad poskusi vojske, da se vmeša v politični proces. Turške oborožene sile morajo spoštovati odgovornost, ki jo demokratično izvoljeno politično vodstvo nosi za oblikovanje notranje, zunanje in varnostne politike države. Spoštovanje odgovornosti pa pomeni tudi polno priznanje civilnega nadzora nad vojsko.

Poslanci so ob tem tudi poudarili, da je treba vzpostaviti popoln parlamentarni nadzor nad vojaško in obrambno politiko ter vsemi povezanimi izdatki (Evropski parlament 2008b).

b) Sprememba kazenskega zakonika – 301. člen

Sprememba 301. člena kazenskega zakonika, ki ukinja žalitev »turškosti« kot zločin, je po mnenju evropskih parlamentarcev le prvi korak v smeri temeljite reforme tega, pa tudi drugih členov kazenskega zakonika. Vlada in parlament bi morala izpeljati reformo tako, da zakonik ne bo več omogočal samovoljnega omejevanja svobode izražanja. Prav na tem področju pa v letu 2007 ni bilo doseženega nobenega napredka. Leta 2007 se je namreč dodatno povečalo število oseb, preganjanih po zakonskih predpisih, ki omogočajo samovoljno omejevanje izražanja nenasilnega mnenja. Ob spremembi 301. člena je treba zato sprejeti tudi dodatne zakonodajne in izvedbene ukrepe, da bo Turčija v celoti zagotavljala svobodo izražanja in tiska v skladu s standardi Evropske konvencije o človekovih pravicah (Evropski parlament 2008b).

c) Verske svoboščine

Nedavno sprejetje zakona o verskih skupnostih Odbor za zunanje zadeve pozdravlja, vendar ob tem poziva turške organe, naj zagotovijo, da se bo izvajal v skladu s standardi in sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice. Turška vlada naj izpolni svoje zaveze o verski svobodi in sicer z vzpostavitvijo pravnega okvirja, ki bo vsem verskim skupnostim omogočil delovanje brez neupravičenih omejitev. Gre zlasti za vprašanja pravnega statusa teh skupnosti, šolanje duhovnikov, volitve visokih dostojanstvenikov, versko izobraževanje in gradnjo verskih objektov (Evropski parlament 2008b).

d) Sovražnost do manjšin

Odbor za zunanje zadeve je izrazil zaskrbljenost zaradi sovražnosti do manjšin, ki je močno prisotna v nekaterih delih družbe ter zaradi politično in versko motiviranega nasilja. Oblasti bi morale ukrepati proti organizacijam in skupinam, ki spodbujajo takšno sovražnost in zaščititi vse, ki so žrtve groženj. Vlada si mora tudi stalno prizadevati za ustvarjanje ugodnega ozračja za celovito spoštovanje temeljnih človekovih pravic in svoboščin (Evropski parlament 2008b).

e) Odnos do žensk in otrok

Parlamentarci pozdravljajo napredek v zvezi z zaščito žensk pred nasiljem ter delo javnih ustanov in organizacij civilne družbe na tem področju. Oblasti bi morale še naprej nadaljevati prizadevanja za odpravo nasilja v družini: gre predvsem za

zločine iz časti in prisilne poroke (neznane statistike). Predvsem mora Turčija odpravljati nasilje v družini s celovitim izvajanjem ustrezne zakonodaje, nadaljevanjem stalnih javnih kampanj, zagotavljanjem večjega števila zatočišč za žrtve, pospeševanjem usposabljanja organov pregona ter spremljanjem obstoječih pobud. Ravno tako je pomembno, da Turčija reši problem neprijavljenih rojstev otrok, med katerimi je največ deklic zlasti na vzhodu države. To ovira boj proti prisilnim porokam in zločinom iz časti, saj žrtve uradno ne obstajajo, zato morajo turške oblasti izvajati potrebne ukrepe, s katerimi bi zagotovili, da so vsi otroci ob rojstvu prijavljeni (Evropski parlament 2008b).

Veliko število žensk ima pomembne naloge v turških gospodarskih, političnih in akademskih krogih. Odbor ob tem poudarja, da so enako obravnavanje, dostop do izobraževanja in krepitev vloge in položaja žensk v političnem, gospodarskem in družbenem sektorju bistveni za nadaljnjo gospodarsko rast in blaginjo Turčije. Toda stopnja zaposlenosti žensk v Turčiji je še vedno le 23,8-odstotna, udeležba žensk v politiki se je le malo povečala. Zato je odbor turško vlado pozival, naj sprejme dodatne ukrepe za povečanje zastopanosti žensk med zaposlenimi, s posebnim poudarkom na podeželskih območjih, da naj spodbudi njihovo vključevanje v sisteme zdravstvenega in socialnega varstva ter da naj oblikuje instrumente aličasne ukrepe za povečanje dejavne udeležbe žensk v politiki (Evropski parlament 2008b).

f) Geostrateški položaj

Poslanci so pozvali turško vlado, naj odpravi gospodarsko blokado in ponovno odpre svojo mejo z Armenijo. Turška in armenska vlada naj začneta spravni proces, ki bi spodbudil odprto razpravo o sedanjih in preteklih zadevah (Evropski parlament 2008b).

g) Kurdsko vprašanje

Turška vlada mora kot prednostno nalogo sprožiti politično pobudo, ki podpira trajno rešitev kurdskega vprašanja. Rešitev lahko temelji le na konkretnem izboljšanju kulturnih, gospodarskih in družbenih priložnosti, ki so na voljo državljanom kurdskega porekla. Možnosti bi morale omogočiti prave priložnosti za učenje kurdskega jezika v sistemu javnega in zasebnega šolstva (Evropski parlament 2008b).

Tudi na podlagi tega poročila lahko zaključimo, da se v Turčiji sprejemajo številne reforme, katere pa je potrebno izvajati. Potrebuje Turčija več časa ali morda reforme niso implementirane na pravi način? Menim, da je Turčija v vseh teh letih pokazala izjemen napredek, ki pa trenutno še ni obrodil primernih rezultatov. Turčija nemalokrat naredi en korak naprej in dva nazaj. Glede na razmere bi dejala, da se Turčija vede v skladu z EU, ki s svojo neodločnostjo na nek način spodbuja turško nezaupanje. Vsekakor pa na poti, katero si je zastavila Turčija, neodločnost EU ne bi smela imeti prevelikega vpliva. Kljub številnim težavam Turčija še vedno želi v EU. V začetku tega leta je Turčija imenovala novega pogajalca z EU. Naloge, ki jih je doslej opravljal zunanji minister Ali Babacan, je prevzel namestnik vodje vladajoče stranke za pravičnost in razvoj Egemen Bagis. To je vsekakor znak okrepljenih prizadevanj za napredek na poti v EU, kajti prejšnji pogajalec **Ali Babacan** je bil mnogokrat tarča kritik, da pogajanjem z EU ne posveča dovolj pozornosti (Dnevnik 2009).

6 ANALIZA STANJA ČLOVEKOVIH PRAVIC V TURČIJI GLEDE NA LISTINO O TEMELJNIH PRAVICAH EVROPSKE UNIJE

Listina o temeljnih pravicah v enem besedilu združuje državljanske, politične, ekonomske in socialne pravice državljanov ter drugih posameznikov, ki prebivajo na ozemlju Unije (Council of the European Union 2000).

Pravice so razvrščene v šest poglavij: **dostojanstvo, svoboščine, enakost, solidarnost, državljanske pravice in pravosodje.**

V preambuli sklep držav Unije pravi, »da si bodo na podlagi skupnih vrednot delile mirno prihodnost« in izjavlja, da je »Unija, ki se zaveda svoje duhovne in moralne dediščine, ustanovljena na nedeljivih in univerzalnih vrednotah človekovega dostojanstva, svobode, enakopravnosti in solidarnosti; temelji na načelih demokracije in pravne države«. Evropski svet je sklep o oblikovanju Listine o temeljnih pravicah Evropske unije sprejel v Kölnu na zasedanju 3. in 4. junija 1999 (Listina o temeljnih pravicah Evropske unije 2000).

Spoštovanje temeljnih pravic je eno od ustanovnih načel Evropske unije in predpogoj za njeno legitimnost. Oblikovali so Konvencijo, ki je združevala petnajst predsednikov držav in vlad, trideset predstavnikov državnih parlamentov, šestnajst predstavnikov Evropskega parlamenta in enega predstavnika Evropske komisije. Konvenciji je predsedoval nekdanji predsednik Republike Nemčije Roman Herzog, delegaciji EP pa Íñigo Méndez de Vigo. Konvencija je 2. oktobra 2000 sprejela končno besedilo Listine, ki so ga sprejeli 13. oktobra na neuradnem vrhu v Biarritzu. Listino so slovesno razglasili 7. decembra leta 2000 na zasedanju Evropskega sveta v Nici. Poslanci Evropskega parlamenta so sicer želeli, da bi bila Listina vključena v pogodbo iz Nice in bi imela za države članice zakonsko obvezujočo moč.

»Vsaka druga rešitev zgolj deklarativnega značaja bi oslabila podobo Unije,« je ocenila takratna predsednica EP Nicole Fontaine. A Evropski svet iz Nice je ostal pri slovesni razglasitvi in Listino so novi pogodbi samo priložili in je tako ostala neobvezujoča (Evropski parlament 2004).

Ustava za Evropo je predvidevala vključitev Listine o temeljnih pravicah, ki naj bi tako postala zavezujoča za vse države članice EU. Toda status Listine bo glede na to, da Ustava za Evropo ni bila sprejeta in da jo bo nadomestila Lizbonska pogodba, ki bo

dopolnila oziroma spremenila obstoječe pogodbe, drugačen. Listina kot takšna ne bo vključena v pogodbo, a bo slednja vsebovala referenco nanjo in s tem bo pridobila pravno obvezujočo naravo (Urad Vlade RS za komuniciranje 2005a).

6.1 Analiza človekovih pravic v Turčiji

Glede na pregledane dokumente želim izpostaviti pravice, ki jih v Turčiji še vedno v največji meri kršijo in zato predstavljajo zaskrbljujoč problem glede na to, da se država pogaja za članstvo v EU. V javnosti najbolj odmevajo kršitve ki so povezane z:

- mučenjem in ostalim nečloveškim ravnanjem,
- svobodo izražanja, zborovanja,
- svobodo veroizpovedi,
- ugovorom vesti,
- razmerami v zaporih,
- enakopravnostjo med spoloma,
- pravicami žensk, otrok, invalidov,
- pravicami manjšin,
- razmerami na V in JV in
- mednarodnimi vprašanji (Ciper, Grčija).

Analiza stanja človekovih pravic v Turčiji, ki je narejena na temelju Listine unije o temeljnih pravicah (sprejeta leta 2000) kaže, da se kljub novi zakonodaji kršitve še vedno pojavljajo na vseh področjih, ki jih posamično tudi prikazujem v naslednjih poglavjih.

a. Dostojanstvo

Definicija Listine unije o temeljnih pravicah pravi, da je »človekovo dostojanstvo nedotakljivo in da ga je treba spoštovati ter varovati«. Priznava pravico do življenja in prepoveduje smrtno kazen, mučenje, suženjstvo ter trgovino z ljudmi. Pravici do telesne in duševne nedotakljivosti so se pridružile nove določbe, ki so postale

potrebne zaradi razvoja medicine in biologije, predvsem prepoved genetike in reproduktivnega kloniranja človeških bitij (Evropski parlament 2004).

V veliki meri se pojavlja kršenje 1. člena - prepoved mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ter kaznovanja, kjer se kljub sprejetju obsežnega dela zakonodaje pojavljajo nasilna ravnanja, o čemer pričajo številni primeri¹. Število kršitev je sicer začelo upadati, toda kljub temu ostajajo področja, ki so zaskrblijujoča². Žrtve pričajo o različnih metodah mučenja, ki velikokrat poteka v neuradnih prostorih priporov. Implementacija zakonodaje na tem področju je šibka in neučinkovita. Število primerov mučenja in zlorab je v letu 2007 upadla. Turška vlada mora spodbuditi boj proti mučenju zunaj in znotraj prostorov za pridržanje in proti nekaznovanju uslužbencev organov pregona ter ratificira in izvaja izbirni protokol h Konvenciji proti mučenju. Turška vlada mora ravno tako prejeti ukrepe, da se vsem državljanom omogoči razvijanje kulturne identitete v demokratični turški državi.

Velik problem je kršenje 5. člena - prepoved suženjstva in prisilnega dela, kajti glede na poročila je trgovina z ljudmi v Turčiji zelo aktivna (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

Pozitivne spremembe so sprejeli glede 2. člena - pravica do življenja, saj je Turčija januarja leta 2004 podpisala protokol 13 k evropski konvenciji o zaščiti človekovih pravic, ki prepoveduje smrtno kazen ne glede na okoliščine. Turčija je že leta 2003 podpisala protokol 6, s katerim so ukinili smrtno kazen v mirnodobnem času. Nadomestili so jo z doživljenskim zaporom. Turčija sicer smrtne kazni ni izvajala že vse od leta 1984, s podpisom protokola pa se je še bolj približala standardom EU. Sprememba zakona je rešila življenje bivšemu voditelju kurdske vojaške organizacije PKK, Abdullahu Ocalanu (BBC News 2004e).

¹ Primer I, II, III, IV, V, VI, VII

² Centri za pripore, mučenje v zaporih, JV države, nekaznovanost mučiteljev, mučenje s strani državnih uslužbencev itd.

b. Svoboščine

Običajnim svoboščinam³ in spoštovanju zasebnosti so se pridružili: varovanje osebnih podatkov, pluralizem medijev in pravica do dela (ki pa ne pomeni pravice do zaposlitve). Pomembno novost predstavljajo socialne pravice (Evropski parlament 2004).

V tem sklopu prihaja do večjih kršitev 6. člena - pravica do svobode in varnosti. Omenila bi razmere na JV države⁴, večja se število bombnih napadov⁵, napadi varnostnih sil nad civilisti⁶ so mnogokrat usodni.

8. člen – varstvo osebnih podatkov. Velike težave se pojavljajo na področju zaupnosti zdravstvenih podatkov, ki so nekvalitetni in nemalokrat izmišljeni, kljub temu, da je na področju pridobivanja zdravstvenih podatkov prišlo tudi do pozitivnih sprememb v zakonodaji.

Kršitev 9. člena - pravica sklepanja zakonske zveze in pravica do družine - je prisotna predvsem na JV in V države, kjer se pojavljajo številni primeri,⁷ ki potrjujejo velike in nehumane kršitve. Turška vlada mora priskrbeti natančne in zanesljive podatke v zvezi z nasiljem nad ženskami in ubojih iz časti. Visoko število neprijavljenih rojstev otrok, med katerimi je največ deklic zlasti na vzhodu države, ostaja velik problem. To ovira boj proti prisilnim porokam in zločinom iz časti, saj žrtve uradno ne obstajajo, zato ponovno poziva turške oblasti, naj izvajajo potrebne ukrepe, s katerimi bi zagotovili, da so vsi otroci ob rojstvu prijavljeni. Vzpostaviti je potrebno stalni odbor za pravice žensk in enakost spolov, ki bi imel v turškem parlamentu vsa zakonodajna pooblastila.

Kršitev 10. člena - svoboda misli, vesti in vere - je v Turčiji kljub 3. členu turške Ustave, ki trdi, da je Turčija sekularna država, ki nima svoje uradne vere, zelo

³ Svoboda misli, vere, govora, združevanja.

⁴ Premestitev približno 3000000 Kurdov iz JV in V države.

⁵ Primer XXVIII, XIX.

⁶ Primer XXV, XXVII.

⁷ Prisilne poroke, pre zgodnje rojevanje, samomorilnost med ženskami.

razširjeno. 24. člen turške Ustave zagotavlja vsem prebivalcem Turčije pravico, da so zvesti katerikoli veri ali prepričanju, z nekaj izjemami glede izražanja v državni sferi. Številni primeri pričajo nasprotno⁸. Nova zakonodaja je slabo implementirana. Po sprejetju zakona o verskih skupnostih je potrebno izpolniti svoje zaveze v zvezi z versko svobodo (pravni status, šolanje duhovnikov, volitve visokih dostojanstvenikov, versko izobraževanje in gradnja verskih objektov).

Tudi glede 11. člena Listine – svoboda izražanja in obveščanja - se porajajo mnogi dvomi glede implementacije turške zakonodaje, ki v 26., 27. in 28. členu Ustave zagotavlja svobodno izražanje. Evropska komisija je v svojem letnem poročilu o napredku Turčije za leto 2006 zaključila, da svobodno izražanje glede na evropske standarde in zakone ni zagotovljeno. O tem pričajo številni primeri⁹, ki pričajo o zaskrbljujočem stanju predvsem zaradi zloglasnega 301.¹⁰ člena. Kljub temu, da člen trdi, da izražanje misli ni zločin, se uporablja za obtožnice proti ljudem, ki na miren način izražajo svoje mnenje. Napredek na področju svobode izražanja ni bil dosežen tudi leta 2007, kajti povečalo se je število oseb preganjanih po zakonskih predpisih, ki omogočajo samovoljno omejevanje izražanja nenasilnega mnenja. Po nujno potrebni spremembi 301. člena bo potrebno sprejeti dodatne zakonodajne in izvedbene ukrepe, da bo Turčija v celoti zagotavljala svobodo izražanja in tiska v skladu s standardi Evropske konvencije o človekovih pravicah.

12. člen – svoboda zbiranja in združevanja. Pritiski na tem področju so se zmanjšali, vendar ostajajo velike težave glede izvajanja nenapovedanih demonstracij, registracij združenj in jezikovnih razmer v političnih strankah. Turški zakoni so na ravni mednarodnih standardov, po sprejetju nove zakonodaje so se spremenile tudi razmere v pozitivnem smislu¹¹. Kljub temu številni primeri¹² kažejo na pomanjkljivo implementacijo zakonodaje v vsakdanjem življenju.

13. člen – svoboda umetnosti in znanosti. Vlada načeloma ne omejuje akademske svobode. Toda primeri kažejo, da temu ni vedno tako. Univerza je na primer

⁸ Primer XIV, XVI

⁹ Primer VIII, IX, X, XI, XII

¹⁰ 301. člen kaznuje vsakogar, ki žali turško državo, republiko ali institucije na državni ravni.

¹¹ Zakon o združevanju, sprejet leta 2004.

¹² Primer XV, XVI, XVII

suspendirala predavatelja, ker se njegova ideologija ni skladala z državno (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

V nadaljevanju bi omenila še 17. člen Listine, ki zagotavlja lastninsko pravico¹³. Notranje preseljevanje ljudi iz JV in V države, ki ga je Turčija izvedla leta 1980, je še danes pereč problem. Več kot 3 milijone ljudi je bilo preseljenih in se še danes ne morejo vrniti na svoje domove. Lastnino so jim vzeli, proces odškodnin pa se nadaljuje. Do odškodnin ni upravičen vsakdo. Lastnino nad ozemljem je potrebno izkazati z primernimi dokumenti, kar je za V in JV države težava, kajti mnogo dokumentov je bilo uničenih ali nikoli niso obstajali. Mnogo je negativnih dejavnikov, ki vplivajo na vrnitev izgnanih ljudi na svoje domove: pomanjkanje infrastrukture in kapitala, omejene možnosti za zaposlovanje, varnost, ki ni zagotovljena (European Commission 2006b).

18. člen, ki govori o pravici do azila, velja v Turčiji le za evropske države, kar pa ni v skladu z zakonom. Turška vlada je neevropskim beguncem sicer ponudila začasno bivališče, dokler jih ne deportirajo v drugo državo. Kljub sprejetju novih zakonov ostaja stanje zaskrbljujoče. Dokler Turčija ne uredi omenjenih razmer, ne moremo govoriti o spoštovanju tega zakona (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

c. Enakost

Definicija Listine unije o temeljnih pravicah pravi, da »smo vsi pred zakonom enaki«. Poglavje o enakopravnosti poudarja enakost pred zakonom, prepoveduje diskriminacijo, zagotavlja kulturno, versko in jezikovno raznolikost, enakost med moškimi in ženskami, pravice otrok in starejših ter vključenost invalidov (Evropski parlament 2004).

¹³ Vsakdo ima pravico do zakonite lastnine, jo uporabljati, z njo razpolagati in jo zapustiti v oporoki. Lastnina se nikomur ne sme odvzeti, razen v javno korist ter v primerih in pod pogoji, ki jih določa zakon, vendar le proti pravični in pravočasni odškodnini za njeno izgubo. Uživanje lastnine se lahko uredi z zakonom, kolikor je to potrebno zaradi splošnega interesa.

20. člen – enakost pred zakonom. Na tem področju so potrebne številne reforme, ki bi v prvi vrsti zagotovile neodvisnost sodstva v skladu z mednarodnimi standardi. V sodnem sistemu je pomembna implementacija novega kazenskega zakonika, ki je vnesel številne spremembe. Kljub temu tako vlada kot vojska še vedno izvajata pritisk na sodstvo, korupcija v sodstvu je razširjena.

Številna poročila pričajo o kršitvi pravice do poštenega sojenja¹⁴. Priznanja so nemalokrat izsiljena pod pritiskom, mnogim zanikajo pravico do učinkovite obrambe, pripori so dolgi, kazenske procedure še vedno zaščitene in dolge. Pozitivne spremembe so predvsem: omejitev kazenskega zakonika, nov kazenski zakonik omogoča pravico do pravnega posvetovanja, izjave, ki so podane brez prisotnosti odvetnika na sodišču niso veljavne. Težava ostaja ob pregledovanju izjav, ki so bile podane pred sprejetjem omenjenih zakonov. Toda spremembe 301. člena kazenskega zakonika, ki ga je vlada predložila parlamentu, je le prvi korak v smeri temeljite reforme tega člena, pa tudi drugih členov kazenskega zakonika (International Helsinki Federation for Human Rights 2007).

Napredek je bil dosežen v letu 2007 v zvezi z učinkovitostjo sodstva ter načrti turške vlade o izvajanju reformne strategije za povečanje neodvisnosti in nepristranskosti sodstva ter za okrepitev zaupanja javnosti v sodstvo. Pojavlja pa se zaskrbljenost glede negativnega odnosa nekaterih predstavnikov sodstva do mednarodnih sporazumov o temeljnih pravicah in svoboščinah ter do sodb, ki jih je Evropsko sodišče za človekove pravice izreklo Turčiji zaradi kršitev Evropske konvencije o človekovih pravicah (Evropski parlament 2008a).

21. člen – prepoved diskriminacije¹⁵. V Turčiji je diskriminacija razširjena. Odraža se na številnih področjih: ženske, homoseksualci, etnične manjšine, jezik, verske manjšine, starejši. O tem pričajo številni primeri¹⁶, ki kažejo na neprimerno vedenje države in zatiranje. Tudi na tem področju je prišlo do izboljšav, ki pa niso prišle do izraza.

¹⁴ Amnesty International Report 2007.

¹⁵ Prepovedana je vsakršna diskriminacija na podlagi spola, rase, barve kože, etničnega ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodnostni manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.

¹⁶ Primer XXIV, VII, XIV, XVII, XVIII, XX, XXII, XXVI.

22. člen – kulturna, verska in jezikovna raznolikost, se v veliki meri nanaša na 81. člen Listine. Turčija je muslimanska država, ki pa nima svoje uradne vere. Kljub temu organizacije poročajo o številnih neenakostih na tem področju: izobraževanje duhovnikov¹⁷, napadi na nemuslimansko duhovščino in skupnosti, omejevanje prostorov za bogoslužje, prisiljeno versko izobraževanje otrok (European Commission 2006b).

Kulturna in jezikovna neenakost je v Turčiji velik problem, ki se pojavlja na številnih področjih. Turčija priznava tri manjšine, sestavljene iz nemuslimanskega prebivalstva¹⁸. V Turčiji živijo tudi druge manjšine, ki pa jim Turčije ne priznava tega statusa. Manjšine se srečujejo z naslednjimi problemi: uporaba jezika¹⁹, omejevanje lastninskih pravic, sodelovanje v javnem življenju, predvajanje programov v manjšinskih jezikih. Standardi Turčije se na tem področju razlikujejo od evropskih in zato so evropske države nemalokrat zgrožene nad njihovim ravnanjem. Prednostna naloga je torej politična pobuda, ki podpira trajno rešitev kurdskega vprašanja, ki temelji na konkretnem izboljšanju kulturnih, gospodarskih in družbenih priložnosti, ki so na voljo državljanom kurdskega porekla, vključno s praviimi priložnostmi za učenje kurdskega jezika v sistemu javnega in zasebnega šolstva ter za njegovo uporabo na radiu in televiziji, v javnem življenju in pri dostopu do javnih storitev.

Manjši napredek je prisoten na področju predvajanja programov turških radijskih in televizijskih postaj²⁰.

Tudi na področju enakopravnosti med moškimi in ženskami, ki so v Listini zapisane v 23. členu, prihaja do številnih omejitev. Te so: zločini v imenu časti, nasilje nad ženskami, izobraževanje deklet, vpis rojstev deklic v državni register, izgradnja zavetišč za ogrožene ženske, prisotnost žensk v parlamentu, zastopanost žensk na trgu delovne sile, prisilne poroke. Kljub temu, da so zakoni na tem področju zadovoljivi²¹, je implementacija le-teh za Turčijo velik izziv. Evropska komisija v

¹⁷ Turška zakonodaja ne predvideva višje religiozne izobrazbe za druge verske skupnosti.

¹⁸ Judi, Armenci in Grki.

¹⁹ Primer XVII, XXVI.

²⁰ Primer XXVI.

²¹ 10. člen turške ustave prepoveduje kakršnokoli diskriminacijo, državno ali zasebno, na temelju spola.

svojem letnem poročilu za leto 2006 trdi, da je problem žensk prišel v javnost in se ga zavedajo, vendar je implementacija izjemno šibka in ostaja problem predvsem v JV in V predelih države, kjer je v ospredju še vedno tradicija. Na tem mestu bi omenila dve pozitivni spremembi na področju žensk: parlament je decembra 2006 sprejel popravljeno izdajo Zakona o zaščiti družine in petletni Akcijski program za državno politiko žensk z letnimi poročili o napredku na tem področju²² (European Commission 2006b).

Pravice otrok, starejših, invalidov in homoseksualcev, ki so v Listini opredeljene v 24., 25. in 26. členu, so omejene kljub temu, da v zakonodaji prihaja do sprememb. Te so: turški zakon prepoveduje zaposlovanje otrok mlajših od petnajst let, julija 2005 je bil sprejet Zakon o zaščiti otrok, ukinitvev zdravljenja invalidnih ljudi z elektrošoki, homoseksualna razmerja po zakonu niso več kaznivo dejanje.

Kljub zakonodaji, ki ščiti otroke, invalide in homoseksualce, prihaja do številnih kršitev, ki so pogoste. To so: pravica do izobraževanja otrok, predvsem deklic; delo otrok, mlajših od petnajst let; slabe razmere v rehabilitacijskih centrih za invalide; nizke državne podpore za duševno prizadete ljudi; analni pregledi homoseksualcev, ki želijo uveljaviti ugovor vesti glede služenja vojaškega roka (European Commission 2006b).

d. Solidarnost

Poglavje priznava pravico delavcev do obveščanja in posvetovanja v podjetju, pravico do kolektivnih pogajanj in ukrepov (sem spada tudi stavka), pravico dostopa do storitev zaposlovanja, varstvo v primeru odpuščanja, pravico do poštenih in pravičnih delovnih pogojev, pravico do socialnovarstvenih dajatev in storitev splošnega gospodarskega pomena ter varstvo okolja in potrošnikov. Te pravice so v Listini opredeljene od 27. do 38. Člena (Evropski parlament 2004).

²² Cilji: enaka ekonomska neodvisnost za moške in ženske; usklajevanje na delovnem mestu; družinsko življenje; enaka participacija žensk in moških v procesih odločanja; ukinitvev dejavnikov ki vplivajo na nasilje in prekupčevanje z ženskami; odstranitev spolnih stereotipov v družbi; promocija enakopravnosti z državnimi politikami.

Turški zakon dovoljuje delavska združenja, toda pod določenimi pogoji, ki jih morajo upoštevati: število ljudi²³, vodja sindikata ne sme biti član politične stranke, prepovedani so simboli, sindikati morajo zaprositi za dovoljenje glede srečanj, vladnim predstavnikom morajo dovoliti, da spremljajo ali snemajo njihove seje. Zakon prepoveduje diskriminacijo ljudi glede na članstvo v sindikatih. Kljub temu takšni primeri niso redki (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

Zakon zahteva od sindikata številne korake, preden lahko začne s stavko. Ravno tako prepoveduje sekundarne, politične ali splošne stavke, ki bi se razširile na več sindikatov na večjem geografskem območju. V sektorjih, kjer so stavke prepovedane, rešujejo težave preko arbitracij. Zakon prepoveduje stavke v naslednjih sektorjih: državne službe – uradniki, policija, učitelji; naftna in bencinska industrija; državna obramba; bančništvo (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

Delo otrok je z zakonom prepovedano, kljub temu nekateri starši prisilijo svoje otroke v delo ali prosjačenje na ulicah. Mnogi otroci ne hodijo v šolo, temveč delajo. Veliko jih dela v okoljih, kjer niso zaščiteni z nobenim delavskim zakonom in prejemajo minimalne plače. Razširjena je prostitucija otrok, čeprav ne obstajajo podatki, ki bi lahko potrdili natančno število tovrstnih žrtev. Vlada Zakon o delu otrok²⁴ ni uspela implementirati (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

Minimalne plače, ki jih za delavce zagotavlja zakon, ne zagotavljajo dostojnega življenjskega standarda. Zakon predvideva 45 urni delavnik in en dan počitka. Delavci imajo pravico, da se umaknejo iz delovnega mesta, ki jih ogroža, toda takšni primeri so redki, kajti to nemalokrat pomeni izgubo dela. Po zakonu so delavci upravičeni do plačila dodatnih delovnih ur, vendar v sektorjih, ki jih ne pokrivajo sindikati, delavci redko dobijo plačilo za dodatno opravljeno delo (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

²³ Brez predhodne privolitve lahko minimalno sedem ljudi ustanovi sindikat.

²⁴ Zakon prepoveduje delo otrok mlajših od petnajst let ter prepoveduje več kot osem urni delavnik za otroke, ki so mlajši od šestnajst let.

Turška vlada mora v celoti izvajati konvencijo Mednarodne organizacije dela ter odpraviti obstoječe omejitve na področju svobode združevanja, pravice do stavke in pravice do kolektivnih pogajanj.

e. Državlanske pravice

Med državljanske pravice sodijo: pravica voliti in biti voljen na lokalnih in evropskih volitvah, pravica do diplomatske in konzularne zaščite, pravica do »dobre uprave« in pravica dostopa do dokumentov (Evropski parlament 2004).

Turška ustava in zakoni zagotavljajo državljanom pravico, da zamenjajo vlado na mirnih, demokratičnih in svobodnih volitvah. Kljub temu je vlada omejila delovanje nekaj političnim strankam ter njihovim voditeljem. Volitve potekajo mirno in po demokratičnih načelih, pojavljajo se številni primeri, ki pričajo o nasilnih akcijah med volilnimi kampanjami. V političnem življenju sodelujejo tudi manjšine, kljub drastično manjšim vlogam, ki jih zasedajo. Septembra 2006 je bil sprejet zakon o varuhu človekovih pravic v Turčiji, kar lahko opredelimo kot napredek na tem področju (Bureau of Democracy, human Rights and Labor 2007).

f. Pravosodje

To poglavje vsebuje predvsem pravico do nepristranskega sojenja, domnevo nedolžnosti, pravico do nepristranskega in učinkovitega pravnega sredstva in sodišča, pravico, da se za isto kaznivo dejanje obtoženca ne preganja ali kaznuje dvakrat (Evropski parlament 2004).

Turška ustava zagotavlja neodvisno sodstvo, vendar poročila poročajo o sodni korupciji, ki je zelo razširjena.

Amnesty International poroča, da so domnevni zločinci med sojenjem izpostavljeni nasilju in pritisku, s čimer se jim zanika pravico do poštenega sojenja in domneva nedolžnosti, dokler sojenje ni zaključeno. Poročilo tudi navaja, da sodišče v nekaterih primerih ni želelo poslušati pričanje prič v prid obtoženca kljub novemu zakonu, ki obtožencem dovoljuje, da pokličejo pred sodišče svoje priče. Na ta način so jim odvzeli pravico do obrambe. Procesni so dolgi, pripori pred procesi trajajo do

nekaj let. Izjave obtožencev so v številnih primerih še vedno podane pod pritiskom in brez prisotnosti odvetnika. Stanje se je nekoliko izboljšalo, težave ostajajo predvsem pri izjavah, ki so jih obtoženci podali pred sprejetjem nove zakonodaje, ki zapoveduje prisotnost odvetnika (Amnesty International 2007).

Po posameznih področjih smo si uspeli pregledati, kakšnim spremembam je v Turčiji podvrženih šest temeljnih področij človekovih pravic. Kljub obsežnim spremembam primeri, ki jih navajam, pričajo o številnih kršitvah, katere ne moremo prezreti. Le-ti so kruti in težka bi lahko trdili, da se stanje v vsakdanjem življenju turških državljanov izboljšuje. Reforme, katere turška država uspe umestiti v svojo zakonodajo, ostajajo na papirju. Premostitev tako velikih sprememb je težavna, kljub temu Turčija premalo vlaga v izobraževanje javnih uslužbencev, ki bi se reform v zakonodaji morali v največji meri držati, zavedati ter jih spodbujati ter širiti med splošno prebivalstvo. Žalostno je, da primeri, ki odmevajo v javnosti, največkrat s prstom kažejo prav na njih.

6.2 Analiza ankete o človekovih pravicah v Turčiji v Sloveniji

Poleg mnenja evropskih institucij ter nevladnih organizacij glede primernosti Turčije v EU, je vsekakor izrednega pomena mnenje držav članic Evropske unije, med katere spada tudi Slovenija. Ravno zato sem se odločila, da izvedem anketo, s katero sem sto naključno izbranih Slovencev, ki živijo v Ljubljani in Novem mestu, povprašala o človekovih pravicah v Turčiji. Moj namen je bil glede na to, da je vzorec vseboval le sto ljudi, pridobiti okvirno mnenje gled stanja človekovih pravic v Turčiji. Anketirance sem razdelila na štiri skupine: 25% ženske med 18 in 35 leti, 25% moški med 18 in 35 leti, 25% ženske med 36 in 80 leti ter 25% moški med 36 in 80 leti. Delitev sem opravila predvsem zato, ker sem želela ugotoviti, kakšno mnenje imata obe starostni skupini. 10% anketirancev ima osnovnošolsko izobrazbo, 56% srednješolsko, 7% višješolsko, 13% visoko in 14% univerzitetno izobrazbo (glej: priloga G). Prišla sem do sledečih rezultatov, katerih tabelni in grafični prikaz si lahko ogledate v prilogi.

Sprva me je zanimalo, kako Turčija po mnenju anketirancev zagotavlja svojim državljanom osnovne človekove, državljsanske, politične, ekonomske in socialne pravice ter kako zagotavlja pravice manjšinam in kulturne pravice.

Ženske med 18 – 35 let v največji meri (44%) menijo, da so srednje zagotovljene, le 4% manj pa jih meni, da so slabo zagotovljene (40%). Tistih, ki so menile, da so dobro zagotovljene je bilo le 8%, ravno tako je bilo 8% tistih, ki so menile, da so zelo dobro zagotovljene.

Moški med 18 – 35 let predvsem menijo, da so slabo zagotovljene (52%), 40% jih meni, da so srednje zagotovljene. Tudi v tej skupini je bilo tistih, ki menijo, da so zelo dobro (4%) ali dobro (4%) zagotovljene zelo malo.

Ženske med 36 – 80 let v večini (76%) menijo, da so pravice srednje zagotovljene, 20% jih meni, da so slabo zagotovljene, samo 4% pa jih je podalo mnenje, da so zelo slabo zagotovljene.

Moški med 36 – 80 let v 40% menijo, da so pravice slabo zagotovljene, 36% jih meni, da so srednje zagotovljene, 20% da so zelo slabo zagotovljene in le 4%, da so dobro zagotovljene.

V povprečju največ anketirancev (49%) meni, da našete pravice Turčija zagotavlja srednje, 38% jih meni da slabo, 6% zelo slabo, 4% dobro in 3% zelo dobro (glej: priloga A).

V drugem vprašanju sem naštela več sklopov človekovih pravic. Zanimalo me je, katere so tiste pravice, ki so po mnenju anketirancev v Turčiji najslabše zagotovljene.

Skupina žensk med 18 – 35 let meni, da so najslabše zagotovljene naslednje pravice: enakost med spoloma (96%), svoboda misli, vesti in vere (92%), kulturna, verska in jezikovna enakost ter človekovo dostojanstvo (80%), prepoved diskriminacije (76%). Najmanjkrat so omenile kršitev pravice svobodnega sklepanja zakonske zveze, pravice invalidov ter pravice voliti in biti voljen (20%).

Moški med 18 – 35 let menijo, da se najslabše zagotavlja enakost med spoloma (88%), prepoved diskriminacije (84%), kulturna, verska in jezikovna enakost (80%) in svoboda misli, vesti in vere (72%). Najmanjkrat omenjena kršitev je spoštovanje zasebnega in družinskega življenja ter pravica do svobode in varnosti (12%).

Ženske med 36 – 80 let menijo, da se največ kršitev pojavlja na področju enakosti med spoloma (96%), človekovega dostojanstva (92%), svobodne misli, vesti in vere ter na področju kulturne, verske in jezikovne enakosti (68%). Najmanj kršitev pa po njihovem mnenju prihaja na področju pravice do življenja (8%).

Moški med 36 – 80 let pa menijo, da se v največji meri kršijo pravice s področja svobode misli, vesti in vere (96%), svobode izražanja in obveščanja (76%), prepovedi diskriminacije (72%) ter enakosti pred zakonom (68%). Najmanj kršitev naj bi bilo na področju pravic, ki zagotavljajo svobodo in varnost, voliti in biti izvoljen, učinkovito pravno sredstvo ter nepristransko sodišče (28%).

Enakost med spoloma, svoboda misli, vesti in vere, kulturna, verska in jezikovna enakost, človekovo dostojanstvo, prepoved diskriminacije, svoboda izražanja in obveščanja in enakost pred zakonom so pravice, ki so po mnenju anketirancev v največji meri v Turčiji kršene (glej: priloga B).

V tretjem vprašanju sem anketiranim osebam zastavila vprašanje, ali se strinjajo s tem, da Turčija postane članica EU. Vse štiri skupine se v večini (ženske 18-35/40%, moški 18-35/72%, ženske 36-80/88%, moški 36-80/72%) ne strinjajo s tem. Z vstopom Turčije v EU se najbolj strinjajo ženske (28%) med 18 in 35 leti, najmanj (88%) pa se strinjajo ženske med 36 in 80 leti (glej: priloga C).

V četrtem vprašanju me je zanimalo, kaj anketiranci menijo, da so razlogi, da ima Turčija najdaljšo čakalno dobo za vstop v EU. Nespoštovanje človekovih pravic in neizpolnjevanje kopenhagenskih političnih in ekonomskih kriterijev je po mnenju anketirancev zasedlo prvo mesto (glej: priloga D).

V petem vprašanju sem anketirance zaprosila, naj na lestvici od 1 do 10 označijo, kako pomembno se jim zdi zagotavljanje človekovih pravic v Turčiji kot bodoči članici EU. Največje število anketirancev je odgovorilo, da se jim zagotavljanje ČP v bodoči članici EU zdi zelo pomembno (skupaj kar 66% anketirancev) (glej: priloga E).

Za konec me je v šestem vprašanju zanimalo mnenje anketirancev glede stanja na področju človekovih pravic v Turčiji danes v primerjavi s stanjem izpred petih let. 46% se jih strinja, da se je stanje izboljšalo (v največji meri tako menijo moških med 36-80

let (36,9%), najmanj pa ženske med 18-35 let (17,4%)), 38% jih meni, da je stanje enako (v največji meri tako menijo ženske med 18-35 leti (39,5%), najmanj pa moški med 36-80 leti (10,5%), 9%, da se je poslabšalo (v največji meri tako menijo moških med 18-35 let in ženske med 36-80 leti (66,6%), najmanj pa moški med 36-80 let (11,1%)), 5%, da se je drastično izboljšalo (v največji meri tako menijo moških med 36-80 let (60%), in le 2% menita, da se je stanje zelo poslabšalo (tako menijo le ženske med 36-80 let) (glej: priloga F).

7 SKLEP

V začetku diplomske naloge sem postavila dve med sabo povezani hipotezi. Prva hipoteza je predvidevala, da je spoštovanje človekovih pravic konec 20. stoletja postalo temeljni pogoj vzpostavljanja in vzdrževanja odnosov držav z drugimi državami, še posebej kar se tiče njihovega vstopanja v nadnacionalne organizacije. Hipotezo lahko potrdim, kajti številna literatura, ki sem jo predelala v sklopu svoje diplomske naloge, priča o tem, da so človekove pravice temelj, na podlagi katerega države med seboj vzpostavljajo vezi in odnose. Države, ki dandanes niso sposobne spoštovati ČP, so deležne številnih obsodb, ki odmevajo po celem svetu. Človekove pravice, demokracija in pravna država so temeljne vrednote Evropske unije. Te vrednote so zapisane v njeno ustanovno pogodbo in utrjene z Listino o temeljnih človekovih pravicah. Države, ki želijo vstopiti v EU, morajo spoštovati človekove pravice, ravno tako tudi države, ki so z njo sklenile trgovinske in druge sporazume. Stališče Evropske unije je, da so človekove pravice univerzalne in nedeljive. V skladu s tem jih dosledno spodbuja in zagovarja tako znotraj svojih meja kot tudi v svojih odnosih z drugimi državami.

Drugo hipotezo, ki je predvidevala, da Turčija v praksi ne zagotavlja zadostne stopnje uresničevanja človekovih pravic ter zato trenutno na tem področju še vedno ni pripravljena za vstop v Evropsko unijo, sem z analizo stanja človekovih pravic v Turčiji na temelju Listine unije o temeljnih pravicah ter glede na ocene Evropske unije ter ostalih nevladnih organizacij (Amnesty International, IHF Report, itd.), ravno tako potrdila. Turški napredek k EU je počasen tako zaradi francoskega odkritega nasprotovanja, neuresničevanja reform, ki jih zahteva EU ter tudi zaradi zamrznitve osmih od petintridesetih pogajalskih poglavij, za kar se je EU odločila konec leta 2006, ker Turčija ni izvajala protokola iz Ankare oziroma ciprskim ladjam in letalom ni zagotavljala dostopa do svojih letališč in pristanišč. Toda Turčija ima vse vzvode v svojih rokah in leto 2009 lahko postane odločilno leto za njeno prihodnost v EU. Turčija je pomembna strateška partnerica za EU, ki ima največji kontingent oboroženih sil v Evropi in je ena najpomembnejših članic Nata. Je tudi sekularna država z večinoma muslimanskim prebivalstvom, kar bi lahko v EU pomembno vplivalo na zmanjševanje napetosti med Evropo in muslimanskim svetom. Poleg nerešene problematike s Ciprom se med razlogi proti vključitvi Turčije v EU omenjata lokacija in vera, ki za mnogo

evropskih držav pomenita glavno nevarnost za stabilnost Unije. Skrb vzbujata kršenje človekovih pravic, saj je v Turčiji še vedno prisotno mučenje, zatirajo svoboda govora, pravice žensk in obstoj etničnih manjšin. Vse skupaj še poslabšuje nepripravljenost, da bi priznali množične poboje Armencev v času Otomanskega cesarstva. Večina Evropejcev se boji množičnega navala priseljencev iz Turčije v Evropo, pomemben dejavnik pa je tudi velikost Turčije, saj bi imela vsaj toliko glasov v evropskih ustanovah, kot jih ima Nemčija in več kot vse preostale članice Unije.

Amnesty International Slovenije je 25. februarja 2007 na Ministrstvo za zunanje zadeve RS naslovila pismo, v katerem je opozorila na pereče problematike v Turčiji. Glede na to, da je Slovenija v prvi polovici leta 2008 predsedovala EU, se jim je zdelo smiselno, da opozorijo na sledeča področja: nekaznovanost uradnih uslužbencev za hude kršitve človekovih pravic; kršitev pravice do pravičnega sojenja, še posebej tistim, ki jim je sojeno po protiterorističnem zakonu; pregona posameznikov zaradi miroljubnega izražanja nenasilnih mnenj in nepriznavanja ugovora vesti ter pomanjkanja civilnih oblik služenja vojaškega roka. Amnesty International opozarja tudi na primer Ohrana Kemala Cenziga, ki v Turčiji kot pravnik, zagovornik človekovih pravic in kolumnist dela že petnajst let. Je tarča ustrahovanj in groženj. Kljub temu, da je zaprosil oblast za osebno varstvo, njegovi prošnji ni bilo ugodeno (Amnesty International 2008).

Številni primeri, ki sem jih navajala med pisanjem diplomske naloge, prikazujejo dejansko stanje v turški državi, kjer so državljani še vedno izpostavljeni mnogim kršitvam. Pojavljajo se kljub obsežnim spremembam zakonodaje, kar kaže na dejstvo, da Turčija v tem času nove zakonodaje ni uspela uspešno in v celoti implementirati v prakso. Na udaru so številne skupine (ženske, tisk, manjšine itd.), ki se soočajo z omejevanjem temeljnih pravic, ki so ostalim evropskim državljanom samoumevne. Na kakšen način lahko država, ki ne zmore zagotoviti temeljnih pravic svojim državljanom, pravzaprav vstopi v Evropsko unijo kot država, ki bi v kratkem času imela v EU največje število prebivalstva in s tem povezano veliko moč odločanja?

Veliko je razlogov, zakaj Turčija spada oziroma ne spada v EU, kar je v posameznih poglavjih tudi opredeljeno. Moj namen je bil preučevanje človekovih pravic, ki Turčiji predstavljajo izjemen izziv. Med te izzive vsekakor spadajo slednja področja, ki kljub spremembam zakonodaje ostajajo izredno problematična: omejevanje političnih aktivnosti; ilegalni poboji; mučenje, pretepanje in druge vrste zlorab s strani varnostnih

sil; zelo slabi pogoji v zaporih, samovoljni/neomejeni pripori, nekaznovanost storilcev kaznivih dejanj in korupcija, zelo dolgi pripori pred sojenjem, pretirano dolgi sodni postopki; omejevanje svobode govora, tiska, zbiranja, združevanja; omejitev svobodne veroizpovedi; nasilje in diskriminacija, ki se izvajata nad ženskami; zloraba otrok; poroke otrok; trgovina z ljudmi; omejevanje delavskih pravic, delo otrok. Evropska komisija in ostale mednarodne organizacije, ki spremljajo dogajanje na omenjenem področju, letno izdajajo poročila, ki so še vedno kritična. Prihaja tudi do pozitivnih sprememb (nov kazenski zakonik, ukinitvev smrtne kazni itd.), vendar so žal zanemarljive glede na dogodke, ki na Turčijo »mečejo slabo luč«.

Poročilo EK o napredku Turčije v letu 2007 poroča, da je Turčija prešla vladno krizo, vse skupaj pa je vodilo do svobodnih in pravičnih predsedniških volitev leta 2008. Predsednik republike je bil izvoljen na podlagi državnih zakonov in demokracije v odnosu med državo in vojsko. Kljub temu je EK poudarila, da mora Turčija nemudoma in brez odlašanja spodbuditi politične reforme, še posebej na področju svobodnega izražanja, človekovih pravic in pravic verskih manjšin. Opozarja tudi na še vedno prevelik vpliv vojske v političnih zadevah. Velik pomen daje EK dobrim med-sosedskim odnosom, ki pa jih Turčija z Grčijo še vedno nima. Turška vojska še vedno ne upošteva grškega zračnega prostora nad Egejskim morjem. Turčija ravno tako še vedno ni uredila svojih odnosov z Ciprom (Embassy of Greek 2007).

Poročilo EK iz leta 2007 pa se na nek način ni dotaknilo zelo velike krize na kurdskem področju. Ravno zato ga je Daniela Schröder kritizirala kot zelo nerealistično. V drugih evropskih državah enostavno ni sprejemljivo, da se novinarjem sodi, ker razglašajo svoje mnenje, ki seveda ni nasilne narave. V Turčiji je to še vedno stalna praksa, ker te zelo hitro obtožijo, da žališ turško državo ali turški narod. Le vprašanje je, če bo novi predsednik Turčije uspel implementirati reforme s tega področja. Kriza zaradi predsedniških volitev je že mimo in sedaj je čas, da Turčija ponovno začne pospeševati implementacijo reform, ki je nazadovala (Qantara.de 2007). Novoimenovani turški pogajalec z EU predstavlja novo upanje tako za Turčijo kot tudi za EU.

Zelo velik problem torej ostaja kurdska manjšina, ki bi ji Turčija morala priznati vse pravice in svoboščine. Zanimiva je primerjava, da je Turčija odprla pogajanja le na desetih področjih, medtem ko jih je Hrvaška v istem času odprla dvaindvajset. Turčija in EU se že od leta 2005 pogajata za polnopravno članstvo, ki pa najverjetneje ne bo

možno pred letom 2020. Tudi če Turčija izpolni vse kriterije, se bo na koncu morala soočiti z problemom, ki je povezan z EU. Vprašanje namreč je, ali je EU pridružitve Turčije ekonomsko in politično sploh sposobna prenesti. S to težavo se v procesu pridruževanja EU srečuje le Turčija in nobena druga država, ki se EU želi priključiti kot polnopravna članica (Qantara.de 2007).

Nekateri privrženci Turške pridružitve se bojijo, da bo Turčija, predvsem zaradi ponosa na določeni stopnji zgubila potrpljenje. Evropa je glede mnenj razdeljena, Bruselj pa molči. Čas je, da tudi Evropa v en glas pove, kaj si sploh želi in česa ne (Qantara.de 2007).

Amnesty International je v svojem letnem poročilu zapisal, da je kljub predstavitvi nove zakonodaje v prejšnjih letih opazil zelo majhen napredek pri implementaciji reform. Še vedno je bilo veliko ljudi obtoženih zaradi izražanja miroljubnega mnenja, povečevalo se je število spopadov na V in JV države med varnostnimi silami in PKK. Povečalo se je število napadov na civiliste na drugih področjih s strani oboroženih sil. Nad demonstranti so uporabljali nasilje, veliko je bilo prikritega mučenja, zlorab, nepravilnih priporov v nevzdržnih razmerah, nepravilnih sojenj. Nekaj napredka je bilo opaziti na področju gradnje zavetišč za ženske in ostale žrtve nasilja (Amnesty International 2007).

Razmere v Turčiji se v zadnjem času ne izboljšujejo. Svoboda govora je omejena, veliko napadov na civiliste in prikrito nasilje še vedno dajeta pečat turški republiki. Nesoglasja s sosednimi državami pa le še dodatno zaostrejejo razmere (Human Rights Watch 2008).

Za Turčijo in EU je dolga in težka pot. Država se sooča s spremembami, ki so počasne, saj zahtevajo veliko učenja in prilagajanja turške družbe, ki kljub temu, da si želi v Evropo, včasih enostavno ne more iz svojih okvirjev.

Turčija je na dobri poti, da se pridruži EU, vendar glede na trenutno stanje ne ustreza kriterijem, ki jih mora izpolniti vsaka bodoča članica Evropske unije. EU ostaja najpomembnejša sila, ki pospešuje spoštovanje človekovih pravic v Turčiji. Kljub vsem reformam je Evropsko sodišče za človekove pravice v letu 2007 zabeležilo in obravnavalo 242 sodb proti Turčiji, ki so se nanašale predvsem na mučenje, nepravilne sodne procese, zunajsodne poboje in ostalo nasilje (Human Rights Watch 2008).

Vse to so dejstva, ki pričajo o Turčiji. Takšni kot je, brez olepšav. Toda Evropa ostaja razdeljena. Na eni strani strah, da se Turčija premisli in Evropi obrne hrbet, na drugi vprašanje, ali lahko z pretežno muslimansko državo katoliška Evropa sploh najde skupni jezik. Toda o datumu za članstvo Bruselj molči. Turčija mora ohraniti ritem reform. Več je treba narediti na številnih ključnih vprašanjih, ki so predvsem pravica do svobode izražanja, demokratične pravice v razmerju do vojske, kulturne pravice, pravice žensk in drugo. To so deli skupnih vrednot. So osrednjega pomena za napredek in modernost in so tudi ključni za pridružitve Turčije k Evropski uniji.

Turčija je v zadnjih letih izvedla impresivne spremembe. Toda »ni bližnjic do članstva«. Vsaka država, ki se želi pridružiti Evropski uniji, mora izpolniti vse kriterije.

8 LITERATURA

- 1) 24 ur. 2007a. *Hotel za homoseksualce*. Dostopno prek:
http://24.ur.com/bin/article.php?article_id=3098948 (10. junij 2007).
- 2) --- 2007b. *Turčija ne sodi v EU*. Dostopno prek:
http://24ur.com/bin/article.php?article_id=3098235 (9. september 2007).
- 3) Akritas, John. 2008. Christians in Turkey. *The Daily Telegraph Newspaper*, 4. januar. Dostopno prek:
http://my.telegraph.co.uk/john_akritas/january_2008/christians_in_turkey.htm (12. april 2008).
- 4) Amnesty International. 2002. *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Društvo Mirovni inštitut.
- 5) --- 2005a. *Turkey Annual Report 2005*. Dostopno prek:
<http://web.amnesty.org/report2005/tur-summary-eng> (28. avgust 2005).
- 6) --- 2005b. *Turkey: Memorandum on AI's recommendations to the government to address human rights violations*. Dostopno prek:
<http://web.amnesty.org/library/Index/ENGEUR440272005?open&of=ENGTUR> (30. avgust 2005).
- 7) --- 2005c. *Summary of Amnesty International's Concerns in the Region: Europe and Central Asia*. Dostopno prek:
<http://web.amnesty.org/library/Index/ENGEUR010022005?open&of=ENGTUR> (8. oktober 2005).
- 8) --- 2007. *Amnesty International Report 2007, The State Of The Worlds Human Rights – Turkey*. Dostopno prek:
<http://thereport.amnesty.org/eng/Regions/Europe-snd-Central-Asia/Turkey> (9. september 2007).
- 9) BBC News. 2004a. *EU opens door to Turkey*. Dostopno prek:
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/4103397.stm> (28. januar 2005).
- 10) --- 2004b. *EU paves way for Turkey to join*. Dostopno prek:
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3719052.stm> (28. januar 2005).
- 11) --- 2004c. *EU report on Turkey - key points*. Dostopno prek:
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3720506.stm> (11. februar 2005).

- 12) --- 2004d. *Kurds hail Zana retrial order* by Pam O'Toole. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3894947.stm> (9. september 2007).
- 13) --- 2004e. *Turkey agrees death penalty ban*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3384667.stm> (24. september 2007).
- 14) --- 2004f. *Turkey passes key penal reforms*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3690636.stm> (28. januar 2005).
- 15) --- 2005a. *EU opens Turkey membership talks*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/4305500.stm> (4. oktober 2005).
- 16) --- 2005b. *Turkey edges towards Armenia ties*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4497519.stm> (12. april 2008).
- 17) --- 2005c. *Turk 'genocide' author faces jail*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4205708.stm> (24. september 2007).
- 18) --- 2005d. *Analysis: Turkish penal reform woes*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/4400993.stm> (4. april 2005).
- 19) --- 2005e. *Turkey adopts penal code reforms*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4587675.stm> (4. oktober 2005).
- 20) --- 2006. *Interview with European Commission President Jose Manuel Barroso*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4205708.stm> (9. september 2007).
- 21) --- 2007a. »*Turkey unhappy at EU talks delay*«. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6241176.stm> (9. september 2007).
- 22) Boden, Martina. 2004. *Evropa naša preteklost in sedanjost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- 23) Bureau of Democracy, human Rights and Labor. 2006. *2005 Country Report on Human Rights Practices in Turkey*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2005/61680.htm> (8. marec 2006).
- 24) --- 2007. *2006 Country Report on Human Rights Practices in Turkey*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2006/78844.thm> (22. september 2007).
- 25) Cerar, Miro. 1996. *Večrazsežnost človekovih pravic in dolžnosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- 26) --- 2002a. Človekove pravice v luči ustavne demokracije: vprašanje ideološkosti človekovih pravic. *Pravnik* 57 (9/10): 481 – 491.

- 27) ---2002b. *Narava in pomen človekovih pravic*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- 28) --- 2004. *Temelji ustavne ureditve, človekove pravice in temeljne svoboščine, gospodarska in socialna razmerja*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Direktorat za javno upravo, Upravna akademija.
- 29) Council of the European Union. 2000. *Charter of fundamental rights of the European Union: explanations relating to the complete text of the Charter*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- 30) Country of Origin Information Service. 2006. *Country of origin information report: Turkey*. Dostopno prek:
http://www.ecoi.net/file_upload/1_tmpphpZqDKZK.pdf (16. februar 2006).
- 31) *Človekove pravice, Zbirka mednarodnih dokumentov, I. del univerzalni dokumenti*. 1995. Ljubljana: Društvo za Združene narode za RS.
- 32) *Človekove pravice, Zbirka mednarodnih dokumentov, II. del univerzalni dokumenti*. 1996. Ljubljana: Društvo za Združene narode za RS.
- 33) *Delo*. 2009. Erdoğan za hitrejše napredovanje Turčije, (19. januar). Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/74601> (7. februar 2009).
- 34) *Dnevnik*. 2008. Britanska kraljica podpira Turčijo v EU, (14. Maj). Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/eu/319331> (6. junij 2008).
- 35) --- 2009. Za pogajanja med Turčiji in EU bo poslej pristojen Egemen Bagis, (9. januar). Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/eu/1042235217> (7. februar 2009).
- 36) Drev, Matjaž. 2008. *Empirično preučevanje človekovih pravic*. Dostopno preko:
<http://www.fvv.uni-mb.si/dv2008/zbornik/clanki/Drev.pdf> (4. marec 2009).
- 37) Embassy of Greek. 2007. *EU Commission's report on Turkey's progress*. Dostopno prek:
<http://www.greekembassy.org/embassy/content/en/Article.aspx?office=1&folder=19&article=22035> (7. februar 2009).
- 38) EUbusiness. 2007. *Czech PM vows to speed up Turkey's membership talks*, 15. november. Dostopno prek: <http://www.eubusiness.com/news-eu/1195130821.95/> (12. april 2008).

- 39) EurActiv. 2004. *EU-Turkey relations*. Dostopno prek:
<http://www.euractiv.com/en/eu-turkey-relations/article-129678> (9. september 2007).
- 40) --- 2005a. *What do »new Europeans« think about Turkey*, 30. september.
Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/en/enlargement/new-europeans-think-turkey/article-145005> (4. april 2005).
- 41) --- 2005b. *Eurobarometer surveys*. Dostopno prek:
<http://www.euractiv.com/en/enlargement/new-europeans-think-turkey/article-145005> (4. april 2005).
- 42) European Commission. 2002. *Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession 2002*. Dostopno prek: <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/progre02.pdf> (25. januar 2009).
- 43) --- 2003. *Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession 2003*.
Dostopno prek:
http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2003/rr_tk_final_en.pdf (25. januar 2009).
- 44) --- 2004a. *Recommendation of the European Commission on Turkey's progress towards accession*. Dostopno prek:
http://www.ena.lu/recommendation_commission_turkeys_progress_accession_october_2004-020005677.html (25. januar 2009).
- 45) --- 2004b. *Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession 2003*.
Dostopno prek:
http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2004/rr_tr_2004_en.pdf (25. januar 2009).
- 46) --- 2004c. *The Enlarging European Union at the United Nations: making multilateralism matter*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- 47) --- 2005a. *Equal rights in practice: Key voices 2005*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- 48) --- 2005b. *Turkey - 2005 Progress Report*. Dostopno prek:
<http://www.unhcr.org/refworld/docid/43956b6d4.html> (25. januar 2009).

- 49) --- 2006a. *Commission communication - The demographic future of Europe – From challenge to opportunity*. Dostopno prek: <http://www.lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006DC0571:EN:NOT> (9. september 2007).
- 50) --- 2006b. *Turkey 2006 Progress Report*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/nov/tr_sec_1390_en.pdf (9. september 2007).
- 51) Evropska komisija. 2004. *Temeljne pravice. Zagotavljanje svobode, demokracije in pravne države*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/justice_home/key_issues/fundamental_rights/fund_rights_1004_sl.pdf (9. september 2007).
- 52) --- 2005. *Negotiating Framework*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/st20002_05_TR_framedoc_en.pdf (9. september 2007).
- 53) --- 2007a. *Turkey - Economic Profile*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/turkey/economic_profile_en.htm (9. september 2007).
- 54) --- 2007b. *Turkey - Key events*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/turkey/key_events_en.htm (9. september 2007).
- 55) --- 2007c. *Turkey - Political profile*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/turkey/political_profile_en.htm (9. september 2007).
- 56) Evropski parlament. 2004. *Listina: pravice in vrednote za vse*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/highlights/sl/402.html> (19. september 2007).
- 57) --- 2008a. *Poročilo o napredku Turčije v letu 2007*. Dostopno prek: <http://socialistgroup.org/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0168+0+DOC+XML+V0//SL> (15. december 2008).
- 58) --- 2008b. *Poročilo o napredku Turčije v letu 2007*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20080430BRI28007+ITEM-001-SL+DOC+XML+V0//SL&language=SL> (25. januar 2009).

- 59) Federation of American Scientists. *The Kurds in Turkey*. Dostopno prek: http://www.fas.org/asmp/profiles/turkey_background_kurds.htm (12. april 2008).
- 60) *FinD INFO*. 2008. Turčiji poziv, naj podvoji prizadevanja na poti v EU. Dostopno prek: <http://www.findinfo.si/DnevneVsebine/Novice.aspx?id=6266> (15. december 2008).
- 61) Freedom House. 2005. *Countries at the Crossroads, Country Report – Turkey*. Dostopno prek: <http://www.freedomhouse.org/modules/publications/ccr/modPrintVersion.cfm?edition=2&ccrpage=8&ccrcountry=103> (16. februar 2006).
- 62) Government Communication Office. 2003. *Slovenia Supports Turkey's EU Accession*. Dostopno prek: <http://www.ukom.gov.si/eng/slovenia/publications/slovenia-news/1475/1484/> (12. april 2008).
- 63) Hofman, Tessa. 2002. *Armenians in Turkey today: A Critical Assesment of the Situation of the Armenian Minority in the Turkish Republic*. Dostopno prek: <http://www.armenian.ch/asa/Docs/faae02.pdf> (4. april 2005).
- 64) Hughes, Kirsty. 2004. *The Political Dynamics of Turkish Accession to the EU: A European Success Story or the EU's Most Contested Enlargement?* Dostopno prek: <http://lse.ac.uk/collections/europeanInstitute/pdfs/TurkeyEU%20report%20Sieps%20final.pdf> (21. januar 2005).
- 65) *Human Rights Foundation of Turkey*. Dostopno prek: <http://www.tihv.org.tr/tihve/> (12. april 2008).
- 66) Human Rights Watch. 2005. *Crossroads for Human Rights? Human Rights Watch's key concerns on Turkey for 2005*. Dostopno prek: http://hrw.org/english/docs/2004/12/15/turkey9865_txt.htm (16. december 2004).
- 67) --- 2006. *Turkey*. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/legacy/wr2k6/pdf/turkey.pdf> (18. januar 2006).
- 68) --- 2007. *World Report 2007; Turkey – Events of 2006*. Dostopno prek: <http://rrw.org/englishwr2k7/docs/2007/01/11/turkey14845.htm> (9. september 2007).

- 69) --- 2008. *World Report 2008; Turkey – Events of 2007*. Dostopno prek:
<http://hrw.org/englishwr2k8/docs/2008/01/31/turkey17727.htm> (12. april 2008).
- 70) Huntington, Samuel P. 1996. *The clash of civilisation and the remaking of world order*. New York: Simon & Schuster.
- 71) *Hurriyet Dailynews*. 2005a. Babacan named to lead EU negotiations, (25. maj).
Dostopno prek: <http://www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=14139>
(25. maj 2005).
- 72) --- 2005b. Parliament reapproves vetoed penal code changes, (1. julij). Dostopno prek: <http://www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=17143> (1. julij 2005).
- 73) Independent commission on Turkey. 2004. *Turkey in Europe: More than a promise?* Dostopno prek:
<http://www.independentcommissiononturkey.org/pdfs/english.pdf> (4. marec 2009).
- 74) International Helsinki Federation for Human Rights. 2005. *Human Rights in the OSCE Region: Europe, Central Asia and North America, Report 2005*. Dostopno prek:
http://www.ihfhr.org/viewbinary/viewdocument.php?download=1&doc_id=6391
(25. avgust 2005).
- 75) --- 2007. *Human Rights In The Osce Region: Europe, Central Asia and North America, Report 2007*. Dostopno prek: www.ihf-hr.org/viewbinary/viewdocument.php?download=1&doc_id=7422 (9. september 2007).
- 76) Kalkan, Hülya. 2006. *Samo svobode sem želela: moj beg pred prisilnim zakonom*. Tržič: Učila International.
- 77) Kaučič, Igor in Franc Grad. 2003. *Ustavna ureditev Slovenije*. Ljubljana: GV založba.
- 78) *Ključni datumi v zgodovini evropskega združevanja*. 2009. Dostopno prek:
http://europa.eu/abc/12lessons/key_dates/index_sl.htm (20. februar 2009).
- 79) Kocbek, Darja. 2008. Ponovni referendum na Irskem: Lizbonska pogodba ali izstop? *Razgledi*, 20. junij. Dostopno prek:

- <http://razgledi.net/blog/2008/06/20/ponovni-referendum-na-irskem-lizbonska-pogodba-ali-izstop/> (23. junij 2008).
- 80) Landinfo. 2005. *Report of fact-finding mission to Turkey, 7 - 17 October 2004*. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/498085881f.html> (7. februar 2009).
- 81) *Listina o temeljnih pravicah Evropske unije*. 2000. Dostopno prek: www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/temeljni_dokumenti/Listina_o_temeljnih_pravicah_EU.doc (19. september 2007).
- 82) Lukes, Steven. 1997. Pet prilik o človekovih pravicah. *Problemi* 35 (3/4): 91-107.
- 83) Ministry of Foreign Affairs. 1998. *Turkey: Crossroads of civilization*. Istanbul.
- 84) *Newspot*. 2005. May- June 2005 (50). Dostopno prek: <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/newspot/2005/mayjun/news50.htm> (28. julij 2005).
- 85) Nugent, Neill. 2003. *The Government and Politics of the European Union*. Durham: Duke University Press.
- 86) *Peoples Daily*. 2006. Poland supports Turkey's EU bid, (30. december). Dostopno prek: http://english.peopledaily.com.cn/200612/30/eng20061230_337067.html (12. april 2008).
- 87) Redmond, John. 2000. Turkey. V *Encyclopedia of the European Union*, ur. Dinan Desmond, 467 – 469. London: Macmillan Press.
- 88) Renucci, Jean-François. 2005. *Introduction to the European Convention on human rights : the rights guaranteed and the protection mechanism*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- 89) RTV SLO. 2007. *Turška praksa mučenja še vedno prisotna*, (5. julij). Dostopno prek: http://rtvslo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=2&c_id=146285&rss=1 (9. september 2007).
- 90) --- 2008. *Petek 13, črni dan za Evropsko unijo*, (13. junij). Dostopno prek: http://www.rtvsllo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=16&c_id=175981&rss=1 (17. junij 2008).

- 91) Rufino, Filipe. 2007. EU-Turkey to re-start entry talks. *The Parliament Magazine*, 29. marec. Dostopno prek: <http://www.epolitix.com/EN/News/200703/d12c9719-9344-48cb-9fa1-39b8a4b82a09.htm> (29.marec 2007).
- 92) Qantara.de. 2007. *EU Progress Report. A Bureaucratic Look at Turkey*. Dostopno prek: http://www.qantara.de/webcom/show_article.php/_c-476/_nr-879/i.html (12. april 2008).
- 93) Salecl, R. 1993. *Zakaj ubogamo oblast*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- 94) Šumič-Riha, Jelica. 1992. Človekove pravice ali moč abstrakcije, *Problemi* (1/2): 7-19.
- 95) Tavernise, Sabrina. 2008. Turkey Set to Invest in Better Relations With Kurds. *The New York Time*, 12. marec. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2008/03/12/world/europe/12turkey.htm?_r=1&oref=slogin (12. april 2008).
- 96) *The Independent*. 2001. Turkey enacts constitutional reforms to smooth entry into EU, (4.oktober). Dostopno prek: http://www.ecoi.net/file_upload/1_tmpphpZqDKZK.pdf (16. februar 2006).
- 97) --- 2002. Turks claim success in EU entry talks despite »prejudice«, (14. december). Dostopno prek: http://www.ecoi.net/file_upload/1_tmpphpZqDKZK.pdf (16.februar 2006).
- 98) *The Office of the Prime Minister of Turkey*. Dostopno prek: <http://www.byegm.gov.tr> (9. september 2007).
- 99) Toš, Niko in Mitja Hafner – Fink. 1998. *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 100) Urad Vlade RS za komuniciranje. 2005a. *Reformna pogodba namesto ustave za Evropo*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/ustava/> (19. september 2007).
- 101) --- 2005b. *Širitev Evropske unije*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/siritev/> (9.september 2007).
- 102) --- 2008a. *Evropski poslanci razdeljeni glede nadaljevanja ratifikacij Lizbonske pogodbe*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/novice/19506/> (26. junij 2008).
- 103) --- 2008b. *Slovensko predsedstvo pozdravlja ratifikacijo Lizbonske pogodbe v Franciji*. Dostopno prek:

http://www.eu2008.si/si/News_and_Documents/Press_Releases/February/0208MZZ-Francija-ratifikacija.html (26. junij 2008).

104) Wikipedia. 2007. *Human Rights in Turkey*. Dostopno prek:

http://en.wikipedia.org/wiki/human_rights_in_Turkey (9.september 2007).

105) Williams, Andrew. 2005. *EU human rights policies : a study in irony*. Oxford: Oxford University Press.

106) *Za Evropo 21. stoletja*. Dostopno prek:

http://europa.eu/lisbon_treaty/take/index_sl (26.junij 2008).

107) Zürcher, J. Erik. 1997. *Turkey: A modern History*. London: Tus&Co Ltd.

108) *Žurnal 24*. 2008. Pristopna pogajanja: Rupel za Turčijo v EU, (17. junij).

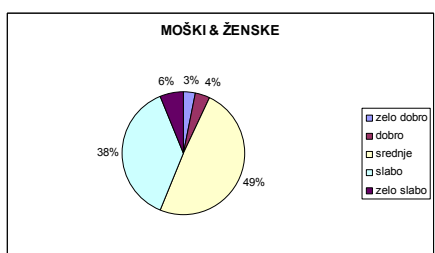
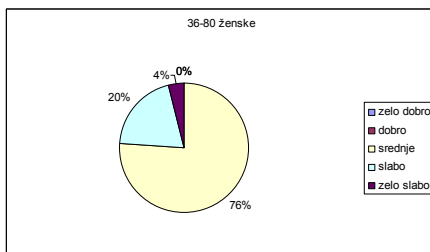
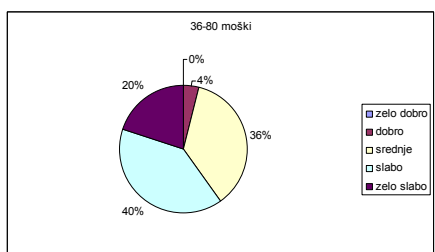
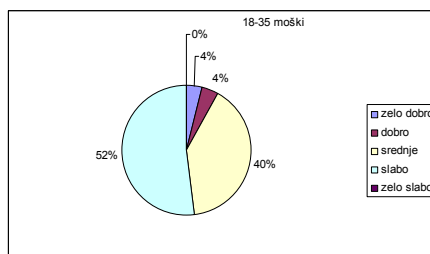
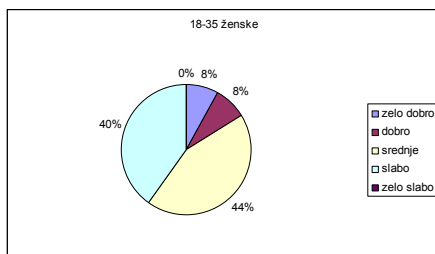
Dostopno prek:

<http://cms.zurnal24.si/cms/novice/svet/index.html?id=54266&active> (15.december 2008).

9 PRILOGE

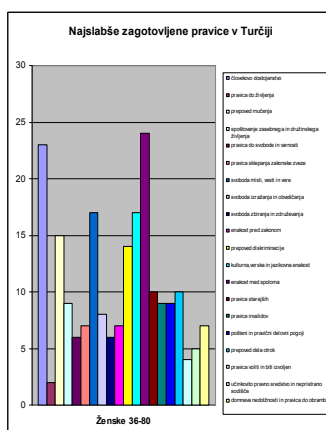
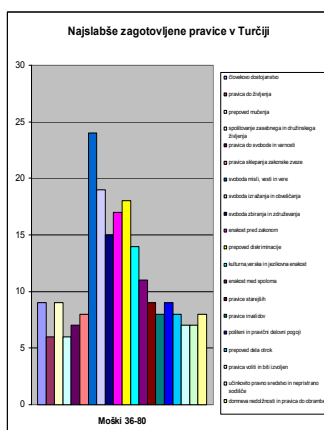
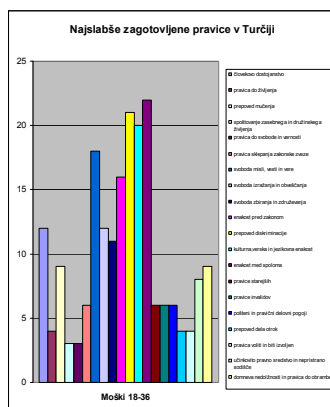
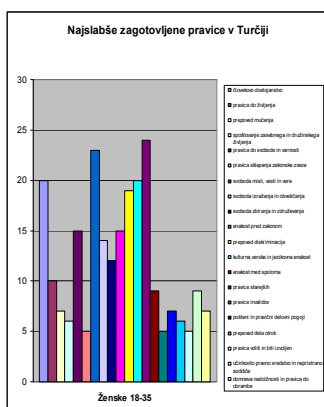
Priloga A: Kako po vašem mnenju Turčija kot bodoča članica EU zagotavlja svojim državljanom osnovne človeške, državljske, politične, ekonomske, socialne pravice, pravice manjšin in kulturne pravice? (možen en odgovor)

	18-35 ženske	18-35 moški	36-80 ženske	36-80 moški	SKUPAJ
zelo dobro	8%	4%	0%	0%	3%
dobro	8%	4%	0%	4%	4%
srednje	44%	40%	76%	36%	49%
slabo	40%	52%	20%	40%	38%
zelo slabo	0%	0%	4%	20%	6%
skupaj	25%	25%	25%	25%	100%

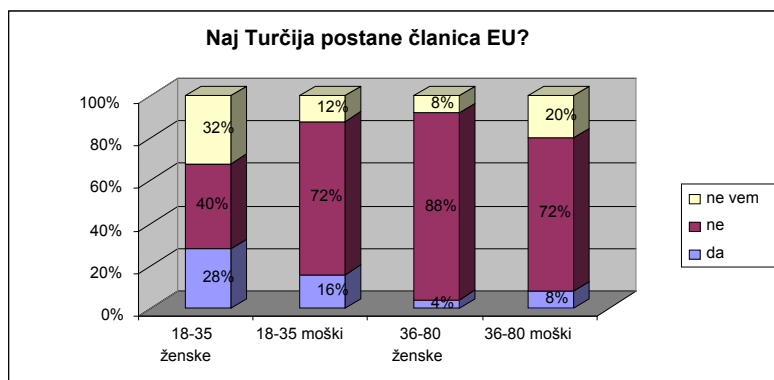
Priloga B: Katere pravice so po vašem mnenju v Turčiji najslabše zagotovljene? (možnih več odgovorov)

SKLOPI PRAVIC/ STAROSTNE SKUPINE	18-35 ženske	18-15 moški	36-80 ženske	36-80 moški
človekovo dostojanstvo	80%	48%	92%	36%
pravica do življenja	40%	16%	8%	24%
spoštovanje zasebnega in družinskega življenja	24%	12%	36%	24%
pravica do svobode in varnosti	60%	12%	24%	28%
pravica sklepanja zakonske zveze	20%	24%	28%	32%
svoboda misli, vesti in vere	92%	72%	68%	96%
svoboda izražanja in obveščanja	56%	48%	32%	76%
enakost pred zakonom	60%	64%	28%	68%
prepoved diskriminacije	76%	84%	56%	72%
kulturna, verska in jezikovna enakost	80%	80%	68%	56%
enakost med spoloma	96%	88%	96%	44%
pravice invalidov	20%	24%	36%	32%
pravica voliti in biti izvoljen	20%	16%	16%	28%
učinkovito pravno sredstvo in nepristrano sodišče	36%	32%	20%	28%

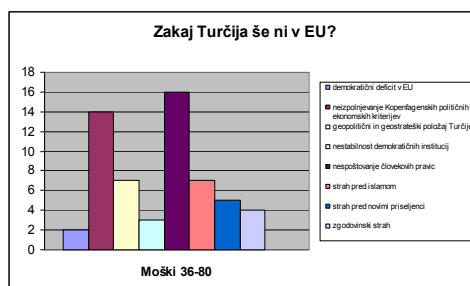
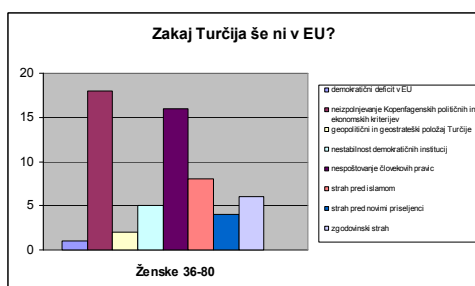
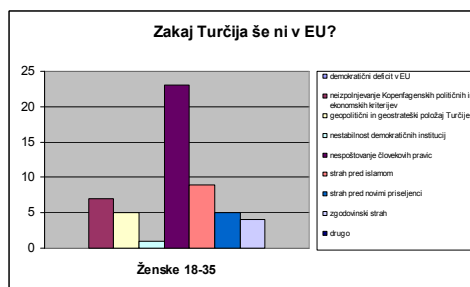
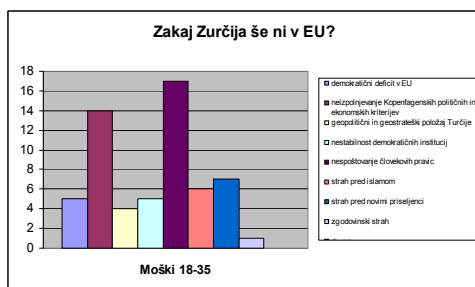
Priloga C: Se strinjate, da Turčija postane ena izmed članic EU? (možen en odgovor)

	18-35 ženske	18-35 moški	36-80 ženske	36-80 moški	SKUPAJ
da	28%	16%	4%	8%	14%
ne	40%	72%	88%	72%	68%
ne vem	32%	12%	8%	20%	18%

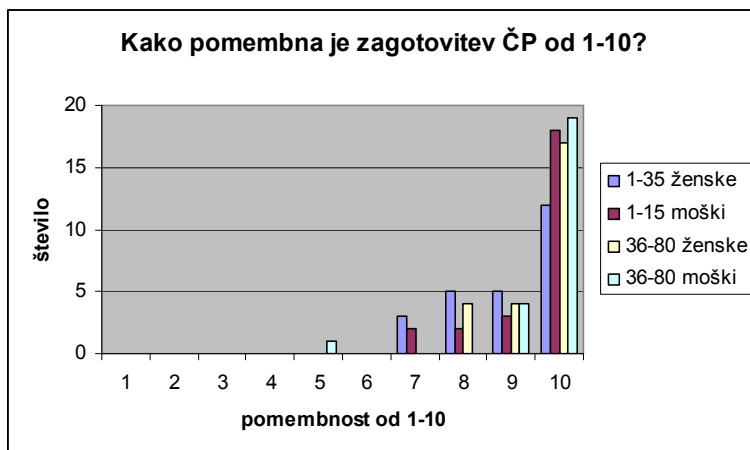
Priloga D: Turčija je država, ki ima najdaljšo čakalno dobo za vstop v EU. Zakaj je po vašem mnenju tako? (možnih je več odgovorov)

	18-35 ženske	18-35 moški	36-80 ženske	36-80 moški
demokratični deficit v EU	0	5	1	2
neizpolnjevanje Kopenfagenskih političnih in ekonomskih kriterijev	7	14	18	14
geopolitični in geostrateški položaj Turčije	5	4	2	7
nestabilnost demokratičnih institucij	1	5	5	3
nespoštovanje človekovih pravic	23	17	16	16
strah pred islamom	9	6	8	7
strah pred novimi priseljenci	5	7	4	5
zgodovinski strah	4	1	6	4
drugo	0	0	0	0

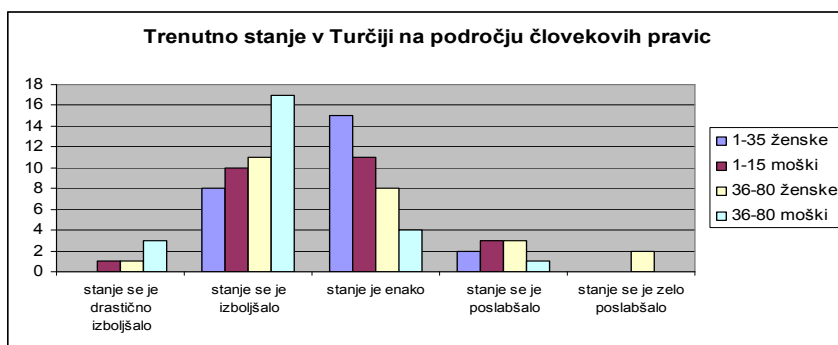
Priloga E: Na lestvici od 1 – 10 označite, kako pomembna se vam zdi zagotovitev človekovih pravic v Turčiji, kot bodoči državi članici EU? (1 pomeni sploh se mi ne zdi pomembno, 10 to je ključnega pomena; možen samo en odgovor)

	18-35 ženske	18-15 moški	36-80 ženske	36-80 moški	SKUPAJ
1	0	0	0	0	0%
2	0	0	0	0	0%
3	0	0	0	0	0%
4	0	0	0	0	0%
5	0	0	0	1	1%
6	0	0	0	0	0%
7	3	2	0	0	5%
8	5	2	4	0	11%
9	5	3	4	4	16%
10	12	18	17	19	66%

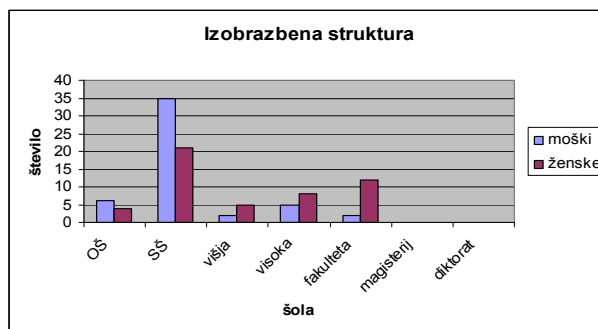
Priloga F: Kakšno je po vašem mnenju stanje na področju človekovih pravic v Turčiji danes v primerjavi s stanjem izpred petih let?

	18-35 ženske	18-15 moški	36-80 ženske	36-80 moški	SKUPAJ
stanje se je drastično izboljšalo	0	1	1	3	5%
stanje se je izboljšalo	8	10	11	17	46%
stanje je enako	15	11	8	4	38%
stanje se je poslabšalo	2	3	3	1	9%
stanje se je zelo poslabšalo	0	0	2	0	2%

Priloga G: Izobrazbena in starostna struktura anketirancev:

	moški	ženske	SKUPAJ
OŠ	6 %	4%	10%
SŠ	35%	21%	56%
višja	2%	5%	7%
visoka	5%	8%	13%
fakulteta	2%	12%	14%
magisterij	0%	0%	0%
diktorat	0%	0%	0%
SKUPAJ	50%	50%	100%

	1-35 let	36-80 let
moški	25%	25%
ženske	25%	25%
SKUPAJ	50%	50%

Priloga H: Anketni vprašalnik: Človekove pravice v Turčiji

Anketni vprašalnik: Človekove pravice v Turčiji

Pozdravljeni, moje ime je Janja Gazvoda, sem študentka Politologije na Fakulteti za družbene vede. Pišem diplomsko nalogo na temo: Primernost Turčije za vstop v EU glede na spoštovanje človekovih pravic. Zahvaljujem se vam za sodelovanje pri tem anketnem vprašalniku, ki mi bo v veliko pomoč pri pisanju moje diplomske naloge. Anketni vprašalnik je anonimen.

3.10.2005 so začela uradna pogajanja s Turčijo glede vstopa v EU.

1) Kako po vašem mnenju Turčija kot bodoča članica EU zagotavlja svojim državljanom osnovne človeške, državljanske, politične, ekonomske, socialne pravice, pravice manjšin in kulturne pravice? (možen en odgovor)

- a) ZELO DOBRO
- b) DOBRO
- c) SREDNJE
- d) SLABO
- e) ZELO SLABO

2) Katere pravice so po vašem mnenju v Turčiji najslabše zagotovljene? (možnih več odgovorov)

- a) Človekovo dostojanstvo
- b) Pravica do življenja
- c) Prepoved mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja
- d) Pravica do svobode in varnosti
- e) Spoštovanje zasebnega in družinskega življenja
- f) Pravica sklepanja zakonske zveze
- g) Svoboda misli, vesti in vere
- h) Svoboda izražanja in obveščanja
- i) Svoboda zbiranja in združevanja
- j) Enakost pred zakonom
- k) Prepoved diskriminacije
- l) Kulturna, verska in jezikovna raznolikost
- m) Enakost med ženskami in moškimi
- n) Pravice starejših
- o) Pravice invalidov
- p) Pošteni in pravični delavni pogoji
- q) Prepoved dela otrok in varstvo mladih pri delu
- r) Pravica voliti in biti izvoljen
- s) Pravica do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranega sodišča
- t) Domneva nedolžnosti in pravica do obrambe

3) Se strinjate, da Turčija postane ena izmed članic EU? (možen en odgovor)

- a) DA
- b) NE
- c) NE VEM

4) Turčija je država, ki ima najdaljšo čakalno dobo za vstop v EU. Zakaj je po vašem mnenju tako? (možnih je več odgovorov)

- a) demokratični deficit v EU
- b) neizpolnjevanje kopenhagenskih političnih in ekonomskih kriterijev
- c) geopolitični in geostrateški položaj Turčije
- d) nestabilnost demokratičnih institucij
- e) nespoštovanje človekovih pravic
- f) strah pred islamom
- g) strah pred novimi priseljenci
- h) zgodovinski strah
- i) drugo

5) Na lestvici od 1 – 10 označite, kako pomembna se vam zdi zagotovitev človekovih pravic v Turčiji, kot bodoči državi članici EU? (1 pomeni sploh se mi ne zdi pomembno, 10 to je ključnega pomena; možen samo en odgovor)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

6) Kakšno je po vašem mnenju stanje na področju človekovih pravic v Turčiji danes v primerjavi s stanjem izpred petih let? (možen samo en odgovor)

- a) STANJE SE JE DRASTIČNO IZBOLJŠALO
- b) STANJE SE JE IZBOLJŠALO
- c) STANJE JE ENAKO
- d) STANJE SE JE POSLABŠALO
- e) STANJE SE JE ZELO POSLABŠALO

DEMOGRAFIJA

1) STAROST a) 1 – 35 b) 35 – 70

2) DOKONČANA IZOBRAZBA

- a) Osnovna šola
- b) Srednja šola
- c) Višja šola
- d) Visoka šola
- e) Fakulteta
- f) Magisterij
- g) Doktorat

3) SPOL a) ženska b) moški

Hvala za sodelovanje!